អភិធម្មត្ថសង្គហៈ

បរិច្ឆេទទី ៥

វត្តនិគ្រោធវ័ន "គល់ទទឹង"

រៀបរៀងដោយ **ភិក្ខុ អគ្គធីរោ គង់ សុមិត្ត**

ព.ស. ២៥៥៥

សម្តែងព្រះអភិធម្ម នៅឋានតាវត្តិង្ស

កាលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់គង់ចាំព្រះវស្សាទី៧ នៅឋានតាវត្តិង្សទេវលោក ក្នុងគ្រាដែលបានសំដែងយមកបាដិហារ្យ ផ្ចាញ់ពួកតិរ្ថិយរួចហើយ បានគង់លើសិលាសនៈ ឈ្មោះបណ្ឌុកម្ពល ក្រោមដើមបារិឆត្ត ទ្រង់ព្រះសិរីសោភា ដូចព្រះអាទិត្យឧទ័យឡើងលើភ្នំយុគន្ធរ ដែលពួកនៃទេវតាទាំងឡាយក្នុងម៉ឺនចក្រវាឡបានមកប្រជុំគ្នា ហែហមសម្តេចព្រះបរមសាស្តាចារ្យ ទ្រង់ធ្វើសន្តុសិតទេវបុត្រដែលធ្លាប់ជាពុទ្ធមាតា ឱ្យជាប្រធាននៃពួកទេវតាទាំងឡាយ ហើយត្រាស់កថាមគ្គព្រះអភិធម្មថា "**កុសលា ធម្មា អកុសលា ធម្មា អព្យាកតា ធម្មា**"ជាដើម ទ្រង់សម្តែងដោយន័យនេះ ជាប់តរហូតអស់មួយព្រះវស្សា ដោយតេជៈនៃព្រះសព្វញ្ញុតញ្ញាណនោះ ។ ក៏កាលដែលទ្រង់សម្តែងធម៌នោះ ក្នុងវេលាភិក្ខាចារទ្រង់និម្មិតព្រះពុទ្ធនិមិត្តដោយទ្រង់អធិដ្ឋានថា "ព្រះពុទ្ធនិមិត្ត

នេះ ចូរសម្ដែងធម៌ ឈ្មោះប៉ុណ្ណោះ ដរាបដល់តថាគតមក” ហើយក៏ស្ដេចយាងទៅព្រៃហេមពាន្ត ទ្រង់ទំពាឈើស្ទន់ ឈ្មោះនាគលតា ខ្ពុរព្រះឱស្ឋក្នុងស្រះអនោតត្ត នាំបិណ្ឌបាត អំពីឧត្តរកុរុទ្វីប បានធ្វើភត្តកិច្ចក្នុងរោងធំទូលាយហើយ ។ ព្រះសារីបុត្រទៅធ្វើវត្តចំពោះព្រះសាស្ដាក្នុងទីនោះ ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ជាទេវតារបស់ទេវតា ជាអ្នកនាំវិសេសអង្គនោះ កាលទ្រង់សំដែងអភិធម្មណា ដល់ទេវតាទាំងឡាយហើយ ក៏បានត្រាស់ប្រាប់ដល់ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ អ្នកឧបដ្ឋាកព្រះមហេសីជាម្ចាស់ ក្នុងអនោតត្តស្រះ ដោយន័យ (សង្ខេប)ទៀតថា “ម្នាលសារីបុត្រ ថ្ងៃនេះតថាគតបានសម្ដែងធម៌ឈ្មោះប៉ុណ្ណោះ អ្នកចូរប្រាប់ដល់(ភិក្ខុ ៥០០) ជាកូនសិស្សរបស់អ្នក” ព្រះថេរៈបានស្ដាប់ហើយ ក៏បាននិមន្តមកកាន់លំនៅឋាន ហើយប្រាប់ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយ, ព្រះអភិធម្មនោះ ដែលភិក្ខុទាំងឡាយបានទ្រទ្រង់ចាំទុកហើយ ដោយប្រការយ៉ាងនេះ ។

ជីវប្រវត្តិសង្ខេប

ភិក្ខុ **គង់-សុមិត្ត** គង់នៅពុទ្ធមណ្ឌលមហាសតិប្បដ្ឋាន វត្តនិគ្រោធវ័ន គល់ទទឹង

ញោមប្រុស ឈ្មោះ គង់-តិក(ស្លាប់) ញោមស្រី ឈ្មោះ ហុក-តាង រស់នៅក្នុងភូមិខ្ទិត ឃុំព្រែកខ្ពប ស្រុកឯកភ្នំ ខេត្តបាត់ដំបង ។

កើតនៅថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ ៩ កើត ខែមិគសិរ ឆ្នាំ ថោះ ព.ស. ២៥១៩ - គ.ស. ១៩៧៦ ។ មានបងប្អូន ៧ នាក់ គឺ ប្រុស ៥ នាក់ ស្រី ២ នាក់. ជាកូនពៅ

ក្នុងកុមារ បានចូលរៀនសាលារដ្ឋ (ក្តាំងផា និង ព្រែកហ្លួង)ដល់ថ្នាក់ទី ៨ ។

ក្នុងព.ស.២៥៣៧ មានអាយុ១៩ឆ្នាំ បួសជាសាមណេរ ក្នុងសំណាក់ឧបជ្ឈាយ៍ ព្រះនាម ឡុយ-លឿង វត្តស្លាកែត មកគង់នៅវត្តក្តាំងផា ខេត្តបាត់ដំបង ។

ព.ស. ២៥៣៨ មានអាយុគ្រប់ ២០ បានឧបសម្បទាជាភិក្ខុភាវៈ ។ ព.ស. ២៥៣៩ មកគង់នៅវត្តសមសាន្ត (ខេត្តបាត់ដំបង) រៀនវិន័យ-អភិធម្ម ។ ព.ស. ២៥៤០ មកនៅវត្តនិគ្រោធវ័ន ខេត្តកណ្តាល រៀនធម៌វិន័យបន្ត ។ ព.ស. ២៥៤១ ចេញទៅគង់នៅវត្តខេមវ័ន (ខេត្តកំបាម) បង្រៀនធម៌វិន័យ ។ ព.ស. ២៥៤៥ បានត្រឡប់មកវត្តនិគ្រោធវ័នវិញហើយលាសិក្ខា បានខិតខំ រៀបចំ និងជួយសរសេរសៀវភៅធម៌-វិន័យ ។ ព.ស. ២៥៤៦ បានបួសជាសាមណេរវិញទៀត ក្នុងសំណាក់ព្រះឧបជ្ឈាយ៍ ព្រះនាម ឃឹ-ទិត វត្តកោះក្របី ឃុំព្រែកថ្មី ស្រុកគៀនស្វាយ ខេត្តកណ្តាល បានជួយបង្រៀនព្រះវិន័យដល់ព្រះសង្ឃ ក្នុងវត្តនិគ្រោធវ័ន ។ ព.ស. ២៥៤៧ បានឧបសម្បទាជាភិក្ខុ បានបង្រៀនព្រះវិន័យដល់ព្រះសង្ឃ បង្រៀនអភិធម្មដល់ដូនជី ក្នុងវត្តនិគ្រោធវ័ន និងខិតខំរៀបចំសៀវភៅធម៌-វិន័យរហូតមក ។

អភិធម្មត្ថសង្គហកថា

គម្ពីរអភិធម្មត្ថសង្គហៈ ៩ បរិច្ឆេទ ព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យ បានចងក្រងឡើង ។

អភិធម្មត្ថសង្គហៈ មាន ៩ បរិច្ឆេទ គឺ

បរិច្ឆេទទី១ ចិត្តសង្គហវិភាគ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែកចិត្ត ៨៩ ឬ១២១

បរិច្ឆេទទី២ ចេតសិកសង្គហវិភាគ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែកចេតសិក ៥២

បរិច្ឆេទទី៣ បកិណ្ណកសង្គហៈ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែកបកិណ្ណក ៦ ពួក

បរិច្ឆេទទី៤ វិថីសង្គហវិភាគ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែកវិថីចិត្ត

បរិច្ឆេទទី៥ វិថីវិមុត្តសង្គហវិភាគ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែកវិថីវិមុត្ត

បរិច្ឆេទទី៦ រូបសង្គហវិភាគ-និព្វានបរមត្ថ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែករូបនិងនិព្វាន

បរិច្ឆេទទី៧ សមុច្ចយសង្គហវិភាគ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែកពួកធម៌ជាក្រុម ៗ

បរិច្ឆេទទី៨ បច្ចយសង្គហវិភាគ ការសម្ដែងសង្គ្រោះនិងចែកបច្ច័យ១២ និង២៤

បរិច្ឆេទទី៩ កម្មដ្ឋានវិភាគ ការសម្ដែងចែកកម្មដ្ឋាន ៤០ និងវិបស្សនា ។

សៀវភៅអភិធម្មនេះ ព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យបានប្រមូលចងក្រងអំពីបិដក និងអដ្ឋកថា ហើយបានចែកជាបរិច្ឆេទតាមប្រភេទនៃបរមត្ថធម៌ ដើម្បីងាយស្រួលក្នុងការសិក្សា គឺបរិច្ឆេទទី១ សម្ដែងចិត្តបរមត្ថ, បរិច្ឆេទទី២ សម្ដែងចេតសិកបរមត្ថ, បរិច្ឆេទទី៣, ៤, ៥ សម្ដែងចិត្តបរមត្ថ និងចេតសិកបរមត្ថរួមគ្នា, បរិច្ឆេទទី ៦ សម្ដែងរូបបរមត្ថ, និងនិព្វានបរមត្ថ, បរិច្ឆេទទី៧, ៨, ៩ សម្ដែងបរមត្ថទាំង ៤ រួមគ្នា ។

បុព្វកថា

សៀវភៅអភិធម្មនេះ ខ្ញុំបានសរសេរក្នុងព.ស. ២៥៤៥ ចប់នៅក្នុងព.ស. ២៥៤៧ ។ ព.ស. ២៥៥២ បានរៀបចំជាសៀវភៅធំ ឈ្មោះថា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ ៩ បរិច្ឆេទ ។ ព.ស. ២៥៥៥ ដោយសេចក្តីត្រូវរបស់អ្នកសិក្សា ក៏បានចែកតាមបរិច្ឆេទនីមួយ ៗវិញ ដើម្បីងាយកាន់សិក្សា ។

ការរៀបចំសៀវភៅអភិធម្មត្ថសង្គហៈនេះ បានចប់សព្វគ្រប់ ហើយ បើមានពាក្យឬសេចក្តីណានៅខុស ក៏សូមអភ័យទោស និងសូមមេត្តាកែ សម្រួលផងចុះ ។

គម្ពីរព្រះអភិធម្ម ជាគម្ពីរដែលសម្តែងឡើងនូវធម៌ពិត គឺ សច្ចធម៌ បរមត្ថធម៌ និងបង្ហាញនូវផ្លូវបដិបត្តិឆ្ពោះទៅរកទីរំលត់ទុក្ខ គឺ ព្រះនិព្វាន ។ សត្វលោកដែលកើតមកសុទ្ធតែមានអវិជ្ជា និងតណ្ហាគ្រប់គ្នា មានតែព្រះពុទ្ធនិងព្រះបច្ចេកពុទ្ធទេ ដែលអាចត្រាស់ដឹងនូវធម៌ពិត កម្ចាត់អវិជ្ជាបានដោយខ្លួនព្រះអង្គឯង ក្រៅពីនោះ ត្រូវតែអាស្រ័យ

ព្រះពុទ្ធ ដែលទ្រង់មានព្រះទ័យមហាករុណាសម្តែងប្រាប់ ទើបអាចយល់ដឹងស្គាល់ធម៌ពិត និងបានឃើញផ្លូវបដិបត្តិដល់ព្រះនិព្វានជាទីរំលត់ទុក្ខបាន ។

កាលបើពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់ សិក្សានូវព្រះអភិធម្មបាន យល់ដឹងហើយ បញ្ញាក៏កើតឡើង បានឃើញនូវសភាវធម៌ពិតទាំងដែលយើងសព្វថ្ងៃបានជួប បានទាន់ព្រះធម៌កំពុងឋិតនៅសម្រាប់ក្រេបជញ្ជក់ធម្មរស ហើយធ្វើឱ្យយើងមានសម្រស់ក្នុងជីវិត មិនឋិតនៅក្នុងភាពស្ងិតស្រពោន និងសម្រេចមគ្គផលតាមឧបនិស្ស័យដែលយើងបានសន្សំមក, ព្រោះហេតុដូច្នេះទើបខ្ញុំព្យាយាមរៀបចំសៀវភៅនេះឡើង ។ ម្យ៉ាងទៀត សៀវភៅនេះ ក៏ដូចជាសាវ័កមួយអង្គដែលឈ្លាសវៃនាំយកព្រះពុទ្ធដីកាមកប្រាប់ ហើយពន្យល់សេចក្តីនោះ ឱ្យយើងបានយល់ដឹងឬចាត់ថា ជាគ្រូក៏បាន ។

ការរៀបចំសៀវភៅធម៌នេះ ជាបុណ្យកុសលមួយ

យ៉ាងល្អប្រសើរ ដែលខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព និងពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយ បានរួបរួមសាមគ្គីជួយឧបត្ថម្ភ ដោយកម្លាំងកាយចិត្ត និងថវិកា ជាចេតនាមហាកុសលថ្នាក់ធម្មទាន និងធម្មបូជា យ៉ាងពេញចិត្តគ្រប់ ៗគ្នា ។ ដោយអំណាចនៃបុណ្យនេះ នឹងនាំឱ្យបានទទួលនូវសេចក្តីសុខ ជាពិសេស គឺបាននូវបញ្ញាដែលជាពន្លឺញុំាំងជីវិតឱ្យរុងរឿងគ្រប់ ៗ ជាតិរហូតដល់បានលះបង់នូវមន្ទិលគឺ កិលេស ដែលយើងគ្រប់ ៗ គ្នាចង់បាននូវ ការត្រាស់ដឹងនូវសច្ចធម៌ ឃើញច្បាស់នូវព្រះនិព្វាន ដែលជាទីបំផុតទុក្ខ ។ ម្យ៉ាងទៀត បញ្ញានេះឯង អាចឱ្យសម្រេចតាមសេចក្តីប្រាថ្នានោះបាន ។

ខ្ញុំព្រះករុណាអាត្មាភាព សូមអនុមោទនានូវបុណ្យកុសលរបស់ពុទ្ធបរិស័ទ ទាំងអស់ ដែលបានឧបត្ថម្ភថវិកាជាធម្មទាន និងការរិតខំសិក្សានេះ ។ ម្យ៉ាងទៀត សូមពុទ្ធ

បរិស័ទទាំងអស់ អនុមោទនាយកនូវបុណ្យដែលខ្ញុំព្រះករុណាអាត្មាភាព បានរៀបចំបោះពុម្ពព្រះអភិធម្មនេះផងចុះ ។ សូមឱ្យពុទ្ធបរិស័ទទាំងអស់ មានបញ្ញា ភ្លឺថ្លាមោះមុត ជាគ្រឿងត្រាស់ដឹងនូវសច្ចធម៌ សូមបានសម្រេចនូវសម្បត្តិលោកិយៈ និងលោកុត្តរៈ មានចិត្តល្អបរិសុទ្ធរួចផុតចាកទុក្ខដល់ព្រះនិព្វានគ្រប់ ៗ គ្នា កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ ។

សូមអនុមោទនា !!!

ថ្ងៃ១៥កើត ខែស្រាពណ៍ ឆ្នាំថោះ ត្រីស័ក ព.ស.២៥៥៥

ឯកសារពិគ្រោះ

អក្សរកាត់	អក្សរពេញ	ភាគគម្ពីរ
វិន. បារា.	វិន័យ បារាជិក	បិដកភាគ ១
វិន. សង្ឃា.	វិន័យ សង្ឃាទិសេស	បិដកភាគ ២
វិន. បាចិ.	វិន័យ បាចិត្តិយ	បិដកភាគ ៣
ទីឃ. មហា.	ទីឃនិកាយ មហាវគ្គ	បិដកភាគ ១៦. ១៧.
ទីឃ. បាដិ.	ទីឃនិកាយ បាដិកវគ្គ	បិដកភាគ ១៨. ១៩
មជ្ឈិ. ឧប.	មជ្ឈិមនិកាយ ឧបរិបណ្ណាសក	បិដកភាគ ២៦. ២៨.
សំយុ. សគា.	សំយុត្តនិកាយ សគាថវគ្គ	បិដកភាគ ៣០
សំយុ. សឡា.	សំយុត្តនិកាយ សឡាយតនវគ្គ	បិដកភាគ ៣៥
អង្គុ. ឯក.	អង្គុត្តរនិកាយ ឯកនិបាត	បិដកភាគ ៤០
អង្គុ. អដ្ឋ.	អង្គុត្តរនិកាយ អដ្ឋកនិបាត	បិដកភាគ ៤៨
អង្គុ. នវ.	អង្គុត្តរនិកាយ នវកនិបាត	បិដកភាគ ៤៩
ខុទ្ទ. បដិ.	ខុទ្ទកនិកាយ បដិសម្ភិទាមគ្គ	បិដកភាគ ៦៩. ៧០. ៧១.
អភិ. សង្គ.	អភិធម្ម ធម្មសង្គណី	បិដកភាគ ៧៨. ៧៩.

. សមន្ត. បារា. មនុស្សវិគ្គហ. ២. ១៨១/៥២៦ ។

សុមង្គលវិលាសិនី អដ្ឋកថានៃទីឃនិកាយ សីលក្ខន្ធវគ្គ

បបញ្ចសូទនី អដ្ឋកថានៃមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសក, ឧបរិបណ្ណាសក,

មនោរថបូរណី អដ្ឋកថានៃអង្គុត្តរនិកាយឯកនិបាត ទុកនិបាត អដ្ឋកនិបាត
សម្មោហវិនោទនី អដ្ឋកថាវិភង្គ
អត្ថយោជនា, អភិធម្មត្ថសង្គហដីកា, វិភាវិនីដីកា,
គម្ពីរបញ្ចិកា ។
លេខដែលនៅបន្ទាប់គឺ ខាងដើមជាភាគគម្ពីរ កណ្ដាលជាលេខឃ្នាប ខាងចុងជាលេខទំព័រ ឧទាហរណ៍ : ១. ២៩៥/៣៥៩ គឺ បិដកភាគ ១ លេខឃ្នាប ២៩៥ ទំព័រ ៣៥៩ ។

បញ្ជីមាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ **ទំព័រ**

សម្តែងព្រះអភិធម្ម នៅឋានតាវត្តិង្ស ... ... ក

ជីវប្រវត្តិសង្ខេបគ ... ... គ

អភិធម្មត្ថសង្គហកថា ... ... ង

បុព្វកថា ... ... ឆ

ឯកសារវិគ្រោះ ... ... ដ

បញ្ជីមាតិកា ... ... ឱ

អភិធម្មត្ថសង្គហៈ បរិច្ឆេទទី ៥ វិថីមុត្តសង្គហវិភាគ

សង្គហគាថាទី១ ... ... ១

មាតិកា ៤ ... ... ២

ពួកទី១. ភូមិចតុក្កៈ ២

ចែកដោយពិស្តារ ៣១ ភូមិ ២

វចនត្ថៈ នៃអបាយភូមិជាដើម ៤

អធិប្បាយ អបាយភូមិ ៤ ... ... ៥

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ ទំព័រ

និរយភូមិ ១០

មហានរក ៨ រណ្ដៅ ១០

អធិប្បាយ តិរច្ឆានយោនិ ១១

អធិប្បាយបិត្តិវិស័យ ១៣

ប្រេត ១២ ពួក ១៩

ប្រេត ២១ ពួក ២០

អធិប្បាយ អសុរកាយ ២៣

កាមសុគតិភូមិ ៧ ... ... ២៦

មនុស្សក្នុងទ្វីបទាំង ៤ ... ... ២៨

មានគុណធម៌វិសេសរបស់មនុស្ស និងទេវតា ... ២៩

ទេវតា ៦ ជាន់ ៣១

ជាន់ទី ១ ចាតុម្មហារាជិកា ៣១

ជាន់ទី ២ តាវត្តិង្សា ៣៨

ជាន់ទី ៣ យាមា ៤៦

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ ទំព័រ

ជាន់ទី ៤ តុសិត ៤៦
ជាន់ទី ៥ និម្មានរតី ៤៨
ជាន់ទី ៦ បរនិម្មិតវសវត្តី ៤៨
រូបាវចរភូមិ ១៦ ... ... ៥០
អធិប្បាយ បឋមជ្ឈានភូមិ ៣ ... ... ៥០
អធិប្បាយ ទុតិយឈានភូមិ ៣ ... ... ៥១
អធិប្បាយ តតិយឈានភូមិ ៣ ... ... ៥៣
ចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ៧ ... ... ៥៤
សុទ្ធាវាសភូមិ ៥ ... ... ៥៧
អរូបាវចរភូមិ ៤ ... ... ៦០
សង្គហគាថាទី២-៣ ... ... ៦១
ចែកបុគ្គល ១២ ពួក ក្នុងភូមិ ៣១ ... ... ៦២
ពួកទី ២ បដិសន្ធិចតុក្កៈ ៦៤
១, អបាយបដិសន្ធិ ៦៤

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ **ទំព័រ**

២, កាមសុគតិបដិសន្ធិ ៦៥

អាយុទេវតាជាន់ចាតុម្មហារាជិកា ៦៩

អាយុទេវតាជាន់តាវត្តិង្ស ៦៩

អាយុទេវតាជាន់យាមា ៧០

អាយុទេវតាជាន់តុសិត ៧០

អាយុទេវតាជាន់និម្មានរតី ៧១

អាយុទេវតាជាន់បរនិម្មិតវសវត្តី ៧១

សង្គហគាថាទី៤ ... ... ៧២

៣. រូបាវចរបដិសន្ធិ ៧២

អាយុរបស់ព្រហ្ម ១៦ ជាន់ ៧៣

ចក្រវាឡវិនាស ៧៥

អសង្ខេយ្យកប្បមាន ៤ ... ... ៧៧

ការប្រៀបធៀបអាយុកប្ប ៧៧

៤-អរូបាវចរបដិសន្ធិ ៧៨

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ ទំព័រ

អាយុរបស់អរូបព្រហ្ម ៤ ... ... ៧៩
សង្គហគាថាទី៥ ... ... ៧៩
ពួកទី៣. កម្មចតុក្កៈ ៨០
១-អធិប្បាយ កិច្ចចតុក្កៈ ៨២
២-អធិប្បាយ បាកចតុក្កៈ ៨៤
៣-អធិប្បាយ កាលចតុក្កៈ ៨៨
៤-អធិប្បាយ បាកដ្ឋានចតុក្កៈ ៩៦
១-អកុសលកម្មបថ ១០ ... ... ៩៦
អធិប្បាយ កាយកម្ម ៣ ... ... ៩៨
១-បាណាតិបាត ៩៩
២-អទិន្នាទាន ១០១
៣-កាមេសុមិច្ឆាចារ ១០២
អធិប្បាយវចីកម្ម ៤ ... ... ១០៨
៤-មុសាវាទ ១០៨

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ ទំព័រ

៥- បិសុណាវាទ ១១០

៦-ផរុសវាទ ១១១

៧-សម្ផប្បលាបៈ ១១៣

អធិប្បាយមនោកម្ម ៣ ... ... ១១៧

៨-អភិជ្ឈា ១១៨

៩-ព្យាបាទ ១១៨

១០-មិច្ឆាទិដ្ឋិ ១១៩

២-កាមាវចរកុសលកម្ម ៣ ... ... ១២១

អធិប្បាយបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០ ... ... ១២២

សម្មាទិដ្ឋិទស្សនៈ ១០ ... ... ១៣០

៣-រូបាវចរកុសលកម្ម ៥ ... ... ១៣៣

៤-អរូបាវចរកុសលកម្ម ១៣៥

អធិប្បាយការឱ្យផលរបស់អកុសលជាដើម ១៣៧

សង្គហគាថាទី៦-៧ ... ... ១៣៨

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ   ទំព័រ

អធិប្បាយ កុសលឧក្កដ្ឋៈ-ឱមកៈ … … … … ១៤២
អធិប្បាយ អកុសលដែលគប្បីលះដោយ
អរិយមគ្គ … … … … … … … … … … … ១៤៤
អកុសលឱ្យផលមិនគួរប្រាថ្នា … … … … … … ១៤៧
អធិប្បាយ កម្មនាំបដិសន្ធិមកបាន និងមិនបាន ១៥០
អ្នកចម្រើនឈានទៅកើតក្នុងព្រហ្មលោក … … … ១៥៥
អធិប្បាយ បរិត្តឈានជាដើម … … … … … … ១៥៧
កំពូលភព ឬ កំពូលភូមិ មាន ៣ … … … … … ១៦៣
សរុបមហគ្គតភូមិទុកក្នុងសង្គហគាថាទី ៨ … … ១៦៤
អធិប្បាយសង្គហគាថា … … … … … … … … ១៦៥
អរូបាវចរកុសល ឱ្យវិបាក ៤ … … … … … … ១៦៥
ពួកទី៤ មរណុប្បត្តិចតុក្កៈ … … … … … … … … … … … ១៦៦
និមិត្តប្រាកដដល់អ្នកជិតស្លាប់ … … … … … … ១៧១
ចុតិ និងបដិសន្ធិ … … … … … … … … … … … ១៧២

មាតិកា អភិធម្មត្ថសង្គហៈ **ទំព័រ**

អារម្មណ៍របស់បដិសន្ធិ ភវង្គ ១៧២
អធិប្បាយ អារម្មណ៍ដែលសត្វបដិសន្ធិ ១៧៤
អធិប្បាយអារម្មណ៍របស់បដិសន្ធិ និងភវង្គ ១៨១
អធិប្បាយភវង្គ ៤ មានអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ១៨២
ភវង្គ ៤ ក្នុងមនោទ្វារ គឺ ១៨៣
បញ្ចទ្វារ អារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ១៨៤
អធិប្បាយ អារម្មណ៍បដិសន្ធិរបស់ព្រហ្ម ១៨៩
សង្គហគាថា៩-១០ ... ... ១៩១
សម្តែងបដិសន្ធិ តពីចុតិ ១៩៣
និគមន ១៩៥
សង្គហគាថាទី១១-១២ ... ... ១៩៥

អភិធម្មត្ថសង្គហៈ

បរិច្ឆេទទី ៥ វិថីមុត្តសង្គហវិភាគ

នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ។

សង្គហគាថា

១. វីថិចិត្តវសេនេវំ បវត្តិយមុទីរិតោ

បវត្តិសង្គហោ នាម សន្ធិយន្ទានិ វុច្ចតិ ។

សង្គហៈដែលឈ្មោះថា បវត្តិសង្គហៈ ខ្ញុំបានពោលទុកហើយ ក្នុងបវត្តិកាល ដោយអំណាចនៃវិថីចិត្ត (ក្នុងបរិច្ឆេទទី ៤) តាមន័យដែលពោលហើយនោះ. ឥឡូវនេះ នឹងពោលវិថីមុត្តសង្គហៈ ក្នុងបដិសន្ធិកាលតទៅ ។

ក្នុងវិថីមុត្តសង្គហៈ គឺ សង្គហៈដែលចិត្តផុតចាកវិថីបណ្ឌិតគប្បីជ្រាបចតុក្កៈ គឺ មាតិកា ៤ ពួក ប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះ គឺ

មាតិកា ៤

១-ភូមិចតុក្កៈ ភូមិ ៤

២-បដិសន្ធិចតុក្កៈ បដិសន្ធិ ៤

៣-កម្មចតុក្កៈ កម្ម ៤

៤-មរណុប្បត្តិចតុក្កៈ ហេតុកើតមរណៈ ៤

ចប់ មាតិកា ៤

ពួកទី១. ភូមិចតុក្កៈ

១.អបាយភូមិ ៤ ភូមិ ២.កាមសុគតិភូមិ ៧ ភូមិ ៣.រូបាវចរភូមិ ១៦ ភូមិ ៤.អរូបាវចរភូមិ ៤ ភូមិ រួមដោយពិស្តារ ៣១ ភូមិ ។

ចែកដោយពិស្តារ ៣១ ភូមិ

១.អបាយភូមិ ៤ គឺ **១ និរយោ** នរក, **២ តិរច្ឆានយោនិ** កំណើតសត្វតិរច្ឆាន **៣ បិត្តិវិសយោ** ភូមិនៃប្រេត, **៤ អសុរកាយោ** អសុរកាយ ។

២.<u>កាមសុគតិភូមិ ៧</u> គឺ **១.មនុស្សា** ពួកមនុស្ស, **២.ចាតុម្មហារាជិកា** ទេវតាជាន់ចាតុម្មហារាជ, **៣.តាវត្តិង្សា** ទេវតាជាន់តាវត្តិង្ស, **៤.យាមា** ទេវតាជាន់យាមា, **៥.តុសិតា** ទេវតាជាន់តុសិត, **៦.និម្មានរតី** ទេវតាជាន់និម្មានរតី **៧.បរនិម្មិតវសវត្តី** ទេវតាជាន់បរនិម្មិតវសវត្តី ។

៣.<u>រូបាវចរភូមិ ១៦</u> គឺ

-បឋមជ្ឈានភូមិ ៣ គឺ ១.បារិសជ្ជាភូមិ ២.បុរោហិតាភូមិ ៣.មហាព្រហ្មាភូមិ

-ទុតិយជ្ឈានភូមិ ៣ គឺ ១.បរិត្តាភាភូមិ ២.អប្បមាណាភាភូមិ ៣.អាភស្សរាភូមិ

-តតិយជ្ឈានភូមិ ៣ គឺ ១.បរិត្តសុភាភូមិ ២.អប្បមាណសុភាភូមិ ៣.សុភកិណ្ហាភូមិ

-ចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ៧ គឺ ១.វេហប្ផលាភូមិ ២.អសញ្ញីសត្តាភូមិ ៣.សុទ្ធាវាសភូមិ៥

សុទ្ធាវាសភូមិ ៥ គឺ អវិហាភូមិ១ អតប្បាភូមិ១

សុទស្សាភូមិ១ សុទស្សីភូមិ១ អកនិដ្ឋាភូមិ១

៤.អរូបាវចរភូមិ ៤ គឺ

១.អាកាសានញ្ចាយតនភូមិ ២.វិញ្ញាណញ្ចាយតនភូមិ

៣.អាកិញ្ចញ្ញាយតនភូមិ ៤.នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនភូមិ

វចនត្ថៈ នៃអបាយភូមិជាដើម

អបាយភូមិ មានវចនត្ថៈថា **បុញ្ញសម្មតា អយា យេកុយេ្យន អបគតោតិ = អបាយោ** ដែលឈ្មោះថា អបាយ ព្រោះអត្ថថា គេចចេញពីសេចក្តីចម្រើន ដែលហៅថា បុណ្យ ដោយច្រើន ។

សោយេវ ភូមិ ភវន្តិ ឯត្ថ សត្តាតិ = អបាយភូមិ អបាយនោះឯង ជាភូមិ, សត្វទាំងឡាយ រមែងកើតក្នុងអបាយ នេះ ព្រោះហេតុនោះ អបាយនេះ ទើបឈ្មោះថា អបាយភូមិ ។

សុគតិភូមិ មានវចនត្ថៈថា **អនេកវិធសម្បត្តិអធិដ្ឋានតាយ សោភណា គន្តព្វតោ ឧបជ្ជិតព្វោ គតិ ចាតិ = សុគតិ** ដែល ឈ្មោះថា សុគតិ ព្រោះអត្ថថា ល្អ ដោយភាពជាស្ថានទីដែល

ទទួលសម្បត្តិមិនមែនតិច និងជាគតិ ព្រោះជាទីដែលសត្វគប្បីដល់ គឺ គប្បីកើតឡើង ។ សុគតិដែលប្រព្រឹត្តទៅជាមួយកាមតណ្ហា ឈ្មោះថា កាមសុគតិ ។ កាមសុគតិនោះឯង ជាភូមិ ឈ្មោះថា កាមសុគតិភូមិ ។

សូម្បីក្នុងរូបាវចរភូមិជាដើមក៏ន័យនេះ ។

អធិប្បាយ អបាយភូមិ ៤

ដែលឈ្មោះថា **និរយ** (នរក) ព្រោះអត្ថថា ទៅប្រាសចាកសេចក្តីចម្រើន គឺ សេចក្តីសុខ ។

សត្វទាំងឡាយ ដែលឈ្មោះថា **តិរច្ឆាន** ព្រោះអត្ថថា ទៅទទឹង គឺ សន្ធកខ្លួនទៅខាងក្រោម ។ អាចារ្យពួកខ្លះ ពោលថា ពួកសត្វតិរច្ឆាននោះ មិនមានភូមិរបស់ខ្លួនដោយចំពោះ ព្រោះដូច្នោះ ទើបលោកអាចារ្យពោលថា កំណើតរបស់សត្វតិរច្ឆានទាំងនោះ ឈ្មោះថា តិរច្ឆានយោនិ ។ ធម្មជាតិ ដែលឈ្មោះថា **យោនិ** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុលាយ(ផ្សំ)គ្នារបស់ពួកសត្វសូម្បីនឹងមិនលាយគ្នា ក៏ដូចជាលាយគ្នា ដោយភាពមានជាតិ

ស្មើគ្នា ។ ក៏កំណើតនោះ ពោលដោយអត្ថ បានដល់ ការប្រព្រឹត្តិទៅវិសេសនៃខន្ធទាំងឡាយ ។

សត្វទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **ប្រេត** ព្រោះអត្ថថា ទៅ គឺកន្លងហួសទៅចាកសេចក្ដីសុខដ៏ប្រសើរ ។

បេត្តិ មានវចនត្ថៈថា ពួកនៃប្រេតទាំងឡាយ ឈ្មោះថា **បេត្តិ** ។

បេត្តិវិសយ មានវចនត្ថៈថា ដែននៃប្រេតទាំងឡាយ ដោយប្រភេទ មានទិជ្ឈាមតណ្ហិកប្រេតជាដើម ឈ្មោះថា បេត្តិវិស័យ ។

ក៏ក្នុងកំណើតនៃសត្វតិរច្ឆាន និងបេត្តិវិស័យនេះ សំដៅយកខន្ធទាំងឡាយនោះ ព្រោះឱកាស (ភូមិ) ដែលកំណត់ទុកដូច្នោះ មិនមានដល់សត្វតិរច្ឆាន និងបេត្តិវិស័យទាំងនោះ ឬក៏ថា សត្វទាំងនោះ រមែងនៅប្រចាំជានិច្ច ក្នុងទីណាមានព្រៃ និងជើងភ្នំជាដើម សូម្បីឱកាស គឺ ភូមិ បណ្ឌិតក៏គួរកាន់យកក្នុងស្ថានទី ដូច្នោះ ។

អសុរ មានវចនត្ថៈថា សត្វពួកណា រមែងមិនលេង គឺ

មិនលេងរីករាយដោយការលេងទាំងឡាយ មានឥស្សរិយកីឡាជាដើម ព្រោះហេតុនោះ សត្វទាំងឡាយ ទើបឈ្មោះថា **អសុរ** បានដល់ ពួកប្រេតអសុរ ។

ចំណែកស្តេចវេបចិត្តិអសុរ ក្រៅពីនេះ ឈ្មោះថា **អសុរ** ព្រោះអត្ថថា ជាសត្រូវរបស់ទេវតា ។ អាចារ្យទាំងឡាយ ពោលថា ពួកវេបចិត្តិអសុរ ជាទេវតាក្នុងជាន់តាវត្តិង្ស ។

អសុរ ៣ ពួក

១-ទេវអសុរ បានដល់ អសុរដែលជាទេវតា

២-បេត្តិអសុរ បានដល់ អសុរដែលជាប្រេត

៣-និរយអសុរ បានដល់ អសុរដែលជាសត្វនរក

អធិប្បាយ

១-ទេវអសុរ បានដល់ អសុរដែលជាប្រធាន ជាស្តេចអសុរ **ក្នុងមនោរថបូរណី អដ្ឋកនិបាត** ពោលថា ៖

ស្តេចអសុរ មាន ៣ គឺ ស្តេចវេបចិត្តិ ១, អសុរិន្ទរាហូ ១, និងស្តេចមហាភទៈ ១ ។

ស្តេចវេបចិត្តិ ពីដើមឈ្មោះថា ស្តេចសម្ពរអសុរ ជាសត្រូវនឹងពួកឥសី ទើបត្រូវពួកឥសីប្រទិចផ្តាសា តាំងពីនោះស្តេចសម្ពរអសុរ ក៏មានចិត្តរវើរវាយ រសាប់រសល់ ដេកមិនលក់ ទើបបានឈ្មោះថ្មីថា ស្តេចវេបចិត្តិ ។

អសុរិន្ទរាហូ មានរាងកាយធំ និងខ្ពស់ណាស់ ក្នុងអដ្ឋកថាពោលថា អសុរិន្ទរាហូ មានកំពស់ តាំងពីជើងដល់ក្បាល ៤.៨០០ យោជន៍, រវាងស្មាទាំងពីរ ១១២ យោជន៍, មានផ្ទៃមុខ ៦០០ យោជន៍, ផ្ទៃបាតដៃ និងបាតជើង ៣០០ យោជន៍, មាត់ ៣០០ យោជន៍, អង្គុលីមួយថ្នាំង ៗ ៥០ យោជន៍, ចន្លោះចញ្ចើម ៥០ យោជន៍, ថ្ងាស ៣០០ យោជន៍, ក្បាល ៩០០ យោជន៍, កាលរាហូនោះ ចុះក្នុងទឹកមហាសមុទ្រដែលជ្រៅ ១២០០ យោជន៍ មានប្រមាណត្រឹមជង្គង់ ។

ស្តេចមហារាទៈនោះ រាប់តាំងពីថ្ងៃដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ដឹងហើយ ក៏គិតថា ៖

ថ្ងៃនេះ យើងនឹងទៅគាល់ ព្រឹកស្អែកយើងនឹងទៅគាល់

ដរាបដល់វេលា ១១ ឆ្នាំ ក្នុងឆ្នាំទី ១២ ទើបបានទៅគាល់ទូលសួរបញ្ហា ។ ពួកអសុរទាំងនេះ មានពិភពដែលអាស្រ័យនោះក្រៅភ្នំសិនេរុ ដែលមានផ្ទៃដីទំហំមួយម៉ឺនយោជន៍ ប៉ុនឋានតាវត្តិង្ស ។

បេត្តិអសុរា ជាទេវតាមួយពួក មានអានុភាពច្រើន ហៅថាវិនិបាតិកអសុរា (អសុរដែលមិនផុត ចាកអបាយ) បានដល់បិយង្ករមាតាយក្ខិនី, ឧត្តរមាតាយក្ខិនី, ផុស្សមិត្តាមាតាយក្ខិនី, ធម្មគុត្តមាតាយក្ខិនី, និងវេមានិកប្រេត ទេវតាទាំងនោះ អាស្រ័យនៅតាមព្រៃភ្នំ និងតាមដើមឈើជាដើម ជាបរិវាររបស់ភុម្មដ្ឋទេវតា សង្គ្រោះចូលក្នុងពួកទេវតាជាន់ចាតុម្មហារាជិកា ។ មួយទៀត ពាក្យថា បេត្តិអសុរ នេះ លោកពោលថា សត្វដែលកើតក្នុងពួកអសុរ មានកាលកញ្ជិកាសូរជាដើម ។

និរយអសុរ បានដល់ សត្វដែលកើតក្នុងលោកន្តរនរក ។

__ក្នុងអដ្ឋកថា អង្គុត្តរ-ចតុក្ក.__ ពោលថា អសុរនេះ កាល

នៅជាមនុស្ស បានធ្វើកម្មធ្ងន់ គឺ ទារុណកម្មដល់មាតាបិតា ប្រទូស្តចំពោះសមណព្រាហ្មណ៍ដែលទ្រទ្រង់ធម៌ និងការសម្លាប់សត្វរាល់ ៗ ថ្ងៃជាដើម ដូចអភ័យចោរ និងនាគចោរ ក្នុងតម្ពបណ្ណិកទ្វីប ក៏អសុរនេះ មានអត្តភាពកំពស់ ៣ គាវុត មានក្រចកវែង តោងនៅត្រង់ជើងភ្នំចក្រវាឡ ដូចសត្វប្រចៀវ (ឬជ្រឹង) នៅក្នុងទីងងឹត ដូច្នោះ ។

និរយភូមិ

និរយភូមិ បានដល់ នរក ដោយសង្ខេបមាន ២ គឺ មហានរក (នរករណ្តៅធំ) និងចូឡនរក (នរករណ្តៅតូច) ឬហៅថា ឧស្សទនរក បានដល់ សត្វនរកក្នុងរណ្តៅនេះ ។

មហានរក ៨ រណ្តៅ

១-សញ្ជីវនរក នរក ឈ្មោះថា សញ្ជីវៈ

២-កាឡសុត្តនរក នរក ឈ្មោះថា កាឡសុត្តៈ

៣-សង្ឃាតនរក នរក ឈ្មោះថា សង្ឃាតៈ

៤-ចូឡរោរុវនរក នរក ឈ្មោះថា ចូឡរោរុវៈ

៥-មហារោរុវនរក នរក ឈ្មោះថា មហារោរុវៈ

៦-តាបននរក នរក ឈ្មោះថា តាបនៈ

៧-មហាតាបននរក នរក ឈ្មោះថា មហាតាបនៈ

៨-អវិចីនរក នរក ឈ្មោះថា អវិចី ។

អធិប្បាយ តិរច្ឆានយោនិ

តិរច្ឆានយោនិ ប្រែថា កំណើតសត្វតិរច្ឆាន ។ ក្នុងបាលីប្រើត្រឹមតែពាក្យថា **តិរច្ឆានោ១ៈ តិរច្ឆានគតោ១ៈ** និង**តិរច្ឆេ១ៈ** ។ តិរច្ឆាន មាន ២ ប្រភេទ គឺ ប្រភេទដែលឃើញដោយភ្នែកតាមប្រក្រតី និងប្រភេទដែលមិនឃើញដោយភ្នែកតាមប្រក្រតី, មួយទៀត សត្វតិរច្ឆានដែលមានអត្តភាពធំ និងដែលមានអត្តភាពតូច ។ សត្វតិរច្ឆានទាំងអស់ បែកបាន ៤ ប្រភេទ គឺ ៖

១. អបាទតិរច្ឆានោ សត្វមិនមានជើង មានត្រីនិងពស់ជាដើម

២. ទ្វិបាទតិរច្ឆានោ សត្វមានជើង ២ មានបក្សីជាដើម
៣. ចតុបាទតិរច្ឆានោ សត្វមានជើង ៤ មានគោជាដើម
៤. ពហុបាទតិរច្ឆានោ សត្វមានជើងច្រើន មានក្អែបជាដើម

សត្វតិរច្ឆានពួកខ្លះ មានឫទ្ធិ មានអានុភាពច្រើន ដូចស្តេចនាគ ស្តេចគ្រុឌ ស្តេចដំរី និងស្តេចរាជសីហ៍ជាដើម ។ សត្វទាំងអស់ វៀរតែព្រះពោធិសត្វ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាមសញ្ញា (ការសេពកាម) គោចរសញ្ញា (ការស្វែងរកអាហារ) និងមរណសញ្ញា (ការខ្លាចស្លាប់)ដោយច្រើន, ចំណែកព្រះពោធិសត្វប្រកបដោយសញ្ញាវិសេស ហៅថា ធម្មសញ្ញា និងចាប់តាំងពីទទួលព្យាករណ៍ គឺ ជានិយតពោធិសត្វហើយ មិនកើតជាសត្វដែលតូចជាងសត្វចាបនិងមិនធំជាងដំរី ។

បានឮថា ស្តេចកាឡនាគរាជ មានអាយុវែង ដែលបានឃើញព្រះពុទ្ធមក ៤ អង្គហើយ មានព្រះពុទ្ធកកុសន្ធោជាដើម និងនឹងបានឃើញព្រះសិរអារ្យមេត្រីសម្មាសម្ពុទ្ធទៀត ។

អធិប្បាយបិត្តិវិស័យ

បិត្តិវិស័យ បានដល់ ភូមិនៃប្រេត ។ ប្រេតមានច្រើនប្រភេទ ពួកខ្លះមានឫទ្ធិ មានអំណាចអាចបណ្តាលឱ្យឃើញវត្ថុដែលជាឥដ្ឋារម្មណ៍ និងអនិដ្ឋារម្មណ៍បាន ប្រេតពួកខ្លះ ពេលយប់ជាទេវតា សោយសុខសម្បត្តិក្នុងវិមាន ពេលថ្ងៃជាប្រេតសោយទុក្ខវេទនាយ៉ាងសែនខ្លោចផ្សា, ពួកខ្លះអត់ឃ្លានមាត់ប៉ុនម្ជុល ពួកខ្លះត្រូវស៊ីរបស់បដិកូល មានសាកសពសត្វជាដើម ប្រេតទាំងឡាយច្រើនណាស់ ។

មួយប្រភេទទៀត មានការស្រេកឃ្លានរកអ្វីស៊ីមិនបានអស់រយៈកាលច្រើនពុទ្ធន្តរ ដូចប្រេតជាញាតិរបស់ព្រះបាទពិម្ពិសារ ដែលអដ្ឋកថាចារ្យ ពោលទុកក្នុងបរមត្ថទីបនីនៃខុទ្ទកនិកាយ បេតវត្ថុ ក្នុងតិរោកុឌ្ឌបេតវត្ថុថា ក្នុងកប្បទី ៩២ ដែលរាប់ថយពីភទ្ទកប្បនេះទៅ មានព្រះពុទ្ធព្រះនាមថា ផុស្សៈ ទ្រង់ឧប្បត្តិឡើងក្នុងលោក មានមហាជនគោរព បូជាជាច្រើន បានថ្វាយទានដល់ព្រះសង្ឃ មានព្រះពុទ្ធជាប្រធាន, តែមានពួកជនខ្លះទាស់ចិត្ត

បានធ្វើអន្តរាយដល់ទាន ដោយនាំគ្នាស៊ីទេយ្យធម៌ដោយខ្លួនឯង និងធ្វើការដុតពេងទានចេញ ជនទាំងនោះ កាលស្លាប់ហើយ ទៅកើតក្នុងនរកអស់កាលដ៏យូរ ពួកគេស្លាប់ពីនរកហើយ កើតក្នុងនរកទៀត ដរាបដល់ ៩២ កប្ប ។

មកដល់ភទ្ទកប្បនេះ ក្នុងកាលនៃព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធព្រះនាមថា កស្សបៈ[១] ជនដែលទាស់ចិត្តទាំងនោះ កើតក្នុងពួកប្រេត ។ ក្នុងកាលនោះ ពួកមនុស្សនាំគ្នាធ្វើទានឧទ្ទិស ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ពួកប្រេត ជាញាតិរបស់ខ្លួនថា "សូមទានដែលខ្ញុំព្រះអង្គឱ្យនេះ សម្រេចដល់ពួកញាតិរបស់ខ្ញុំព្រះអង្គចុះ" ដូច្នេះ ពួកប្រេតជាញាតិទាំងនោះ រមែងសោយទិព្វសម្បត្តិ ។ លំដាប់នោះ ពួកប្រេតជាញាតិរបស់ព្រះបាទពិម្ពិសារ បានឃើញដូច្នោះ ទើបចូលទៅគាល់ព្រះកស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធទូលសួរថា "បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកខ្ញុំព្រះអង្គ នឹងគប្បីបានសម្បត្តិបែបនេះ ឬទេហ្ន៎"

---

១. ក្នុងអដ្ឋកថាធម្មបទរៀបរាប់តាំងអំពីព្រះពុទ្ធកកុសន្ធៈមក ។

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ថា "ឥឡូវនេះ អ្នកទាំងឡាយមិនទាន់បានទេ តែក្នុងអនាគតកាល នឹងមានព្រះពុទ្ធព្រះនាមថា ព្រះគោតម ក្នុងកាលនោះ នឹងមានព្រះរាជាព្រះនាមថា ពិម្ពិសារ ដែលជាញាតិរបស់អ្នកទាំងឡាយ (រាជានោះ) នឹងបានថ្វាយទានចំពោះព្រះពុទ្ធអង្គនោះ ហើយឧទ្ទិសបុណ្យឱ្យមកដល់អ្នកទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយ នឹងបានក្នុងកាលនោះ ។ អស់កាលមួយពុទ្ធន្តរកន្លងទៅហើយ ព្រះពុទ្ធនៃយើងទាំងឡាយ ក៏ទ្រង់ឧប្បត្តិឡើងក្នុងលោក ក្រោយពី ៧ សប្តាហ៍កន្លងទៅ ក៏ស្តេចទ្រង់យាងមកកាន់ក្រុងពារាណសី ទ្រង់ប្រកាសធម្មចក្កប្រោសបញ្ចវគ្គិយ ហើយសម្តែងធម៌ប្រោសជដិល ៣ នាក់បងប្អូន ព្រមទាំងបរិវារ ១.០០០ នាក់ ហើយស្តេចយាងទៅកាន់ក្រុងរាជគ្រឹះ ប្រោសព្រះបាទពិម្ពិសារព្រមទាំងព្រាហ្មណ៍ គហបតីអ្នកស្រុកអង្គនិងមគធៈ មនុស្សចំនួន ១១ ម៉ឺននាក់ ឱ្យតាំងនៅក្នុងសោតាបត្តិផល ទ្រង់ទទួលនិមន្តដើម្បីសោយព្រះក្រយាហារក្នុងថ្ងៃស្អែកនេះ ដល់ព្រឹកឡើង ទ្រង់យាងទៅទទួលមហាទានក្នុងរាជនិវេស ។ ព្រះរាជា

ទ្រង់ថ្វាយទានស្រេចហើយ ទ្រង់ត្រិះរិះដល់ស្ថានទីជាទីប្រថាប់របស់ព្រះមានព្រះភាគថា "ព្រះមានព្រះភាគ គប្បីប្រថាប់ក្នុងទីណាហ្ន៎" ដូច្នោះ ទើបទ្រង់មិនបានឧទ្ទិសទានឱ្យដល់អ្នកណា ៗ ។ ពួកប្រេតកាលមិនបានផលរបស់ទាននោះ យ៉ាងនោះ ក៏អស់សង្ឃឹម ក្នុងវេលាយប់ទើបនាំគ្នាបញ្ចេញសំឡេងស្រែកដ៏គួរឱ្យភ័យខ្លាច ញញើតយ៉ាងក្រៃលែង ជិតរាជនិវេស កាលរាត្រីកន្លងទៅ ព្រះបាទពិម្ពិសារបានក្រាបទូលចំពោះព្រះមានព្រះភាគ (តាមរឿងនោះ) ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា "មហាបពិត្រទ្រង់កុំខ្លាច គឺ មិនមានសេចក្ដីអាក្រក់អ្វីកើតឡើងដល់ព្រះអង្គទេ សំឡេងនោះ គឺ ពួកញាតិចាស់ពីជាតិមុនរបស់ព្រះអង្គដែលកើតជាប្រេត ញាតិទាំងនោះ ប្រាថ្នានឹងជួបព្រះអង្គអស់មួយពុទ្ធន្តរហើយ ត្រាច់ទៅដោយគិតសង្ឃឹមថា ព្រះអង្គថ្វាយទានដល់ព្រះពុទ្ធហើយ នឹងឧទ្ទិសឱ្យដល់ពួកយើងខ្លះ ព្រោះព្រះអង្គថ្វាយទានក្នុងថ្ងៃម្សិលមិញ រួចហើយមិនបានឧទ្ទិស ទើបនាំគ្នាអស់សង្ឃឹមក៏បញ្ចេញសំឡេងស្រែកដូច្នេះ" ។

ព្រះរាជាត្រាស់សួរថា "បើខ្ញុំព្រះអង្គថ្វាយទានក្នុងថ្ងៃនេះ តើប្រេតទាំងនោះ អាចទទួលទាននេះបានទេ ព្រះអង្គ ? "

ត្រាស់ថា "បាន មហាបពិត្រ" ព្រះរាជាក្រាបទូលថា "សូមព្រះមានព្រះ ភាគទ្រង់ប្រោសមេត្តាទទួលទានរបស់ខ្ញុំម្ចាស់ដើម្បីសោយក្នុងថ្ងៃនេះ ខ្ញុំនឹងឧទ្ទិស ដល់ពួកប្រេតទាំងនោះ" ព្រះអង្គក៏ទទួលដោយតុណ្ហីភាព ។

ព្រះរាជាស្ដេចទៅកាន់រាជនិវេសន៍ ទ្រង់ឱ្យចាត់ចែងមហាទាន ហើយឱ្យក្រាបទូលកត្តកាលចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ។ ព្រះមានព្រះភាគ ស្ដេចយាងទៅកាន់រាជនិវេសន៍ ព្រមដោយពួកនៃភិក្ខុសង្ឃ ទ្រង់ប្រថាប់លើអាសនៈដែលគេចាត់ចែងទុក ។ ពួកប្រេតទាំងនោះ បាននាំគ្នាទៅដោយសង្ឃឹមថា "ថ្ងៃនេះ ពួកយើងនឹងបានជាពិតប្រាកដ" ហើយបានឈរនៅក្នុងទីផ្សេង ៗ មានខាងក្រៅ ជញ្ជាំងផ្ទះជាដើម ។

ព្រះមានព្រះភាគ បានទ្រង់ធ្វើឱ្យពួកប្រេតទាំងនោះប្រាកដដល់ព្រះរាជា កាលថ្វាយទឹកទក្ខិណោទក ព្រះរាជាឧទ្ទិសថា

"**ឥទំ វោ ញាតីនំ ហោតុ សុខិតា ហោន្តុ ញាតយោ** : ទាន (ដែលខ្ញុំថ្វាយហើយ)នេះ ចូរមានដល់ញាតិទាំងឡាយ សូមញាតិទាំងឡាយ ចូរជាអ្នកដល់នូវសេចក្តីសុខ" ដូច្នេះ ក្នុងពេលភ្លាមនោះឯង ស្រះបោក្ខរណី ដេរដាស់ដោយផ្កាឈូក បានកើតដល់ពួកប្រេត ។ ពួកប្រេតទាំងនោះ នាំគ្នាងូតនិងផឹកក្នុងស្រះនោះ បានស្ងប់រម្ងាប់សេចក្តីក្រវល់ក្រវាយ សេចក្តីលំបាកនិងសេចក្តីស្រេក ក៏មានពណ៌សម្បុរដូចមាស ។ ព្រមនឹងការថ្វាយយាគូរបស់ទំពារស៊ី និងអាហារហើយ ឧទ្ទិសឱ្យភ្លាមនោះឯង យាគូ ខាទនីយ និងអាហារដ៏ជាទិព្វ ក៏កើតឡើងដល់ប្រេតទាំងនោះ ពួកប្រេតទាំងនោះ បរិភោគយាគូជាដើមហើយ ក៏បានជាអ្នកមានឥន្ទ្រិយ ស្រស់ថ្លាផូរផង់ ។ លំដាប់នោះ ព្រះរាជាបានថ្វាយសំពត់ទីដេក និងទីអង្គុយហើយឧទ្ទិសឱ្យគ្រឿងប្រដាប់ មានសំពត់ជាដើមដ៏ជាទិព្វ ក៏បានកើតឡើងដល់ប្រេតទាំងនោះ និងសម្បត្តិទាំងនោះ ប្រាកដដល់ព្រះរាជា ដោយការដែលទ្រង់អធិដ្ឋានទុក ព្រះរាជាទ្រង់ទតឃើញដូច្នោះ ទ្រង់ពេញព្រះទ័យ

ក្រៃលែងណាស់ ព្រះមានព្រះភាគសោយព្រះក្រយាហាររួចហើយ ដើម្បីនឹងទ្រង់អនុមោទនាដល់ព្រះបាទពិម្ពិសារ ទើបទ្រង់ត្រាស់តិរោកុឌ្ឌបេតវត្ថុ ។

ប្រេតមានច្រើនជំពូក តែប្រេតអាចទទួលផលទានរបស់ញាតិដែលបានឧទ្ទិសឱ្យនោះ បានដល់ បរទត្តូបជីវិកប្រេតប៉ុណ្ណោះ ។

តទៅនេះ នឹងសម្តែងរឿងប្រេត ដែលពោលទុកក្នុងបករណ៍លោកបញ្ញត្តិ មាន ១២ ពួក និងដែលពោលទុកក្នុងសំយុត្តនិកាយនិទានវគ្គតទៅ ៖

ប្រេត ១២ ពួក

១. វន្តាសប្រេត ប្រេតស៊ីរបស់ដែលគេខ្ជាក់ចេញហើយ
២. កុណបាសប្រេត ប្រេតដែលស៊ីសាកសព
៣. គូថខាទកប្រេត ប្រេតដែលស៊ីឧច្ចារៈ
៤. អគ្គិជាលមុខប្រេត ប្រេតដែលមានភ្លើងនៅក្នុងមាត់
៥. សូចិមុខប្រេត ប្រេតដែលមានមាត់ប៉ុនម្ជុល

៦. តណ្ហដ្ឋិតប្រេត ប្រេតដែលត្រូវសេចក្តីលំបាកបៀតបៀន
៧. សុនិជ្ឈាមកប្រេត ប្រេតដែលត្រូវឆេះខ្មៅដូចគល់ឈើ
៨. សត្ថង្គប្រេត ប្រេតមានក្រចកដូចកាំបិត
៩. បព្វតង្គប្រេត ប្រេតមានកាយដូចភ្នំ
១០. អជគរង្គប្រេត ប្រេតមានរាងកាយដូចពស់ថ្លាន់
១១. វិមានិកប្រេត ប្រេតមានវិមាន
១២. មហិទ្ធិកប្រេត ប្រេតមានឫទ្ធច្រើន ។

ប្រេតទាំងនេះ មានមហិទ្ធិកប្រេត ជាម្ចាស់នៃប្រេត ជាអ្នកមើលការខុសត្រូវ ។

ក៏ប្រេត ១២ ពួកនេះ មានទីអាស្រ័យនៅក្នុងព្រៃ ឈ្មោះវិជ្ឈាដវី ជាប្រទេសនៃប្រេតទាំងនោះ ។

ប្រេត ២១ ពួក

១. អដ្ឋិសង្ខលិកប្រេត ប្រេតឥតមានសាច់ឈាមឡើយ មានតែរាងឆ្អឹង

២. មំសបេសីប្រេត ប្រេតមានរាងកាយដូចជាចម្រៀកសាច់

៣. មំសបិណ្ឌប្រេត ប្រេតមានរាងកាយដូចជាដុំសាច់

៤. និច្ឆវិបុរិសប្រេត ប្រេតប្រុសមានរាងកាយរងាលឥតស្បែក

៥. អសិលោមប្រេត ប្រេតមានដាវដោតជាប់នឹងរាងកាយដូចជារោម

៦. សត្តិកលោមប្រេត ប្រេតមានលំពែងដោតជាប់នឹងរាងកាយដូចជារោម

៧. ឧសុលោមប្រេត ប្រេតមានព្រួញដោតជាប់នឹងរាងកាយដូចជារោម

៨. សូចិលោមប្រេតទី១ ប្រេតមានម្ជុលដោតជាប់នឹងរាងកាយដូចជារោម

៩. សូចិលោមប្រេតទី២ ប្រេតមានដែកស្រួចចាក់ខ្វាស់ច្រូងច្រាងនារាងកាយដូចជារោម

១០. កុម្ភណ្ឌភារីប្រេត ប្រេតមានអណ្ឌជាភារៈធំប៉ុនឆ្នាំង

១១. គូថនិមុគ្គប្រេត ប្រេតលិចនៅក្នុងរណ្ដៅឧច្ចារៈ

១២. គូថខាទកប្រេត ប្រេតស៊ីលាមក

១៣. និច្ឆវិត្ថីប្រេត ប្រេតស្រីមានរាងកាយរងោលឥតស្បែក

១៤. មង្គុលិត្ថីប្រេត ប្រេតស្រីមានរាងកាយអាក្រក់គួរខ្ពើមឆ្អើម មានក្លិនស្អុយ

១៥. ឱកិលិនីប្រេត ប្រេតស្រីមានរាងកាយឆេះរោលនិងស្រោចដោយរងើកភ្លើង

១៦. អសីសកពន្ធប្រេត ប្រេតឥតក្បាល មានរាងកាយដូចសាកសពដាច់ក្បាល (មុខមាត់នៅទ្រូង)

១៧. ភិក្ខុប្រេត ប្រេតភិក្ខុមានភ្លើងឆេះសន្ធោសន្ធៅ

១៨. ភិក្ខុនីប្រេត ប្រេតភិក្ខុនីមានភ្លើងឆេះសន្ធោសន្ធៅ

១៩. សិក្ខមានាប្រេត ប្រេតសិក្ខមានាមានភ្លើងឆេះសន្ធោសន្ធៅ

២០. សាមណេរប្រេត ប្រេតសាមណេរមានភ្លើងឆេះសន្ធោសន្ធៅ

២១. សាមណេរីប្រេត ប្រេតសាមណេរីមានភ្លើងឆេះសន្ធោសន្ធៅ

ប្រេតទាំង ២១ ពួកនេះ ជាហេតុឱ្យព្រះមហាមោគ្គល្លានត្ថេរធ្វើការញញឹមឱ្យប្រាកដ ទើបព្រះលក្ខណត្ថេរបានសួរលោកថា

“ម្នាលអាវុសោមហាមោគ្គល្លាន អ្វីជាហេតុ អ្វីជាបច្ច័យ ចំពោះកិរិយាធ្វើនូវញញឹមឱ្យប្រាកដ(នេះ) ?” ដូច្នេះ ព្រះមហាមោគ្គល្លានត្ថេរ ឆ្លើយតបថា “ម្នាលអាវុសោលក្ខណ: កាលនេះមិន មែនជាកាលគួរនឹងព្យាករប្រស្នានេះទេ លោកចូរសួរប្រស្នានេះនឹងខ្ញុំក្នុងសំណាក់ព្រះមានព្រះភាគចុះ” ។[១]

អធិប្បាយ អសុរកាយ

អបាយភូមិដែលឈ្មោះថា អសុរកាយ (បេត្តិអសុរ) បានដល់ ប្រេតអសុរ ពួកអសុរកាយនេះ មានសេចក្តីទុក្ខទណ្ឌកម្ម ស្រាលជាងសត្វក្នុងនរក ព្រោះក្នុងនរកសត្វនរកត្រូវទុក្ខទណ្ឌ ដោយកម្មករណ៍ មានការចាប់ឱ្យដេកលើផ្ទៃលោហ:ដែលក្តៅ ហើយក៏ដំភ្ជាប់ដោយដែកគោល (ប៉ុនដើមត្នោត) ៥ ដើម មានត្រង់ក១ ដៃ២ ជើង២ ។

---

១. វិន. បាក. ឧត្តរិមនុស្សធម្ម. ១. ២៩៥/៣៥៩-៣៧០ ។

អសុរកាយពួកខ្លះ មានការទទួលទុក្ខដោយការអត់ឃ្លាន មិនបានស៊ីអ្វី អស់ ២-៣ ពុទ្ធន្តរ ខាងក្នុងផ្ទៃពោះដូចជាដើមឈើមានប្រហោងដែលភ្លើងឆេះពេញហើយ, ពួកខ្លះ មានការស្រេក ដូចកាលកញ្ចិកាសូរជាដើម រមែងមិនអាចដើម្បីនឹងបានតំណក់ទឹក ត្រឹមតែញ៉ាំងចិត្តឱ្យរីករាយ ឬត្រឹមតែញ៉ាំងផ្ទៃឱ្យសើមឡើយ (យ៉ាងនេះ)អស់ ២-៣ ពុទ្ធន្តរ, ពួកខ្លះ សូម្បីទៅដល់ទន្លេ គិតថា ពួកយើងនឹងផឹកទឹក ទឹកនោះក៏ស្ងួតក្លាយជាខ្សាច់អស់ទៅ ពួកខ្លះទៅដល់សមុទ្រ មហាសមុទ្រ ក៏ក្លាយជាថ្មដា សត្វនោះមានរាងកាយស្គមស្គាំង ត្រូវទុក្ខដ៏មានកម្លាំងបៀតបៀនត្រាច់រង្គាត់ទៅដោយអំណាចនៃកម្ម ។

បានឮថា កាលញ្ចិកាសូរមួយ មិនអាចអត់ធន់នឹងការស្រេកបាន ក៏រត់ទៅកាន់ទន្លេធំ ទទឹង ១យោជន៍ ជម្រៅ ១យោជន៍ ក្នុងកាលដែលកាលញ្ចិកាសូរចុះទៅ ហើយទឹកក៏ស្ងួតហុយជាផ្សែងឡើង ដូចថ្មដាដែលត្រូវកំដៅខ្លាំង កាលអសុរកាយនោះ បានឮសំឡេងទឹក ទើបរត់ឆ្វេឆ្វាទៅខាងនេះ ខាងណោះនុ៎ះ

ឯងមួយយប់ទល់ភ្លឺ ក្នុងកាលនោះ មានភិក្ខុ ៣០ រូប ដែលត្រាច់បិណ្ឌបាត្រជាវត្ត កំពុងត្រាច់ភិក្ខាចារអំពីព្រឹកឃើញគេហើយ ទើបសួរថា "ម្នាលសប្បុរស អ្នកជាអ្វី ?" ។ អសុរកាយនោះ ឆ្លើយថា "ខ្ញុំជាប្រេត លោកម្ចាស់" ។

ពួកភិក្ខុសួរថា "អ្នកស្វែងរកអ្វី ?"

អសុរកាយថា "ខ្ញុំស្វែងរកទឹក លោកម្ចាស់"

ពួកភិក្ខុ "ទន្លេនេះមានទឹកពេញប្រាំង អ្នកមិនឃើញឬ ?"

អសុរកាយ "លោកម្ចាស់ វាមិនសម្រេចប្រយោជន៍ដល់ខ្ញុំទេ" ពួកភិក្ខុទើបពោលថា "បើដូច្នោះ លោកចូរដេកចុះ ពួកអាត្មានឹងចាក់ទឹកក្នុងមាត់របស់លោក" អសុរកាយនោះ ក៏ដេកផ្ងារលើដីខ្សាច់នោះ ភិក្ខុទាំងឡាយបាននាំគ្នា យកបាត្រទាំង ៣០ ទៅដួសទឹកចាក់នៅក្នុងអសុរកាយនោះ កាលភិក្ខុធ្វើយ៉ាងនេះ វេលាភិក្ខាចាររបស់លោកក៏មកដល់ពួកភិក្ខុ ក៏និយាយថា "ដល់វេលាភិក្ខាចាររបស់អាត្មាភាពហើយ សប្បុរសលោកបានទទួលសេចក្តីសប្បាយចិត្តខ្លះទេ ?"

អសុរកាយនោះ តបមកថា “លោកម្ចាស់ បើថា ទឹកមានប្រមាណត្រឹមតែមួយទូកដៃ ពីទឹកដែលចាក់ដោយបាត្រទាំង ៣០ របស់លោកម្ចាស់ ចូលទៅក្នុងបំពង់ករបស់ខ្ញុំ ដោយការធ្វើរបស់មនុស្សបានមែននោះ សូមកុំឱ្យខ្ញុំរួចផុតអំពីអត្តភាពប្រេតនេះឡើយ” ។

ចប់ អបាយភូមិដោយសង្ខេប

កាមសុគតិភូមិ ៧

កាមសុគតិភូមិ ៧ គឺ មនុស្សភូមិ១ ចាតុម្មហារាជិកាភូមិ១ តាវត្តិង្សាភូមិ១ យាមាភូមិ១ តុសិតាភូមិ១ និម្មានរតីភូមិ១ បរនិម្មិតវសវត្តីភូមិ១ និងអបាយភូមិ៤ រួម ១១ភូមិ សង្គ្រោះចូលក្នុងកាមាវចរភូមិ ។

អធិប្បាយ កាមសុគតិភូមិ

សុគតិ មានវចនត្ថៈថា ដែលឈ្មោះថា សុគតិ ព្រោះអត្ថថា ល្អ ដោយសេចក្តីជាទីទទួលសម្បត្តិ មិនមែនតិច និងជា

គតិ ព្រោះជាទីដែលសត្វគប្បីដល់ គឺ គប្បីកើត ។

កាមសុគតិ មានវចនត្ថៈថា សុគតិដែលប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងកាមតណ្ហា ឈ្មោះថា កាមសុគតិ ។ កាមសុគតិនោះឯងជាភូមិ ទើបឈ្មោះថា កាមសុគតភូមិ ។

មនុស្សា មានវចនត្ថៈថា មនុស្ស ព្រោះអត្ថថា មានចិត្តខ្ពស់ ព្រោះជាអ្នកមានចិត្តឧក្រិដ្ឋ ដោយគុណទាំងឡាយ មានភាពជាអ្នកមានសតិ ជាអ្នកក្លៀវក្លា និងជាអ្នកសមគួរដល់ព្រហ្មចរិយជាដើម ។

ពិតមែន សូម្បីព្រះអរិយបុគ្គល មានព្រះពុទ្ធជាដើម ដែលសម្រេចគុណធម៌ មានសតិ និងជាអ្នកមានបញ្ញាដែលញ៉ាំងកុសលឱ្យចាស់ក្លាយ៉ាងក្រៃលែងជាដើម ក៏ជាមនុស្សប៉ុណ្ណោះ ក៏បណ្ដាជនទាំងឡាយ ដែលនៅក្នុងទ្វីបទាំងឡាយ ជនដែលនៅក្នុងជម្ពូទ្វីប ឈ្មោះថា មនុស្សដោយបរិយាយ, សូម្បីជនដែលនៅក្នុងទ្វីបធំ ៣ និងទ្វីបតូច ៗ ក្រៅពីនេះ ក៏ហៅថា មនុស្ស ព្រោះជាអ្នកមានរូបជាដើមដូចនឹងមនុស្ស ក្នុងជម្ពូទ្វីបនេះដែរ ។ តែ

មានអ្នកយល់ថា "ដែលឈ្មោះថា មនុស្ស ព្រោះអត្ថថា ជាពួកកកើត គឺ ជាបុត្ររបស់ព្រះមនូដែលជាក្សត្រដំបូង ក្នុងសម័យដើមកប្ប ។

សេចក្តីសំដៅមួយទៀត លោកពោលថា "ភូមិជាទីនៅរបស់ពួកមនុស្ស ឈ្មោះថា មនុស្សា ក្នុងពាក្យថា **ភូមិចតុក្ក**នេះ" ។ សូម្បីក្នុងបទដែលនៅសល់ មានពាក្យថា ចាតុម្មហារាជិកាជាដើម ក៏យ៉ាងនេះ ដូចគ្នា ។

មនុស្សក្នុងទ្វីបទាំង ៤ គឺ

១.មនុស្សក្នុងបុព្វវិទេហទ្វីប ២.មនុស្សក្នុងអបរគោយានទ្វីប
៣.មនុស្សក្នុងជម្ពូទ្វីប ៤.មនុស្សក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីប

បណ្តាមនុស្សក្នុងទ្វីបទាំង ៤ នោះ មនុស្សក្នុងបុព្វវិទេហទ្វីបតាំងនៅទិសខាងកើតរបស់ភ្នំសិនេរុ ពួកមនុស្សទាំងនេះ មានសម្បុរកាយស និងមានរូបរាងសណ្ឋានផ្ទៃមុខ ដូចព្រះចន្ទកន្លះចំណិត មានចិត្តស្ងប់ មានការប្រព្រឹត្តិល្អ មានអាយុ៧០០ឆ្នាំ ។

មនុស្សដែលនៅក្នុងអបរគោយានទ្វីប តាំងនៅទិសខាង

លិចរបស់ភ្នំសិនេរុ ពួកមនុស្សទាំងនេះ មានរូបរាងសណ្ឋានផ្ទៃមុខ ដូចព្រះចន្ទពេញវង់ មានអាយុ ៥០០ ឆ្នាំ ។

មនុស្សក្នុងជម្ពូទ្វីប តាំងនៅទិស ខាងត្បូងរបស់ភ្នំសិនេរុ មានរូបរាងសណ្ឋានផ្ទៃមុខ ដូចពងមាន់ ឬ ៣ ជ្រុង មានអាយុមិនឋិតថេរ ក្នុងសម័យណា មានគុណធម៌ចម្រើនឡើង សម័យនោះ ក៏មានអាយុច្រើនឡើង រហូតដល់មានអាយុ ១ អសង្ខេយ្យឆ្នាំ តែសម័យណា មានគុណធម៌ថយចុះ សម័យនោះ ក៏មានអាយុថយចុះ រហូតនៅត្រឹមអាយុ ១០ ឆ្នាំ ។

មនុស្សក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីប តាំងនៅទិស ខាងជើងរបស់ភ្នំសិនេរុ ពួកមនុស្សក្នុងទ្វីបនោះ មានរូបរាងសណ្ឋានផ្ទៃមុខ ៤ ជ្រុង មានអាយុ ១.០០០ ឆ្នាំ ស្មើគ្នាទាំងអស់ ។

មានគុណធម៌វិសេសរបស់មនុស្ស និងទេវតា

ក្នុងឋានសូត្រ ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា “ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីប ខ្ពង់ខ្ពស់ហួសពួកទេវតាជាន់តាវត្តិង្សផង និងពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងជម្ពូទ្វីបផង

ដោយស្ថាន ៣ យ៉ាង ។ ស្ថាន ៣ យ៉ាង តើដូចម្ដេចខ្លះ ។ គឺ មិនមានសេចក្ដីអន្ទះសា ១ មិនមានសេចក្ដីហួងហែង ១ មាន អាយុទៀង មានកំណើតដ៏វិសេស ១ ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកមនុស្សនៅក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីប តែងខ្ពង់ខ្ពស់ហួសពួកទេវតាជាន់ តាវត្តិង្សផង និងពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងជម្ពូទ្វីបផង ដោយស្ថាន ៣ យ៉ាងនេះឯង ។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកទេវតាជាន់តាវត្តិង្ស ខ្ពង់ ខ្ពស់ហួសពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីបផង និងពួកមនុស្សអ្នក នៅក្នុងជម្ពូទ្វីបផង ដោយស្ថាន ៣ យ៉ាង ។ ស្ថាន ៣ យ៉ាង តើដូចម្ដេចខ្លះ ។ គឺ អាយុជាទិព្វ១ សម្បុរជាទិព្វ១ សេចក្ដីសុខ ជាទិព្វ១ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកទេវតាជាន់តាវត្តិង្ស ខ្ពង់ខ្ពស់ ហួសពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីបផង និងពួកមនុស្សអ្នកនៅ ក្នុងជម្ពូទ្វីបផង ដោយស្ថាន ៣ យ៉ាងនេះឯង ។ ម្នាលភិក្ខុទាំង ឡាយ ពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងជម្ពូទ្វីប ខ្ពង់ខ្ពស់ហួសពួកមនុស្សអ្នក នៅក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីបផង និងពួកទេវតាជាន់តាវត្តិង្សផង ដោយស្ថាន ៣ យ៉ាង ។ ស្ថាន ៣ យ៉ាង តើដូចម្ដេចខ្លះ ។ គឺ មាន

សេចក្ដីក្លៀវក្លា១ មានស្មារតី(ខ្ជាប់ខ្ជួន)១ មានការបំពេញព្រហ្មចរិយធម៌ដ៏វិសេស១ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងជម្ពូទ្វីប ខ្ពង់ខ្ពស់ហួសពួកមនុស្សអ្នកនៅក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីបផង និងពួកទេវតាជាន់តាវត្តិង្សផង ដោយស្ថាន៣យ៉ាងនេះឯង”[១] ។

ទេវតា ៦ ជាន់

ជាន់ទី ១ ចាតុម្មហារាជិកា

ចាតុម្មហារាជិកា មានវចនត្ថៈថា ៖

ទេពទាំងឡាយ ដែលឈ្មោះថា **ចាតុម្មហារាជិកា** ព្រោះអត្ថថា មានភក្ដី ក្នុងស្ដេចមហារាជទាំង ៤ ឬថា ទេពដែលកើតក្នុងជាន់ចាតុម្មហារាជិកា ដែលជាស្ថានទីនៅរបស់ស្ដេចមហារាជទាំង ៤ នោះ ។

ទេវភូមិ ជាន់ចាតុម្មហារាជិកានេះ ស្ថិតនៅពាក់កណ្ដាល

---

១. អង្គុ. នវ. សត្តាវាសវគ្គ. ៤៩. ២១/៨៤ ។

ភ្នំសិនេរុ តាំងនៅលើកំពូលភ្នំ សត្តបរិភណ្ឌ (ភ្នំ ៧ ជួរ នៅព័ទ្ធជុំវិញភ្នំសិនេរុ) បានដល់ ភ្នំយុគន្ធរ ឥសិន្ធរ ករវិកសុទស្សនៈ នេមិន្ធរ វិនតកៈ និងភ្នំអស្សកណ្ណៈ ។ មហាសមុទ្រដែលនៅចន្លោះ ភ្នំទាំង ៧ នោះ ហៅថា មហាសមុទ្រសីតន្តរ ។ មហាសមុទ្រនេះ ជាមហាសមុទ្រដែលមានទឹកថ្លា ល្អិតក្រៃលែងណាស់ មានទំហំនិងជម្រៅ ខាងក្នុងធំនិងជ្រៅ ខាងក្រៅតូច និងរាក់ តាមលំដាប់គ្នា ។ ក្រោមផុតពីភ្នំ ៧ នោះ ក៏ជាមហាសមុទ្រ ទឹកប្រៃមានកោះធំ តាំងនៅជុំវិញភ្នំសិនេរុទាំង ៤ ទិស ហៅ កោះនោះថា មហាទ្វីប ៤ ដូច្នេះ ។

ភូមិទេវតាជាន់នេះ មានស្ដេចមហារាជទាំង ៤ អង្គ ជាអ្នកគ្រប់គ្រង គឺ ស្ដេចធតរដ្ឋៈ គ្រប់គ្រងពួកគន្ធព្វទេវតា ឋិតនៅទិសខាងកើតនៃភ្នំសិនេរុ ។ ស្ដេចវិរុឡ្ហកៈ គ្រប់គ្រងពួកកុម្ភណ្ឌទេវតា ឋិតនៅទិសខាងត្បូងនៃភ្នំសិនេរុ ។ ស្ដេចវិរូបក្ខៈ គ្រប់គ្រងពួកនាគទេវតា ឋិតនៅទិសខាងលិចនៃភ្នំសិនេរុ ។ ស្ដេចកុវេរៈ ឬហៅថា ស្ដេចវេស្សវណមហារាជ គ្រប់គ្រងពួកយក្ខ

ទេវតា ឋិតនៅទិសខាងជើងនៃភ្នំសិនេរុ ។

<u>**ក្នុងអដ្ឋកថា**</u> ពោលថា "ទេវភូមិដែលឈ្មោះថា ចាតុម្មហារាជិកា មានទេវតា ២ ពួក គឺ ភុម្មដ្ឋទេវតា១ អាកាសទេវតា១" ។

ទេវតាដែលអាស្រ័យនៅលើភ្នំក្តី រុក្ខទេវតាក្តី សង្គ្រោះចូលក្នុងភូមិដ្ឋទេវតា ទេវតាទាំងនេះ មានវិមាននៅខ្លះ មិនមានវិមាននៅខ្លះ, ចំណែកអាកាសទេវតានោះ មានវិមានអណ្តែតនៅក្នុងអាកាស ។

ទេវតាទាំង ២ ប្រភេទនេះ អាស្រ័យឋិតនៅជាប់តគ្នាដរាបដល់ភ្នំចក្រវាឡ ដោយជុំវិញ ។

សូម្បីទេវតាទាំងនេះ ក៏តាំងនៅក្នុងជាន់ចាតុម្មហារាជិកាគឺ

១.ខិឌ្ឌាបទោសិកៈ អ្នកត្រូវសេចក្តីលេងប្រទូសរ៉ាយ

២.មនោបទោសិកៈ អ្នកត្រូវសេចក្តីក្រោធប្រទូសរ៉ាយ

៣.សីតវលាហក អ្នកធ្វើអាកាសឱ្យត្រជាក់

៤.ឧណ្ហវលាហក អ្នកធ្វើអាកាសឱ្យក្តៅ

៥.ចន្ទទេវបុត្រ ទេវបុត្រនៅក្នុងព្រះចន្ទ

៦.សុរិយទេវបុត្រ ទេវបុត្រនៅក្នុងព្រះអាទិត្យ ។

អធិប្បាយ

ភុម្មដ្ឋទេវតា បានដល់ ទេវតាដែលអាស្រ័យនៅតាមស្ថានទីផ្សេង ៗ គឺ តាមផែនដី តាមភ្នំ តាមទន្លេ មហាសមុទ្រ ក្រោមដី ក្នុងផ្ទះ និងចេតិយជាដើម ។ មហារាជទាំង ៤ មានវិមានរបស់ខ្លួន ដោយចំពោះទេវតាក្រៅពីនេះ មានវិមានរបស់ខ្លួនឯងខ្លះ មិនមានវិមាននៅខ្លះ ដូចទេវតាដែលនៅតាមផ្ទះ និងសុំទ្វារជាដើម ។ រុក្ខទេវតា ពួកខ្លះមានវិមាននៅលើចុងឈើ លើមែកឈើ ពួកខ្លះនៅលើដើមឈើ មិនមានវិមាននៅ ។ ពួកអាកាសដ្ឋទេវតា មានវិមានរបស់ខ្លួនដោយចំពោះ ដូចចន្ទទេវបុត្រ មានវិមាននៅក្នុងឋានព្រះចន្ទជាដើម វិមាននោះ មានសេចក្តីល្អប្រកបដោយរតនៈទាំងឡាយ ។

ក្នុងចាតុម្មហារាជិកានេះ លោកពោលដល់ទេវតាដែលកាច ៗ ៤ ពួក គឺ

១. ទេវតាដែលជាយក្ខ ទាំងស្រី ទាំងប្រុស

២. ទេវតាដែលជាកុម្ភ័ណ្ឌ ទាំងស្រី ទាំងប្រុស

៣. ទេវតាដែលជាពួកនាគ ទាំងស្រី ទាំងប្រុស

៤. ទេវតាដែលអាស្រ័យកើតក្នុងដើមឈើ ។

អន្តរាយដែលកើតពីទេវតាដែលកាចនោះ មានរឿងសម្តែងទុកថា "បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកយក្ខជាន់ខ្ពស់ មិនជ្រះថ្លាចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ក៏មាន បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកយក្ខជាន់ខ្ពស់ ជ្រះថ្លាចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ក៏មាន ។ បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកយក្ខជាន់កណ្តាល មិនជ្រះថ្លាចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ក៏មាន ពួកយក្ខជាន់កណ្តាល ជ្រះថ្លាចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ក៏មាន ។ បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកយក្ខជាន់ទាប មិនជ្រះថ្លាចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ក៏មាន បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកយក្ខជាន់ទាប ជ្រះថ្លាចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ក៏មាន ។

បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ឯយក្ខដែលមិនជ្រះថ្លាចំពោះព្រះមានព្រះភាគ ច្រើនណាស់ ព្រោះថា ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សម្ដែងធម៌ ដើម្បីឱ្យវៀរចាកបាណាតិបាត ទ្រង់សម្ដែងធម៌ ដើម្បីឱ្យវៀរចាកអទិន្នាទាន ទ្រង់សម្ដែងធម៌ ដើម្បីឱ្យវៀរចាកកាមេសុមិច្ឆាចារ ទ្រង់សម្ដែងធម៌ ដើម្បីឱ្យវៀរចាកមុសាវាទ ទ្រង់សម្ដែងធម៌ ដើម្បីឱ្យវៀរចាកទឹកស្រវឹង គឺ សុរានិងមេរ័យដែលជាហេតុ ជាទីតាំងនៃសេចក្ដីប្រមាទ ។ បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ចំណែកខាងយក្ខទាំងឡាយ ច្រើនតែមិនវៀរចាកបាណាតិបាតសោះ មិនវៀរចាកអទិន្នាទានសោះ មិនវៀរចាកកាមេសុមិច្ឆាចារសោះ មិនវៀរចាកមុសាវាទសោះ មិនវៀរចាកទឹកស្រវឹងគឺ សុរានិងមេរ័យដែលជាហេតុជាទីតាំងនៃសេចក្ដីប្រមាទសោះ បានជាពួកយក្ខទាំងនោះ មិនគាប់ចិត្ត មិនពេញចិត្តនឹងការវៀរនោះ បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ពួកសាវ័ករបស់ព្រះមានព្រះភាគ អាស្រ័យនៅសេនាសនៈស្ងាត់ ដែលតាំងនៅក្នុងព្រៃ មានសូរស័ព្ទកងរំពងតិច ប្រាសចាកសំដីនៃមនុស្សអ្នកដើរទៅមក សមគួរដល់ការកំបាំងអំពីពួកមនុស្ស ជាទី

គួរដល់ការលោក់ខ្ជួនពួនអាត្មាបាន ពួកយក្ខជាន់ខ្ពស់ (កណ្ដាល-ទាប) តែងនៅជានិច្ចក្នុងព្រៃនោះ (គេ) មិនជ្រះថ្លាក្នុងសាសនារបស់ព្រះមានព្រះភាគ ក៏មាន បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ព្រោះហេតុនោះ សូមព្រះមានព្រះភាគ ប្រៀនប្រដៅនូវព្រះបរិត្តសម្រាប់រក្សាក្នុងនគរ ឈ្មោះ អាដានាដដល់ភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ដើម្បីឱ្យយក្ខទាំងនោះជ្រះថ្លា ដើម្បីការគ្រប់គ្រងរក្សា ដើម្បីមិនបៀតបៀនគ្នា ដើម្បីនៅសប្បាយ" ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ទទួលនិមន្តដោយតុណ្ហីភាព ។ លំដាប់នោះ ស្ដេចជាធំឈ្មោះវេស្សវ័ណ ជ្រាបនូវការទទួលនិមន្តព្រះមានព្រះភាគហើយ ទើបសម្ដែងនូវព្រះបរិត្តសម្រាប់រក្សាដែលទាក់ទងក្នុងអាដានាដានគរនេះ ក្នុងវេលានោះ មានពាក្យថា "វិបស្សិស្ស នមត្ថុ"ជាដើម ។[១]

<u>**ព្រះអដ្ឋកថាចារ្យ**</u> អធិប្បាយថា : ការចម្រើនសូត្រនេះ

---

១. ទីឃ. បាដិ. អាដានាដិយសូត្រ. ១៩. ៧៩/៩៥ ។

នឹងមានអានុភាពសម្រេចប្រយោជន៍ បានត្រូវជម្រះអត្ថ និង ព្យញ្ជនៈ ឱ្យល្អមិនខ្វះខាត បើរៀនព្រោះលោភជាហេតុ មិន សម្រេចទេ ។

ជាន់ទី ២ តាវត្តិង្សា

ទេវភូមិដែលឈ្មោះថា តាវត្តិង្ស មានផ្ទៃក្រឡា មួយម៉ឺន យោជន៍ តាំងនៅលើកំពូលភ្នំសិនេរុដែលមានកំពស់ ៨៤.០០០ យោជន៍ ព្រះឥន្ទ្រ[១]ជាអ្នកគ្រប់គ្រងនគរ ជាធំជាងទេវតាទាំងឡាយ ក្នុងជាន់តាវត្តិង្ស ។ ក្នុងសួគ៌ជាន់នេះ ក៏មានទេវតា ២ ពួក គឺ ភុម្មដ្ឋទេវតា និងអាកាសទេវតា ។ ស្ដេចសក្កទេវរាជ និងទេវតា ជាធំ ៣២ អង្គ ព្រមទាំងបរិវារ សូម្បីស្ដេចអាសូរមាន ស្ដេចវេបចិត្តិជាដើម តាំងនៅក្រោមភ្នំសិនេរុ ក៏សង្គ្រោះចូលក្នុង ភុម្មដ្ឋទេវតា ចំណែកពួកទេវតា មានវិមានអណ្ដែតក្នុងអាកាស ជា

---

១. ព្រះឥន្ទ្រ មានព្រះនាម ២០ គឺ សក្កោ បុរិន្ទោ ទេវរាជា វជិរបាណិ សុជម្បតិ សហស្សក្ខោ មឃវា វជិរាវុធោ វាសវោ ។

ពួកអាកាសទេវតា ។

ទេវតាទាំង ២ ពួកនេះ មានវិមាននៅត ៗគ្នាទល់ភ្នំចក្រវាឡ ។

តាវត្តិង្ស មាននគរ ឈ្មោះ **សុទស្សនៈ** តាំងនៅក្នុងទីមួយម៉ឺនយោជន៍ មានកំផែង ៤ ទិស ក្នុងទិសមួយ ៗមានទ្វារ ២៥០ រួមទាំងអស់ ១.០០០ ទ្វារ ។ នគរនេះ ប្រដាប់ដោយសួនផ្សេង ៗ ជាស្ថានទីរីករាយ មានសួនបុណ្ឌរិក សួនមហាវ័ននិងស្រះបោក្ខរណីផ្សេង ៗ ត្រង់កណ្ដាលទីក្រុងនោះ មានប្រាសាទមាស ឈ្មោះវេជយន្ត កំពស់ ១.០០០ យោជន៍ សម្រាប់ជាទីប្រថាប់របស់ស្ដេចសក្កទេវរាជ វេជយន្តនេះ មានការវិចិត្រដោយរតនៈ ៧ ប្រការ និងប្រដាប់ដោយទង់រតនៈ កំពស់ ៣០០ យោជន៍ជាដើម ដែលជាផលកើតអំពីការសាងសាលា ។

ក្នុងទេវនគរនោះ មានដើមបារិឆត្ត កំពស់ ១០០ យោជន៍ មានមែកសាខាចេញទៅ ៥០ យោជន៍ បរិមណ្ឌលជុំវិញ ៣០០ យោជន៍ វេលាចេញផ្កា ក៏បញ្ចេញក្លិនទៅបានចម្ងាយ

១០០ យោជន៍ ។ ខាងក្រោមដើមបារិឆត្តនោះ មានព្រះទែន ហៅថា បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនៈ ដែលមានពណ៌ដូចផ្កាជយព្រឹក្ស ពណ៌លក្ខណ៍ និងពណ៌ផ្កាឈូករោយ មានបណ្តោយ ៦០ យោជន៍ ទទឹង ៥០ យោជន៍ កំពស់ ១៥ យោជន៍ ជាទីប្រថាប់របស់សក្កទេវរាជ ។ មានសាលាជាទីប្រជុំស្តាប់ធម៌ សម្តែងដោយបណ្ឌិតទាំងឡាយ មានសុនង្គកុមារជាដើម ។ មានចេតិយកែវមរកត ហៅថា ព្រះចូឡាមណី កំពស់ ១០០ យោជន៍ ខាងក្រោមបញ្ចុះព្រះចង្កូមកែវស្តាំ និងព្រះកេសាដែលទ្រង់កាត់ក្នុងថ្ងៃចេញបួស ។ សក្កទេវរាជ មានរាជរថ ឈ្មោះ វេជយន្ត ផ្នែកមុខជាទីអង្គុយរបស់សារថី ឈ្មោះ មាតលីទេវបុត្រ ប្រវែង ៥០ យោជន៍ ផ្នែកកណ្តាលប្រវែង ៥០ យោជន៍ ជាទីប្រថាប់របស់សក្កទេវរាជ ផ្នែកក្រោយប្រវែង ៥០ យោជន៍ រួមជា ១៥០ យោជន៍ មានបល្ល័ង្កវិចិត្រដោយរតន ៧ ប្រការ កំពស់ ១ យោជន៍ ទទឹង ១ យោជន៍ បាំងដោយស្វេតច្ឆត្រធំ ៣ យោជន៍ ទឹមដោយសេះសិន្ធពអាជានេយ្យ មួយខាង ១.០០០

ព្រមដោយគ្រឿងប្រដាប់ ។

ស្ដេចសក្កទេវរាជនោះ គ្រាខ្លះក៏ទ្រង់ជិះដំរីឯរាវ័ណ ជាដំរីធំកំពស់ ១៥០ យោជន៍ ទេវបុត្រដែលជាដំរីនោះ និម្មិតពោង ៣៣ ដើម្បីទេវបុត្រ ៣៣ អង្គ ពោងកណ្ដាលឈ្មោះ សុទស្សនៈ មានមណ្ឌលកំពស់ ១២ យោជន៍ ទទឹង ៥០ យោជន៍ ខាងក្នុងមណ្ឌប មានបល្ល័ង្កកែវមណី ទទឹង ១ យោជន៍ ជាទីប្រថាប់របស់សក្កទេវរាជ ដោយជុំវិញមណ្ឌប មានទង់រតនៈ បោះទុកក្នុងចន្លោះ មួយផ្ទាំង ប្រវែង ១ យោជន៍ មានកណ្ដឹងព្យួរទុកត្រង់ចុង កាលត្រូវខ្យល់ត្រសៀក ៗ ក៏ឮជាសំឡេងទិព្វសន្ធិតដ៏ពីរោះ ផ្សំគ្នានឹងសំឡេង តន្ត្រីដែលមានអង្គ ៥ ។ ពោងក្រៅនេះ ជាទីប្រថាប់របស់ទេវបុត្រអ្នកបំពេញកុសល រួមគ្នាមកពីកាលមុន ។ ពោងមួយ ៗ មានភ្លុក ៧ ប្រវែង ៥០ យោជន៍ ៗ, ភ្លុកមួយ ៗ មានស្រះបោក្ខរណី ៧, ស្រះមួយ ៗ មានផ្កាឈូក ៧ ផ្កា, ផ្កាឈូកមួយ ៗ មានត្របក ៧, ត្របកមួយ ៗ មានទេពធីតា ៧អង្គ (រាំច្រៀង) ។ មហោស្រព រាំ ច្រៀង រមែងមានលើ

ភ្លុកដំរី ដើម្បីទេវបុត្រ ៣៣ អង្គ ។ ស្ដេចសក្កទេវរាជសោយយសធំ ស្ដេចត្រាច់ទៅដោយប្រការ ដូច្នេះ ។

សក្កទេវរាជនោះ ពីជាតិមុនជាមាណព ឈ្មោះ មឃៈ (អ្នកដែលបុគ្គលគប្បីបូជា) ។ មឃៈមាណព មានភរិយា ៤ នាក់ គឺ នាងសុធម្មា នាងសុនន្ទា នាងសុចិត្រា និងនាងសុជាតា ។ នាងសុធម្មា ឱ្យគេធ្វើហោជាងសាលា ហើយឱ្យចារឹកអក្សរថា សាលាសុធម្មា ។ នាងសុនន្ទា បានឱ្យជីកស្រះបោក្ខរណី ធ្វើឱ្យជាទីរីករាយសប្បាយចិត្តដល់អ្នកដែលមកកាន់សាលានោះ ។ នាងសុចិត្រា ឱ្យសាងសួនផ្កាធ្វើឱ្យជាស្ថានទីរីករាយដល់អ្នកដែលមកកាន់សាលា ។ ចំណែកនាងសុជាតា ជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅ មិនសាងកុសលណា ៗ កន្លល់នៅតែការតែងខ្លួនដោយគិតថា "បុណ្យកុសល ដូចទ្រព្យសម្បត្តិ កាលជាសម្បត្តិរបស់ស្វាមី ក៏ជាសម្បត្តិរបស់ខ្លួនផង" កាលស្លាប់ទៅ ក៏កើតជាសត្វកុក, តែខាងក្រោយ បានរក្សាសីលតាមពាក្យរបស់ស្ដេចសក្កៈ ដោយអំណាចសីលរក្សាយ៉ាងល្អ អស់ ២ ជាតិ

ទើបទៅកើតជាអសុរកញ្ញា មានរូបប្រកបដោយសិរីសោភា វិសេសជាងទេវកញ្ញាដទៃ ៗ ព្រោះហេតុដែលរក្សាសីលយ៉ាង ល្អ ។ ស្តេចវេបចិត្តិដែលជាបិតា មានការហួងហែងក្រៃលែង ណាស់ មិនព្រមឱ្យដល់អ្នកណា ៗ ប្រាថ្នានឹងឱ្យធីតា ជ្រើស រើសយកដោយខ្លួនឯង ទើបប្រកបពិធីសួមពរ ។ កាល សក្កទេវរាជទ្រង់ជ្រាប ទើបនិម្មិតព្រះអង្គជាអសុរចាស់ ស្តេចទៅ ឈរក្នុងទីបំផុតនៃបរិស័ទអសុរ ។ នាងអសុរកញ្ញាបានត្រួត មើលអសុរដែលមកប្រជុំគ្នា លុះមើលឃើញអសុរចាស់ ទើប កើតសេចក្តីស្រឡាញ់ឡើងក្នុងហឫទ័យ ដោយអំណាចបុព្វេនិវាស ទើបបោះមាល័យទៅកាន់អសុរចាស់ ពួកអសុរទាំងឡាយ នាំគ្នា ចំអកថា "រាជារបស់ពួកយើងសម្លឹងរកមើលស្វាមីឱ្យធីតាមកយូរ ហើយ រហូតបានមកអសុរចាស់ដូចតា" ហើយ ក៏នាំគ្នា គេចទៅ ។ ចំណែកព្រះឥន្ទ្រទ្រង់បានប្រកាសព្រះអង្គឯងថា "យើងជាសក្កទេវរាជ" ហើយក៏ទ្រង់នាំអសុរកញ្ញា គេចទៅមួយ រំពេច ។

មឃមាណពនោះ បានសមាទានវត្តបទ ៧ ប្រការ[១] ថា ៖

១- អាត្មាអញ ត្រូវចិញ្ចឹមមាតាបិតា អស់មួយជីវិត
២- ត្រូវកោតក្រែងបុគ្គលជារៀមច្បងក្នុងត្រកូល អស់មួយជីវិត
៣- ត្រូវមានវាចាល្អិតទន់ (ផ្អែមល្ហែម) អស់មួយជីវិត
៤- មិនត្រូវមានវាចាញុះញង់ អស់មួយជីវិត
៥- ត្រូវមានចិត្តប្រាសចាកសេចក្តីកំណាញ់ជាមន្ទិល ជាអ្នកមានការបរិច្ចាគរួសរាន់ មានដៃលាងហើយ ដើម្បីនឹងឱ្យទាន ត្រេកអរនឹងការលះបង់ ជាអ្នកគួរគេសូមទានបាន ត្រេកអរក្នុងការឱ្យ និងការចែករំលែកទាន ហើយនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ អស់មួយជីវិត
៦- ត្រូវមានវាចាទៀងទាត់ អស់មួយជីវិត
៧- មិនត្រូវមានសេចក្តីក្រោធ បើទុកជាសេចក្តីក្រោធកើតឡើងដល់អាត្មាអញ អាត្មាអញត្រូវបន្ទោបង់នូវសេចក្តីក្រោធនោះ

---

១. សំយុ. សគា. តតិយទេវសូត្រ. ៣០. ៣៩៣/២៧៩ ។

មួយរំពេច អស់មួយជីវិត ។

ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា សក្កទេវានមិន្ទ កាលកើតជាមនុស្សក្នុងជាតិមុន បានសមាទានវត្តបទទាំង ៧ ប្រការនេះបរិបូណ៌ ព្រោះហេតុតែសមាទានវត្តបទទាំង ៧ ប្រការនេះ ទើបសក្កទេវរាជ បានដល់នូវភាពនៃខ្លួនជាសក្កៈ” ដូច្នេះឯង ។

មួយទៀត ក្នុងតាវត្តិង្សនេះ មានដើមបារិឆត្តព្រឹក្សជាដើមឈើប្រចាំកប្ប ។

ដើមឈើប្រចាំកប្ប ៧ ដើម

១. ដើមជម្ពូ	ដើមព្រីងប្រចាំនៅក្នុងជម្ពូទ្វីប
២. ដើមសិម្ពលី	ដើមរការបស់ពួកគ្រុឌ
៣. ដើមកទម្ព	ដើមខ្ទម្ពប្រចាំនៅក្នុងអបរគោយានទ្វីប
៤. កប្បរុក្ខ	ដើមកប្បព្រឹក្សក្នុងឧត្តរកុរុទ្វីប
៥. សិរីសៈ	ដើមប្រេសក្នុងបុព្វវិទេហទ្វីប
៦. បារិឆត្តកៈ	ដើមបារិឆត្តកៈនៅក្នុងឋានតាវត្តិង្ស
៧. ចិត្តបាដលិ	ដើមប្រនៀងក្នុងភពអសុរ ។

ជាន់ទី ៣ យាមា

ទេវភូមិជាន់ទី ៣ ឈ្មោះថា **យាមា** ។

យាមា មានវចនត្ថៈថា ពួកទេព ដែលឈ្មោះថា យាម ព្រោះអត្ថថា ទៅ គឺ គេចជៀសទៅពីទុក្ខ ។ ស្ថានទីនៅនៃទេវតា យាមៈ ឈ្មោះថា យាមភូមិ ។ ទេវតាដែលជាធំគ្រប់គ្រងនៅក្នុង ជាន់នេះ ឈ្មោះស្តេច សុយាមៈ ។ តាំងពីជាន់យាមៈឡើងទៅ មានតែអាកាសទេវតា មានវិមាននៅត ៗគ្នា ទៅទល់នឹង ភ្នំចក្រវាឡ ។

ជាន់ទី ៤ តុសិត

ទេវភូមិជាន់ទី ៤ ឈ្មោះថា **តុសិត** ។

តុសិត មានវចនត្ថៈថា ពួកទេវតា ដែលឈ្មោះថា តុសិត ព្រោះអត្ថថា ដល់ គឺ បានសម្រេចដល់ការត្រេកអរ ការឆ្អែតចិត្ត ក្នុងសិរីសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ។ ស្ថានទីនៅនៃទេវតាជាន់តុសិតទាំង ឡាយ ឈ្មោះថា តុសិតាភូមិ ។

ទេពដែលជាព្រះរាជា គ្រប់គ្រងទេពជាន់នេះ មាននាមថា

ស្ដេចសន្ដុសិត ។ ជាពិភពរបស់អ្នកមានបញ្ញា ព្រះសព្វញ្ញូពោធិសត្វគ្រប់ ៗព្រះអង្គ ដែលទ្រង់បំពេញបារមី ៣០ គ្រប់បរិបូណ៌ហើយ ក្នុងភពចុងក្រោយនឹងត្រូវកើតក្នុងសួគ៌ជាន់តុសិតនេះ ។ កាលទេវតាក្នុងម៉ឺនលោកធាតុមកប្រជុំគ្នាទូលអារាធនាឱ្យស្ដេចមកឧប្បត្តិក្នុងមនុស្សលោកនេះ ដើម្បីត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធ ព្រះអង្គទ្រង់ពិចារណា មើលមហាវិលោកនៈ ៥ ប្រការ គឺ ពិចារណាដល់កាលវេលា១ ពិចារណាដល់ទ្វីប១ ពិចារណាដល់ប្រទេស១ ពិចារណាដល់ត្រកូល១ ពិចារណាដល់មាតានិងកំណត់អាយុរបស់មាតា១, កាលឃើញថា មានការសមគួរព្រមហើយ ទើបបានស្ដេចចុះមកឧប្បត្តិ ។ ព្រះសិរអារ្យមេត្រីពោធិសត្វ និងអ្នកដែលជាគូអគ្គសាវក ក្នុងកាលនេះ ក៏ស្ថិតនៅក្នុងតុសិតទេវលោកនេះ កាលមានអាយុក្ស័យនៅត្រឹម ៨០.០០០ ឆ្នាំ ព្រះពោធិសត្វ ក៏នឹងចុះមកត្រាស់ដឹង ជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ប្រសើរបំផុតក្នុងលោក ។

ជាន់ទី ៥ និម្មានរតី

ពួកទេវតាជាន់ទី ៥ ឈ្មោះថា **និម្មានរតី** ។

និម្មានរតី មានវចនត្ថៈថា ពួកទេវតាដែលឈ្មោះថា និម្មានរតី ព្រោះអត្ថថា មានសេចក្តីត្រេកអរក្នុងភោគសម្បត្តិដែលខ្លួននិម្មិតឡើង ។ ស្ថានទីនៅនៃទេវតាជាន់នោះ ឈ្មោះថា និម្មានរតីភូមិ ។

ទេវតានិម្មានរតីនេះ មានការប្រាថ្នាសម្បត្តិដែលជាកាមគុណ ៥ មានរូបជាដើម ក្នុងវេលាណា ក៏និម្មិតឡើងដោយបុញ្ញានុភាព ក្នុងខណៈនោះ ។ ទេពជាធំគ្រប់គ្រងនៅក្នុងជាន់នេះ ឈ្មោះសុនិមិត្តៈ ឬនិម្មានរាជា ។

ជាន់ទី ៦ បរនិម្មិតវសវត្តី

ពួកទេវតាជាន់ទី ៦ ឈ្មោះថា **បរនិម្មិតវសវត្តី** ។

បរនិម្មិតវសវត្តី មានវចនត្ថៈថា ពួកទេវតាដែលឈ្មោះថា បរនិម្មិតវសវត្តី ព្រោះអត្ថថា ញុំាំងអំណាចរបស់ខ្លួនឱ្យប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភោគសម្បត្តិទាំងឡាយ ដែលទេពដទៃដឹងចិត្តនិម្មិតឱ្យ ។

ស្ថានទីនៅនៃទេវតាជាន់នោះ ឈ្មោះថា បរនិម្មិតវសវត្តី ។

ទេវរាជ ជាធំគ្រប់គ្រងនៅក្នុងជាន់នេះ ឈ្មោះ បរនិម្មិតវសវត្តីរាជា ជាមិច្ឆាទិដ្ឋិ មានការជំទាស់ចំពោះព្រះសាសនា បានព្យាយាមទម្លាយ ព្រះអរិយទាំងឡាយ. តែក៏មិនអាចទម្លាយបានតាមបំណង ។ កាលព្រះពុទ្ធសាសនា កន្លងមកប្រមាណ ២១៨ វស្សា ដល់សម័យអសោករាជកុមារ បានកន្លងពិភពមហោស្សូរ្យសម្បត្តិ(សោយរាជ្យសម្បត្តិដ៏ធំលើផែនដី) ទ្រង់ព្រះនាមថា អសោកមហារាជទ្រង់បានស្ថាបនាព្រះវិហារ និងស្តូបចំនួន ៨៤.០០០ បែងចែកពេញជម្ពូទ្វីប ។ ក្នុងគ្រានោះ ស្តេចមារាធិរាជនេះ ត្រូវបានព្រះកីសនាគត្ថេរ (ឧបគុត្តត្ថេរ)ទូន្មានឱ្យអស់យសហើយ មានសេចក្តីជ្រះថ្លាក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា បានរលឹកដល់គុណរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ដោយវាចាថា **នមោ តេ បុរិសាជញ្ញ** ជាដើម ហើយប្រាថ្នាពុទ្ធភូមិ ។

ចប់ ភូមិ ៦ ជាន់

រូបាវចរភូមិ ១៦

អធិប្បាយ បឋមជ្ឈានភូមិ ៣

ភូមិរបស់រូបាវចរឈាន ឈ្មោះថា រូបាវចរភូមិ មាន ១៦ បានដល់ បឋមជ្ឈានភូមិ ៣ ទុតិយជ្ឈានភូមិ ៣ តតិយជ្ឈានភូមិ ៣ ចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ៧ ដែលព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យ ពោលហើយនោះ ព្រះដីកាចារ្យ បានពន្យល់សេចក្តីតទៅ ក្នុងបឋមជ្ឈានភូមិ ៣ ថា ៖

ពួកទេពដែលឈ្មោះថា ព្រហ្មបារិសជ្ជា ព្រោះអត្ថថា កើតក្នុងបរិស័ទរបស់មហាព្រហ្មទាំងនោះ ព្រោះជាអ្នកបម្រើពួកមហាព្រហ្ម ។ ដែលឈ្មោះថា ព្រហ្មបុរោហិតា ព្រោះតាំងនៅក្នុងតំណែងនៃបុរោហិត របស់ពួកមហាព្រហ្មនោះ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ មានអធិប្បាយថា ពាក្យថា ទេវា ព្រោះអត្ថថា លេងដោយកាមគុណ ព្រហ្មក៏ឈ្មោះថា ទេព ព្រោះអត្ថថា លេងឈាន ។ ព្រាហ្មណ៍ដែលតាំងនៅក្នុងតំណែងនៃបុរោហិតរបស់ព្រះរាជា យ៉ាងណា សូម្បីព្រហ្មទាំងនេះ បណ្ឌិតក៏គប្បីជ្រាបថា តាំងនៅក្នុងតំណែងនៃ

បុរោហិតរបស់មហាព្រហ្ម យ៉ាងនោះ ។ ដោយហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ឈ្មោះថា ព្រហ្ម ព្រោះអត្ថថា ជាអ្នកចម្រើន គឺជាអ្នករុងរឿង ដោយគុណវិសេសទាំងឡាយ មានឈាន អភិញ្ញា មគ្គ ផល និងនិព្វាន ។ ដែលឈ្មោះថា មហាព្រហ្ម ព្រោះអត្ថថា ជាព្រហ្មធំជាងពួកព្រហ្មជាន់បារិសជ្ជាជាដើម ។ សូម្បីព្រហ្ម ៣ ពួកនេះ ស្ថិតនៅក្នុងផ្ទៃស្មើគ្នា តែរុងរឿងដោយរស្មីនៃរតនៈដែលប្រណីតជាងគ្នា ។ ភូមិរបស់ព្រហ្មទាំង ៣ នោះ ក៏មានឈ្មោះដូចគ្នានឹងព្រហ្មជាន់នោះ ៗ យ៉ាងនោះឯង ។

អធិប្បាយ ទុតិយឈានភូមិ ៣

ពួកព្រហ្មទាំងនោះ មានវចនត្ថៈថា រស្មីនៃព្រហ្មទាំងឡាយនោះ តិចជាងព្រហ្មទាំងឡាយ ជាន់ខាងលើ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា បរិត្តាភា ។ ម្យ៉ាងទៀត ប្រែថា ឈ្មោះថា បរិត្តាភា ព្រោះអត្ថថា ពួកព្រហ្មទាំងនោះ មានរស្មីតិចជាងពួកព្រហ្មខាងលើ ។

រស្មីរបស់ព្រហ្មទាំងឡាយនោះ មិនមានប្រមាណ ព្រោះហេតុនោះ ព្រហ្មទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា អប្បមាណាភា ឬ ប្រែថា ដែលឈ្មោះថា អប្បមាណាភា ព្រោះអត្ថថា មានរស្មីប្រមាណមិនបាន ។

ដែលឈ្មោះថា អាភស្សរា ព្រោះអត្ថថា ពួកព្រហ្មទាំងនេះ មានរស្មីផ្សាយទៅ គឺ ផ្សាយចេញទៅ ពីទីនេះនិងទីនេះ ដូចផ្លេកបន្ទោរជះពន្លឺចេញពីស្រទាប់ពពក ព្រោះព្រហ្មទាំងនោះ មានសន្តានដែលកើតមកពីឈានដែលមានបីតិ ។ ន័យមួយទៀត ឈ្មោះថា អាភស្សរា ព្រោះអត្ថថា ព្រហ្មទាំងនោះ មានរស្មីស្រស់បំព្រងជះសាយចេញ ហាក់ដូចជាដាច់ចេញពីរាងកាយ ដូចអណ្តាតភ្លើងនៃគោមដែលមានជង ដូច្នោះ ។ ន័យមួយទៀត ឈ្មោះថា អាភស្សរា ព្រោះអត្ថថា មានប្រក្រតីភ្លឺ ដោយរស្មីតាមដែលពោលហើយ ។

សូម្បីព្រហ្ម ៣ ពួកនេះ ស្ថិតនៅក្នុងផ្ទៃស្មើគ្នា តែរុងរឿងដោយរស្មីនៃរតនៈដែលប្រណីតជាងគ្នា ។

អធិប្បាយ តតិយឈានភូមិ ៣

ពួកព្រហ្មក្នុងតតិយឈានភូមិនេះ មានរស្មីនៃសរីរៈជាក្រុម ដុំមិនឃ្លាតចាកទី ទើបលោកពោលថា សុភា (មានរស្មីល្អ) ។ ពួកព្រហ្មដែលឈ្មោះថា បរិត្តសុភា ព្រោះអត្ថថា មានរស្មីល្អតិច ជាងពួកព្រហ្មខាងលើ ។ ដែលឈ្មោះថា អប្បមាណសុភា ព្រោះ អត្ថថា ពួកព្រហ្មទាំងនេះ មានរស្មីល្អប្រមាណមិនបាន ។ ដែល ឈ្មោះថា សុភកិណ្ហា ព្រោះអត្ថថា ពួកព្រហ្មទាំងនេះ មានរស្មី ពាសពេញ ឆ្វាត់ឆ្វែង ដោយរស្មីដ៏ល្អ ពោលគឺ ជះសាយឡើង នៃពន្លឺទូទៅ ។

សូម្បីព្រហ្ម ៣ ពួកនេះ ស្ថិតនៅក្នុងផ្ទៃស្មើគ្នា រុងរឿង ដោយរស្មីនៃរតនៈ ដែលប្រណីតជាងគ្នា ។ សូម្បីភូមិ ក៏មាន ឈ្មោះដូចគ្នានឹងព្រហ្មនោះ ៗ យ៉ាងនោះឯង ។

ចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ៧

ពួកព្រហ្ម នៅក្នុងចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ៧ គឺ វេហប្ផលា អសញ្ញីសត្តា និងសុទ្ធាវាស ៥ នេះ ជាភូមិដែលមិនញាប់ញ័រ មិនត្រូវទម្លាយ មិនវិនាសដោយភ្លើង ទឹក និងខ្យល់ ដែលទម្លាយលោក ព្រោះចតុត្ថជ្ឈានភូមិនេះ កើតអំពីមហគ្គតកុសលឈាន ដែលសម្បយុត្តដោយឧបេក្ខាវេទនា ជាកុសលឈានដែលមានកម្លាំងមាំទាំ ចំណែកបឋមជ្ឈានភូមិ ៣ ទុតិយជ្ឈានភូមិ ៣ តតិយជ្ឈានភូមិ ៣ រួម ៩ ភូមិ ជាកុសលឈាន សម្បយុត្តដោយសោមនស្សវេទនា មានអានុភាពតិចជាងចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ។ ពួកព្រហ្មដែលឧប្បត្តិកើតឡើង ក្នុងវេហប្ផលាភូមិនេះ ក៏មាន ៣ ពួក គឺ យ៉ាងទាប យ៉ាងកណ្ដាល និងយ៉ាងប្រណីត ដូចនឹងបឋមជ្ឈានភូមិ ៣ នុ៎ះឯង ពួកវេប្ផលាភូមិព្រហ្មនោះ តាំងនៅស្មើគ្នា មានអាយុ ៥០០ កប្បដូចគ្នា តែមានសេចក្ដីប្រណីតជាងគ្នា ដោយស្មើប៉ុណ្ណោះ សូម្បីក្នុងអសញ្ញសត្តាព្រហ្ម ក៏ន័យនេះ. ចំណែកសុទ្ធាវាសភូមិជាភូមិរបស់អ្នកបរិសុទ្ធ មាន ៥ ភូមិ តាំង

នៅខ្ពស់ជាងគ្នា គឺ សុទ្ធាវាសភូមិជាន់ទី ១ ឈ្មោះថា អវិហាភូមិ ខ្ពស់ជាងអសញ្ញសត្តាភូមិ ប្រមាណ ៥.៥០៨.០០០ យោជន៍ សុទ្ធាវាសភូមិជាន់ទី ២, ៣, ៤, ៥, ក៏ខ្ពស់ជាងគ្នាប៉ុណ្ណោះដែរ ។

វេហប្ផលាភូមិព្រហ្ម មានវចនត្ថៈថា ផលបរិបូណ៌របស់ពួកព្រហ្មនេះ កើតឡើងដោយអំណាចនៃឈាន ព្រោះដូច្នោះ ព្រហ្មទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា វេហប្ផលា ។

ម្យ៉ាងទៀត ដែលឈ្មោះថា វេហប្ផលា ព្រោះអត្ថថា ពួកព្រហ្មទាំងនេះ មានផលដ៏បរិបូណ៌ ដែលកើតឡើងដោយអំណាចនៃឈាន ។ សូម្បីភូមិដែលជាទីកើតរបស់ពួកព្រហ្មទាំងនោះ ក៏មានឈ្មោះដូចគ្នានុ៎ះឯង ។

អសញ្ញសត្តាភូមិ មានវចនត្ថៈថា ដែលឈ្មោះថា អសញ្ញា ព្រោះអត្ថថា សញ្ញានិងអរូបក្ខន្ធដែលនៅសល់ ដែលលោកពោលទុកដោយមានសញ្ញាជាប្រធាន មិនមានដល់ព្រហ្មទាំងនោះ ព្រោះព្រហ្មទាំងនោះ ត្រឹមតែការបន្តនៃរូបក្ខន្ធដែលកើត

ឡើងដោយភាវនា ដែលជាគ្រឿងផ្តាច់សញ្ញា ពួកសត្វដែលមិនមានសញ្ញាទាំងនោះឯងមាន ព្រោះហេតុនោះ ព្រហ្មទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា អសញ្ញីសត្វ ។ សូម្បីភូមិ ក៏ឈ្មោះថា អសញ្ញសត្តាភូមិ ។

<u>ក្នុងសម្មោហវិនោទនី</u> <u>អដ្ឋកថាវិភង្គ</u> ពោលទុកថា ៖

ពិតមែន សមណព្រាហ្មណ៍ពួកខ្លះ បួសក្នុងលទ្ធិខាងក្រៅ ឃើញទោសរបស់ចិត្តថា "ព្រោះអាស្រ័យចិត្ត ឈ្មោះថា ការត្រេកអរ ការប្រទូសរ៉ាយ និងការវង្វេង ទើបមាន" ដូច្នេះ ហើយញ៉ាំងសញ្ញាវិរាគៈឱ្យកើត ដោយមនសិការៈថា ឈ្មោះថាភាពជាអ្នកមិនមានចិត្ត ជាវត្ថុដែលពេញចិត្ត និងទីនោះឯងជាទិដ្ឋធម្មនិព្វាន ដូច្នេះ ហើយចម្រើនសមាបត្តិចូលដល់សញ្ញាវិរាគៈនោះ មរណៈហើយទើបកើតឡើងក្នុងភពដែលមិនមានសញ្ញា ។ ក្នុងខណៈ កើតឡើងនៃអសញ្ញសត្តាព្រហ្មនោះ រូបក្ខន្ធប៉ុណ្ណោះរមែងកើតឡើង ។ កាលស្លាប់ឈរ កើតក៏ឈរ, កាលស្លាប់

អន្ធ័យកើតក៏អន្ធ័យ, កាលស្លាប់ដេក កើតក៏ដេកដូចគ្នា ដូចជារូបចិត្តកម្ម តាំងនៅក្នុងភពនោះរហូតអស់ ៥០០ មហាកប្ប ។ ក្នុងវេលា អស់កម្មនោះហើយ រូបកាយនោះ ក៏អន្តរធានទៅ កាមាវចរសញ្ញា ក៏កើតឡើងដោយហេតុនោះឯង ទេវតាទាំងនោះ រមែងប្រាកដឈ្មោះថា ឃ្លាតហើយចាកភពនោះ ព្រោះការកើតឡើងនៃសញ្ញាក្នុងលោកនេះ ដូច្នេះ ។

សុទ្ធាវាសភូមិ ៥

សុទ្ធាវាសព្រហ្ម ស្ថិតនៅក្នុងសុទ្ធាវាសភូមិ ខ្ពស់ទៅតាមលំដាប់ ៥ ជាន់ មិនមែនតាំងនៅជាមួយគ្នា ដូចបឋមជ្ឈានភូមិ ៣ ជាដើមតាមដែលពោលទុកហើយទេ ។ ក៏សុទ្ធាវាសភូមិ ជាន់ទាប តាំងនៅខ្ពស់ជាងវេហប្ផលា និងអសញ្ញីសត្តាភូមិ ប្រមាណ ៥.៥០៨.០០០ យោជន៍ ។ សុទ្ធាវាសទាំង ៥ នោះ គឺ អវិហា១ អតប្បា១ សុទស្សា១ សុទស្សី១ និងអកនិដ្ឋា១ ។

សុទ្ធាវាសភូមិ មានវចនត្ថៈថា ភូមិដែលឈ្មោះថា សុទ្ធាវាស ព្រោះអត្ថថា ជាទីនៅនៃព្រះអនាគាមី និងព្រះ

អរហន្តដែលបរិសុទ្ធប៉ុណ្ណោះ ។

សុទ្ធាវាសព្រហ្ម មានវចនត្ថៈថា ជាទីនៅដ៏បរិសុទ្ធនៃព្រហ្មទាំងនោះ ព្រោះមិនមានរឿងដែលពេញចិត្ត និងទាស់ចិត្ត (ដោយកាមរាគៈជាដើម) ព្រោះដូច្នោះ ព្រហ្មទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា សុទ្ធាវាស ។ ភូមិជាទីនៅនៃព្រហ្មទាំងនោះ ក៏មានឈ្មោះថា សុទ្ធាវាស ដូចគ្នា ។

ព្រហ្មក្នុងជាន់ទី ១ ឈ្មោះថា អវិហា ព្រោះអត្ថថា មិនលះបង់របស់ខ្លួន ដោយកាលបន្តិចបន្តួច ។

ន័យមួយទៀត ឈ្មោះថា អវិហា ព្រោះអត្ថថា មិនសាបសូន្យចាកសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ។

ព្រហ្មក្នុងជាន់ទី ២ ឈ្មោះថា អតប្បា ព្រោះអត្ថថា មិនភ័យខ្លាច ព្រោះអ្វី ៗទេ ។

ព្រហ្មក្នុងជាន់ទី ៣ ឈ្មោះថា សុទស្សា ព្រោះអត្ថថា ប្រាកដបានងាយ ព្រោះព្រហ្មទាំងនោះ មានរូបល្អក្រៃលែង ។

ព្រហ្មក្នុងជាន់ទី ៤ ឈ្មោះថា សុទស្សីភូមិ ព្រោះអត្ថថា ឃើញបានដោយងាយ ព្រោះព្រហ្មទាំងនេះ មានការឃើញបរិសុទ្ធិ ។

ព្រហ្មក្នុងជាន់ទី ៥ ឈ្មោះថា អកនិដ្ឋា ព្រោះអត្ថថា ព្រហ្មទាំងនោះ ជាអ្នកមានសម្បត្តិយ៉ាងឧក្រិដ្ឋ មិនមានការថយចុះ ។

រួមជារូបព្រហ្ម ១៦ ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ក្នុងអកនិដ្ឋភូមិ មានចេតិយ ហៅថា ទុស្សចេតិយ កំពស់ ១២ យោជន៍ ។ ស្តេចឃដិការព្រហ្មក្នុងសុទ្ធាវាសនោះ បាននាំគ្រឿងបរិក្ខារ ៨ ចុះមកពីអកនិដ្ឋភព ថ្វាយដល់ព្រះសិទ្ធត្ថ ក្នុងកាលស្តេចចេញបួស ហើយទទួលយកគ្រឿងបន្ទាស់ទាំងអស់របស់ព្រះសិទ្ធត្ថដែលដោះចេញ នាំទៅបញ្ចុះទុកក្នុងព្រះចេតិយ ឈ្មោះថា ទុស្សចេតិយ ក្នុងអកនិដ្ឋភព ។

អរូបាវចរភូមិ ៤

ស្ថានទីកើតនៃអរូបព្រហ្ម ឈ្មោះថា អរូបាវចរភូមិ មាន៤ គឺ

ភូមិនៃអរូបជ្ឈានទី ១. ឈ្មោះថា អាកាសានញ្ចាយតនភូមិ

ភូមិនៃអរូបជ្ឈានទី ២. ឈ្មោះថា វិញ្ញាណញ្ចាយតនភូមិ

ភូមិនៃអរូបជ្ឈានទី ៣. ឈ្មោះថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនភូមិ

ភូមិនៃអរូបជ្ឈានទី ៤. ឈ្មោះថា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនភូមិ

អរូបភូមិទាំង ៤ នេះ លោកហៅថា ភូមិ តែក៏មិនប្រាកដថា មានរូបសណ្ឋានយ៉ាងណា ត្រឹមតែជាស្ថានទីដែលទទេប៉ុណ្ណោះ ។ សូម្បីអរូបព្រហ្ម ក៏ត្រឹមតែជានាមក្ខន្ធ ៤ គឺ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ និងវិញ្ញាណក្ខន្ធ សម្បយុត្តគ្នាដែលកើតឡើងជាប់តគ្នាទៅ ដរាបដល់ចុតិនោះប៉ុណ្ណោះ ។ ព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យបានសរុបភូមិចតុក្កៈទុក ២ គាថា ដូចតទៅនេះ ៖

សង្គហគាថា

២. បុថុជ្ជនា ន លព្ភន្តិ　　សុទ្ធាវាសេសុ សព្វថា
　　សោតាបន្នា ច សកិទាគាមិនោ ចាបិ បុគ្គលា ។

៣. អរិយា នោបលព្ភន្តិ　　អសញ្ញាបាយភូមិសុ
　　សេសដ្ឋានេសុ លព្ភន្តិ　　អរិយានរិយាបិ ច ។

បុថុជ្ជនក្តី សោតាបន្នក្តី សកិទាគាមីក្តី រមែងមិនបានកើតក្នុងសុទ្ធាវាសទាំងឡាយ ដោយប្រការទាំងពួង ។ ព្រះអរិយទាំងឡាយ ក៏មិនបាន កើតក្នុងអសញ្ញសត្តភូមិ និងអបាយភូមិ. ព្រះអរិយទាំងឡាយក្តី អ្នកមិនមែនជាព្រះអរិយក្តី រមែងកើតក្នុងស្ថានទីដែលនៅសល់ទាំងឡាយ ។

នេះជាភូមិចតុក្ក ក្នុងអធិការនេះ ។

អធិប្បាយ

ព្រះអរិយៈក្តី មិនមែនព្រះអរិយៈក្តី រមែងកើតបាន ២១ ភូមិ គឺ កាមភូមិ ៧ រូបភូមិ ១០ (វៀរសុទ្ធាវាស ៥ អសញ្ញី

១) និងអរូបភូមិ ៤ ។ ក្នុងគាថានេះ សម្តែងដល់បុគ្គល ១២ ពួក គឺ ទុគ្គតិអហេតុកបុគ្គល ១ សុគតិអហេតុកបុគ្គល ១ ទ្វិហេតុកបុគ្គល ១ តិហេតុកបុគ្គល ១ មគ្គបុគ្គល គឺ អ្នកតាំងនៅក្នុងមគ្គ ៤ ជា ៤ បុគ្គល, ផលបុគ្គល គឺ អ្នកតាំងនៅក្នុងផល ៤ ជា ៤ បុគ្គលទៀត រួមជាបុគ្គល ១២ ពួក ។ ក្នុងគាថានេះ សម្តែងដល់ភូមិ ៣១ គឺ អបាយភូមិ ៤ កាមភូមិ ៧ រូបភូមិ ១៦ និងអរូបភូមិ ៤ រួមជា ៣១ ដូច្នេះ ។

ចែកបុគ្គល ១២ ពួក ក្នុងភូមិ ៣១

១-អបាយភូមិ ៤ ជាទីកើតឡើងរបស់ទុគ្គតិអហេតុកបុគ្គល ៤ ពួក

២-មនុស្សភូមិ និងចាតុម្មហារាជិកាភូមិ មួយភូមិ ៗបានបុគ្គល១១ (វៀរទុគ្គតិអហេតុកបុគ្គល) ។ រួមបាន២២ ពួក ។

៣-ទេវភូមិ ៥ មានតាវត្តិង្សជាដើម ជាទីកើតរបស់បុគ្គល ១០ ពួក គឺ ទ្វិហេតុកបុគ្គល ១ តិហេតុកបុគ្គល ១ និងអរិយបុគ្គល ៨ ដែលកើតក្នុងបវត្តិកាល (វៀរអហេតុក

បុគ្គល ២) រួម ៥ ភូមិបាន ៥០ ពួក ។

៤-ឈានភូមិ ១០ (វៀរអសញ្ញីនិងសុទ្ធាវាស ៥) ជាទីកើតរបស់បុគ្គល ៩ ពួក គឺ តិហេតុកបុគ្គល ១ និងអរិយបុគ្គល ៨ រូម ១០ ភូមិបាន ៩០ ពួក ។

៥-អសញ្ញីសត្តាភូមិ ជាទីកើតរបស់រូបបដិសន្ធិ បានបុគ្គល ១ ពួក គឺ សុគតិអហេតុកបុគ្គល

៦-សុទ្ធាវាសភូមិ ៥ ជាទីកើតរបស់អនាគាមិបុគ្គល ព្រះអរហត្តមគ្គបុគ្គល និងព្រះអរហត្តផលបុគ្គល រួម ៥ ភូមិបាន ១៥ ពួក ។

៧-អរូបភូមិ ៤ ជាទីកើតរបស់បុគ្គល ៨ គឺ តិហេតុកបុគ្គល ១ ព្រះអរិយបុគ្គល ៧ (វៀរសោតាបត្តិមគ្គបុគ្គល) រួម ៤ ភូមិបាន ៣២ ពួក ។

រួមភូមិទាំង ៣១ នេះ បានបុគ្គលទាំងអស់ ២១៤ ពួក ដូច្នេះ ។

ចប់ ភូមិចតុក្កៈ ពួកទី ១ ដោយសង្ខេប

ពួកទី ២ បដិសន្ធិចតុក្កៈ

បដិសន្ធិ មាន ៤ គឺ

១-អបាយបដិសន្ធិ　　បដិសន្ធិក្នុងអបាយភូមិ
២-កាមសុគតិបដិសន្ធិ　　បដិសន្ធិក្នុងកាមសុគតិភូមិ
៣-រូបាវចរបដិសន្ធិ　　បដិសន្ធិក្នុងរូបាវចរភូមិ
៤-អរូបាវចរបដិសន្ធិ　　បដិសន្ធិក្នុងអរូបាវចរភូមិ

១, អបាយបដិសន្ធិ

បណ្ដាបដិសន្ធិក្នុងភូមិទាំងនោះ សន្តីរណចិត្តដែលកើតរួមនឹងឧបេក្ខា ផ្នែកអកុសលវិបាកជាបដិសន្ធិ ក្នុងខណៈដែលធ្លាក់ទៅកាន់អបាយភូមិ ៤ ណាមួយ ដោយអំណាចបដិសន្ធិកិច្ច គឺធ្វើនាទីបន្តភពថ្មី បន្ទាប់ពីនោះ ក៏ជាភវង្គកិច្ច គឺ តាំងភពជាតិទុកក្នុងកាលជាទីបំផុតនៃភវង្គ ក៏ធ្វើចុតិកិច្ច គឺ ការឃ្លាតចាកភពទៅ ។ បដិសន្ធិនេះ ឈ្មោះថា អបាយបដិសន្ធិភូមិ ។

២, កាមសុគតិបដិសន្ធិ

សន្តីរណចិត្តដែលកើតរួមទីងឧបេក្ខា ផ្នែកកុសលវិបាក រមែងកើតដល់ពួកមនុស្សដែលខ្វាក់ពីកំណើតជាដើម និងពួកវិនិបាតិកអសុរាដែលអាស្រ័យនៅលើផែនដី ដូចកុម្មដ្ឋទេវតា ដោយអំណាចនៃបដិសន្ធិ ភវង្គ និងចុតិ ក្នុងកាមសុគតិភូមិ ។

ដីកាចារ្យ អធិប្បាយ ក្នុងសេចក្តីនេះថា ៖

ដែលឈ្មោះថា ខ្វាក់ពីកំណើត ព្រោះអត្ថថា ខ្វាក់មកតាំងពីកើត ។ ក្នុងខណៈកើត ពួកសត្វដែលជាអណ្ឌជកំណើត និងជលាពុជៈទាំងអស់ ជាអ្នកមិនមានចក្ខុនោះមែនហើយ តែថាសូម្បីក្នុងកាលកើតរបស់ចក្ខុជាដើម សត្វដែលមានចក្ខុនោះ ត្រូវបដិសន្ធិកម្មដែលចូលមករារាំងការកើតឡើងនៃចក្ខុ ឬត្រូវកម្មដទៃក្រៅពីនេះ (ហាម)មិនឱ្យកើតឡើង ឈ្មោះថា អ្នកខ្វាក់ពីកំណើត ។ ពាក្យថា ខ្វាក់ពីកំណើតជាដើមនេះ លោកសង្គ្រោះយកអ្នកត្រចៀកថ្លង់ពីកំណើត មនុស្សគ មនុស្សល្ងីល្ងើ មនុស្ស

ឆ្កូត បណ្ឌកៈ ឧភតោព្យញ្ជនកៈ(ភេទ ២) អ្នកមិនមានភេទ និង មនុស្សនិយាយត្រដិតពីកំណើតជាដើមចូលផង ។ អាចារ្យមួយពួកទៀតពោលថា បុគ្គលពួកអហេតុកបដិសន្ធិដែលជាអ្នកមានឥន្ទ្រិយមិនខ្វះខាត តែមានវិចារណញ្ញាណតិចជាប្រក្រតី ក៏សង្គ្រោះចូលក្នុងអាទិស័ព្ទនៃពាក្យថា អ្នកខ្វាក់ពីកំណើតជាដើម ។ សេចក្ដីពិស្ដារមានក្នុងអភិធម្មបិដក ធម្មហទយវិភង្គ ។

សន្ដីរណចិត្តដែលជាបច្ច័យឱ្យកើតជាទេវតា ពួកវិនិបាតិកអសុរនោះ មានវចនត្ថៈថា "ពួកវិនិបាតិកៈ ឈ្មោះថា ភុម្មដ្ឋសីស ព្រោះអត្ថថា ពឹង គឺ អាស្រ័យពួកភុម្មដ្ឋទេវា ព្រោះមានគតិ ដូចគតិនៃភុម្មដ្ឋទេវតានោះ ។ ពួកវេមានិកប្រេត ដែលឈ្មោះថា វិនិបាតិកៈ ព្រោះអត្ថថា ឃ្លាត់ចេញពីសុខទៅ ។ ពួកវិមានិកប្រេតពួកខ្លះ ជាតិហេតុកបដិសន្ធិក៏មាន តែមិនផុតចាកអបាយ ព្រោះពេលយប់សោយសុខនៅក្នុងវិមាន តែវេលាថ្ងៃសោយទុក្ខមានប្រការផ្សេង ៗតាមកម្ម ប្រេតទាំងនេះ បានដល់ បិយង្ករមាតាយក្ខិនី ផុស្សមិត្តាយក្ខិនី ធម្មគុត្តាយក្ខិនីជាដើម ។

មហាវិបាកទាំង ៨ រមែងឱ្យបដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ ក្នុងកាមសុគតិភូមិទាំង ៧ ដោយអំណាចឱ្យកើតជាទេវតា និងមនុស្ស ។ បដិសន្ធិ ១០ តាមដែលពោលមកនេះ រមែងដល់ការសង្គ្រោះចូលក្នុងកាមាវចរបដិសន្ធិនោះឯង ។

បណ្ដាពួកដែលកើតក្នុងកាមភូមិ មានអបាយភូមិជាដើម ដែលប្រកបដោយបដិសន្ធិជាដើម តាមដែលពោលហើយនោះ មិនមានការកំណត់រាប់ប្រមាណអាយុរបស់សត្វក្នុងអបាយ ក្នុងមនុស្ស វិនិបាតិកប្រេត និងពួកអសុរ ព្រោះសត្វពួកខ្លះ មានអាយុច្រើន និងពួកខ្លះមានអាយុតិច ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបអាចារ្យទាំងឡាយ ពោលពាក្យជាដើមថា ការកំណត់អាយុរបស់សត្វក្នុងអបាយ និងមនុស្ស រមែងមិនមាន ពិតមែន កាឡនាគរាជ ព្រះបាទមន្ធាតុ និងយក្ខពួកខ្លះ មានអាយុយឺនយូរ ដូច្នេះ ។

ពិតមែន កម្មប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា ជាប្រមាណក្នុងការកំណត់ អាយុសត្វក្នុងអបាយទាំងឡាយ ព្រោះសត្វដែលកើតក្នុងអបាយនោះ មិនមានការផុតទៅ ដរាបដែលកម្មមិនទាន់អស់ ។

ពួកភុម្មទេវតា ក៏មានកម្មជាប្រមាណដូចគ្នា ព្រោះសត្វពួកខ្លះដែលកើតក្នុងពួកនៃភុម្មទេវតាទាំងនោះ ពួកខ្លះមានជីវិតនៅត្រឹម ៧ ថ្ងៃជាដើម ពួកខ្លះក៏តាំងនៅមួយកប្ប ។ សូម្បីពួកមនុស្សក៏មានកម្មជាប្រមាណ ព្រោះពួកមនុស្ស គ្រាខ្លះមានអាយុមួយអសង្ខេយ្យឆ្នាំ គ្រាខ្លះមានអាយុថយចុះដល់ ១០ ឆ្នាំ ព្រោះហេតុនេះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា “**យោ ចិរំ ជីវតិ សោ វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យោ** : បុគ្គល(ក្នុងសម័យនេះ)ដែលរស់នៅយ៉ាងយូរ បានត្រឹម ១០០ ឆ្នាំ និងតិចជាង ១០០ ឆ្នាំ ឬច្រើនជាង ១០០ ឆ្នាំ ក៏មាន (ដោយតិច)”[១] ដូច្នេះ ព្រះតម្រាស់នេះ ទ្រង់សំដៅដល់មនុស្សក្នុងជម្ពូទ្វីបដែល កើតនៅក្នុងកាលសព្វថ្ងៃនេះ ។

---

១. ទីឃ. មហា. មហាបទានសូត្រ. ១៦. ៦/៤ អដ្ឋកថាពន្យល់ថា : គឺមិនដល់២០០ឆ្នាំ ។

អាយុទេវតាជាន់ចាតុម្មហារាជិកា

ទេវតាចាតុម្មហារាជិកានេះ មានអាយុ ៥០០ ឆ្នាំទិព្វ ជាប្រមាណ ។ គិតជាឆ្នាំមនុស្ស គឺ

១ ថ្ងៃទេវតានេះ = ៥០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ខែ = ១.៥០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ឆ្នាំ = ១៨.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ៥០០ ឆ្នាំទេវតានេះ = ៩ លានឆ្នាំមនុស្ស

អាយុទេវតាជាន់តាវត្តិង្ស

ទេវតាជាន់តាវត្តិង្សនេះ មានអាយុ ១.០០០ ឆ្នាំទិព្វ ជាប្រមាណ ។ គិតជាឆ្នាំមនុស្ស គឺ ១ ថ្ងៃទេវតានេះ = ១០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ខែ = ៣.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ឆ្នាំ = ៣៦.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១.០០០ ឆ្នាំទិព្វនេះ = ៣៦ លានឆ្នាំមនុស្ស (ស្មើ ៤ ដងនៃចាតុម្មហារាជិកា)

អាយុទេវតាជាន់យាមា

ទេវតាជាន់យាមានេះ មានអាយុ ២.០០០ ឆ្នាំទិព្វ ជាប្រមាណ ។ គិតជាឆ្នាំមនុស្ស គឺ

១ ថ្ងៃទេវតានេះ = ២០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ខែ = ៦.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ឆ្នាំ = ៧២.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ២.០០០ ឆ្នាំទេវតានេះ = ១៤៤ លាន ឆ្នាំមនុស្ស (ស្មើ ១៦ ដងនៃចាតុម្មហារាជិកា ឬ ៤ ដងនៃតាវត្តិង្ស)

អាយុទេវតាជាន់តុសិត

ទេវតាជាន់តុសិតានេះ មានអាយុ ៤.០០០ ឆ្នាំទិព្វជាប្រមាណ ។ គិតជាឆ្នាំមនុស្ស គឺ

១ ថ្ងៃទេវតានេះ = ៤០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ខែ = ១២.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ឆ្នាំ = ១៤៤.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ៤.០០០ ឆ្នាំទេវតានេះ = ៥៧៦ លាន ឆ្នាំមនុស្ស (ស្មើ ៦៤ ដងនៃចាតុម្មហារាជិកា ឬ ១៦ ដងនៃតាវត្តិង្ស ឬ ៤ ដងនៃយាមា)

អាយុទេវតាជាន់និម្មានរតី

ទេវតាជាន់និម្មានរតីនេះ មានអាយុ ៨.០០០ ឆ្នាំទិព្វ ជាប្រមាណ ។ គិតជាឆ្នាំមនុស្ស គឺ

១ ថ្ងៃទេវតានេះ = ៨០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ខែ = ២៤.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ឆ្នាំ = ២៨៨.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ៨.០០០ ឆ្នាំទេវតានេះ = ២.៣០៤ លាន ឆ្នាំមនុស្ស (ស្មើ ២៥៦ដងនៃចាតុម្មហារាជិកា ឬ ៤ដងនៃតុសិត)

អាយុទេវតាជាន់បរនិម្មិតវសវត្តី

ទេវតាជាន់បរនិម្មិតវសវត្តីនេះ មានអាយុ ១៦.០០០ ឆ្នាំទិព្វ ជាប្រមាណ ។ គិតជាឆ្នាំមនុស្ស គឺ

១ ថ្ងៃទេវតានេះ = ១.៦០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ខែ = ៤៨.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១ ឆ្នាំ = ៥៧៦.០០០ ឆ្នាំមនុស្ស, ១៦.០០០ ឆ្នាំទេវតានេះ = ៩.២១៦ លានឆ្នាំមនុស្ស, (ស្មើ ១០២៤ ដងនៃចាតុម្មហារាជិកា ឬ ៤ ដងនៃនិម្មានរតី)

សង្គហគាថា

៤. នវសតញ្ចេកវីស វស្សានំ កោដិយោ តថា
វស្សសតសហស្សានិ សដ្ឋិញ្ច វសវត្តិសុ ។

៩២១ កោដិ និង ៦ លានឆ្នាំ ជាប្រមាណនៃអាយុទេវតា ក្នុងជាន់បរនិម្មិតវសវត្តី ។

៣. រូបាវចរបដិសន្ធិ

វិបាកនៃបឋមជ្ឈាន រមែងកើត និងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបឋមជ្ឈានភូមិ ដោយអំណាចបដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ ។ វិបាកនៃទុតិយជ្ឈាន និងវិបាកនៃតតិយជ្ឈាន រមែងកើត និងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទុតិយជ្ឈានភូមិ ដោយអំណាចបដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ ។ វិបាកនៃចតុត្ថជ្ឈាន រមែងកើត និងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងតតិយជ្ឈានភូមិ ដោយអំណាចបដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ ។ វិបាកនៃបញ្ចមជ្ឈាន រមែងកើត និងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ដោយអំណាចបដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ ។

តែអសញ្ញីសត្វ មានរូបប៉ុណ្ណោះ ជាបដិសន្ធិ ។ មួយ

ទៀត បន្ទាប់ពីបដិសន្ធិនោះទៅ រូបទាំះឯងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបវត្តិកាល និងវេលាដែលឃ្លាតចេញ រូបក៏រលត់ទៅអស់ ។

បដិសន្ធិ ៦ នេះ ឈ្មោះថា រូបាវចរបដិសន្ធិ ។

អាយុរបស់ព្រហ្ម ១៦ ជាន់

បឋមជ្ឈានភូមិ ៣ គឺ

១. ព្រហ្មបារិសជ្ជា មានអាយុមួយភាគបីនៃវិវដ្តដ្ឋាយី អសង្ខេយ្យកប្ប

២. ព្រហ្មបុរោហិតា មានអាយុពាក់កណ្តាលនៃវិវដ្តដ្ឋាយី អសង្ខេយ្យកប្ប

៣. មហាព្រហ្មា មានអាយុ ១ វិវដ្តដ្ឋាយីអសង្ខេយ្យកប្ប

ទុតិយជ្ឈានភូមិ ៣ គឺ

១. បរិត្តាភាព្រហ្ម មានអាយុ ២ មហាកប្ប

២. អប្បមាណាភាព្រហ្ម មានអាយុ ៤ មហាកប្ប

៣. អាភស្សរាព្រហ្ម មានអាយុ ៨ មហាកប្ប

តតិយជ្ឈានភូមិ ៣ គឺ

១. បរិត្តសុភាព្រហ្ម មានអាយុ ១៦ មហាកប្ប
២. អប្បមាណសុភាព្រហ្ម មានអាយុ ៣២ មហាកប្ប
៣. សុភកិណ្ហាព្រហ្ម មានអាយុ ៦៤ មហាកប្ប

ចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ៧ គឺ

១. វេហប្ផលាព្រហ្ម មានអាយុ ៥០០ មហាកប្ប
២. អសញ្ញីសត្តាព្រហ្ម មានអាយុ ៥០០ មហាកប្ប

សុទ្ធាវាស ៥ ភូមិ

៣. អវិហាព្រហ្ម មានអាយុ ១.០០០ មហាកប្ប
៤. អតប្បាព្រហ្ម មានអាយុ ២.០០០ មហាកប្ប
៥. សុទស្សាព្រហ្ម មានអាយុ ៤.០០០ មហាកប្ប
៦. សុទស្សីព្រហ្ម មានអាយុ ៨.០០០ មហាកប្ប
៧. អកនិដ្ឋព្រហ្ម មានអាយុ ១៦.០០០ មហាកប្ប

ចក្រវាឡវិនាស

<u>***អភិធម្មត្ថសង្គហដីកា***</u> *ពោលថា ៖*

ការកំណត់អាយុរបស់ព្រហ្ម ៣ ជំពូក មានព្រហ្មបារិសជ្ជាជាដើម ដោយអំណាចមហាកប្ប មិនមានឡើយ ព្រោះមិនកើតក្នុងកប្បដែលបរិបូណ៌ ដោយហេតុដែលព្រហ្មទាំងនោះមិនវិនាសសូម្បីក្នុងមួយកប្ប មិនមាន ។

ពិតមែន លោកនេះវិនាសដោយភ្លើង ៧ ដង ក្នុងលើកទី ៨ វិនាសដោយទឹក ១ ដង ហើយវិនាសដោយភ្លើង ៧ ដងទៀត ក្នុងលើកទី ៨ រមែងវិនាសដោយទឹក ១ ដង វិនាសទៅយ៉ាងនេះ រហូតដល់គ្រប់ប្រាំបីដង (៨×៨) រួមជា ៦៤ ដង ក្នុងលើកទី ៦៤ (មិនវិនាសដោយទឹកទៀតទេ) ទើបវិនាសដោយខ្យល់ លោកនោះរមែងវិនាសទៅយ៉ាងនេះ ។ ក្នុងព្រហ្មលោកនោះ កាលលោក វិនាសដោយភ្លើង ក៏វិនាសដល់បឋមជ្ឈានភូមិ កាលវិនាសដោយទឹក ក៏វិនាស ដល់ទុតិយជ្ឈាន

ភូមិ កាលវិនាសដោយខ្យល់ ក៏វិនាសដល់តតិយជ្ឈានភូមិ ។

សមដូចពាក្យដែលលោកអាចារ្យពោលទុកថា ៖

កាលលោកវិនាសដោយភ្លើង គ្រប់ ៗ ៧ ដង ក្នុងគ្រាទី ៨ ទើបវិនាសដោយទឹក កាលគ្រប់ ៦៤ ដង ទើបវិនាសដោយខ្យល់ ១ ដង ។ លោកវិនាសដោយភ្លើង ខាងក្រោមអំពីជាន់អាភស្សរា វិនាសដោយទឹកខាងក្រោមជាន់សុភកិណ្ហា និងវិនាសដោយខ្យល់ខាងក្រោមជាន់វេហប្ផលា លោករមែងវិនាសយ៉ាងនេះ ។

ព្រោះហេតុដែលជាន់បឋមជ្ឈានភូមិ ៣ នោះ មិនវិនាសសូម្បីក្នុងអសង្ខេយ្យមួយរមែងមិនមាន ដូច្នោះ ពួកព្រហ្មមានបារិសជ្ជាជាដើមនោះ ទើបមិនកើតក្នុងអសង្ខេយ្យទាំងអស់ ព្រោះដូច្នោះ គប្បីឃើញការកំណត់ អាយុរបស់ព្រហ្មបារិសជ្ជាជាដើមនោះ ដោយអំណាចអសង្ខេយ្យកប្ប ។

អសង្ខេយ្យកប្បមាន ៤

១-សំវដ្តអសង្ខេយ្យ អសង្ខេយ្យកប្បដែលកំពុងវិនាស
២-សំវដ្តដ្ឋាយីអសង្ខេយ្យ អសង្ខេយ្យកប្បតាំងនៅក្នុងសេចក្តីវិនាស
៣-វិវដ្តអសង្ខេយ្យ អសង្ខេយ្យកប្បដែលកំពុងចម្រើន
៤-វិវដ្តដ្ឋាយីអសង្ខេយ្យ អសង្ខេយ្យកប្បតាំងនៅក្នុងសេចក្តីចម្រើន

ក៏ដែលឈ្មោះថា "អសង្ខេយ្យកប្ប" បានដល់ ចំណែកទី ៤ នៃមហាកប្បដែលមានកាលដ៏យូរអង្វែង ។

ការប្រៀបធៀបអាយុកប្ប

ក្នុងគំនរគ្រាប់ស្ពៃធំ ដែលមានបណ្តោយនិងទទឹង ១ យោជន៍ ៗ កាលកន្លងទៅ ១០០ឆ្នាំ ទើបនាំគ្រាប់ស្ពៃនោះចេញ ១ គ្រាប់ ។ គ្រប់ ៗ ១០០ ឆ្នាំយ៉ាងនេះ សូម្បីគ្រាប់ស្ពៃនោះអស់ទៅ ក៏មិនទាន់អស់អាយុនៃអសង្ខេយ្យកប្ប ។ ក៏អសង្ខេយ្យកប្ប ១ នោះ មានប្រមាណ ៦៤ អន្តរកប្ប ដោយអំណាចអន្តរកប្ប ដែលលោកកំណត់ទុកយ៉ាងនេះថា "ក្នុងកាលសត្វជាច្រើនដល់សេចក្តីវិនាស ដោយការប្រព្រឹត្តិទៅនៃសាស្ត្រា ឬរោគ ឬទុព្ភិក្ខ

ភ័យយ៉ាងណាមួយហើយ ដោយអានុភាពនៃកុសលកម្មដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងសន្តាន សត្វដែលនៅសល់ក៏មានអាយុចម្រើនឡើងដោយលំដាប់ តាំងពី ១០ ឆ្នាំ រហូតដល់ ១ អសង្ខេយ្យ ហើយត្រឡប់វិនាសចុះដោយលំដាប់ ដោយអំណាចសមាទានអធម៌រហូតដល់អាយុ ១០ ឆ្នាំទៀត សត្វក៏ដល់សេចក្តីវិនាសដោយការប្រព្រឹត្តិទៅនៃរោគជាដើមយ៉ាងណាមួយ, អស់រយៈកាលប៉ុណ្ណេះ ជាអន្តរកប្បមួយ” ។ អាចារ្យទាំងឡាយពោលថា វិវដ្តដ្ឋាយីអសង្ខេយ្យកប្បនោះ ប្រមាណ ២០ អន្តរកប្ប ។

តាំងពីទុតិយជ្ឈានឡើងទៅ កំណត់ដោយអំណាចមហាកប្បដែលគ្រប់បរិបូណ៌ មិនមែនដោយអំណាចអសង្ខេយ្យកប្ប ។

៤_អរូបាវចរបដិសន្ធិ

វិបាកនៃអរូបាវចរឈានទី ១_២_៣_៤ រមែងកើតប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអរូបាវចរឈានទី ១_២_៣_៤ តាមលំដាប់ ដោយអំណាចនៃបដិសន្ធិ ភវង្គ និងចុតិ ។ បដិសន្ធិទាំង ៤ នេះ ឈ្មោះថា អរូបាវចរបដិសន្ធិ ។

អាយុរបស់អរូបព្រហ្ម ៤

អាកាសានញ្ចាយតនភូមិ អាយុ ២ ម៉ឺនមហាកប្ប

វិញ្ញាណញ្ចាយតនភូមិ អាយុ ៤ ម៉ឺនមហាកប្ប

អាកិញ្ចញ្ញាយតនភូមិ អាយុ ៦ ម៉ឺនមហាកប្ប

នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនភូមិ អាយុ ៨ ម៉ឺន ៤ពាន់មហាកប្ប ។

សង្គហគាថា

៥. បដិសន្ធិ ភវង្គញ្ច តថា ចវនមានសំ

ឯកមេវ តថាវេក វិសយញ្ចេកជាតិយំ ។

បដិសន្ធិ ភវង្គ និងចុតិ ជាមួយយ៉ាងដូចគ្នានុ៎ះឯង និងមានអារម្មណ៍តែម្យ៉ាងដូចគ្នា ក្នុងជាតិ១ ដូចគ្នានុ៎ះឯង ។

នេះជាបដិសន្ធិចតុក្កៈក្នុងអធិការនេះ ។

ចប់ ពួកទី ២ បដិសន្ធិចតុក្កៈ

ពួកទី៣. កម្មចតុក្កៈ

១~កិច្ចចតុក្កៈ

ដោយអំណាចនៃកិច្ច មាន ៤

១. ជនកកម្ម   កម្មឱ្យកើត
២. ឧបត្ថម្ភកកម្ម   កម្មឧបត្ថម្ភ
៣. ឧបបីឡកកម្ម   កម្មបៀតបៀន
៤. ឧបឃាតកកម្ម   កម្មចូលទៅកាត់ផ្តាច់ ។

២~បាកចតុក្កៈ

ដោយបរិយាយនៃការឱ្យផល មាន ៤

១. គរុកម្ម   កម្មធ្ងន់
២. អាសន្នកម្ម   កម្មជិតស្លាប់
៣. អាចិណ្ណកម្ម   កម្មធ្វើជានិច្ច
៤. កដត្តាកម្ម   កម្មបន្តិចបន្តួច ។

៣-កាលចតុក្កៈ

ដោយអំណាចនៃវេលាឱ្យផល មាន ៤

១. **ទិដ្ឋធម្មវេទនីយៈ** កម្មដែលគប្បីសោយក្នុងភពនេះ

២. **ឧបបជ្ជវេទនីយៈ** កម្មដែលគប្បីសោយក្នុងខាងមុខ

៣. **អបរាបរិយវេទនីយៈ** កម្មដែលគប្បីសោយក្នុងភពតទៅ

៤. **អហោសិកម្ម** កម្មមិនឱ្យផល ។

៤-ឋានចតុក្កៈ

ដោយអំណាចនៃឋានដែលឱ្យផល មាន ៤

១. អកុសល កម្មដែលមិនមែនកុសល

២. កាមាវចរកុសល កម្មដែលជាកាមាវចរកុសល

៣. រូបាវចរកុសល កម្មដែលជារូបាវចរកុសល

៤. អរូបាវចរកុសល កម្មដែលជាអរូបាវចរកុសល

១-អធិប្បាយ កិច្ចចតុក្កៈ

កម្មដែលឈ្មោះថា ជនកៈ ព្រោះអត្ថថា ឱ្យកើត ។

ចេតនាកម្មដែលជាលោកិយកុសលចិត្ត ១៧ និងក្នុងអកុសលចិត្ត ១២ ដែលឱ្យវិបាក និងកជត្តារូបកើតឡើង ក្នុងបដិសន្ធិកាល ឈ្មោះថា **ជនកកម្ម** ។

ដែលឈ្មោះថា ឧបត្ថម្ភកៈ ព្រោះអត្ថថា គេទៅគាំទ្រ ។

ចេតនាកម្មដែលជាកុសល និងអកុសល សូម្បីមិនអាចឱ្យវិបាកកើតឡើងបានខ្លួនឯង ក៏ជាបច្ច័យដល់កម្មដទៃ ក្នុងការញ៉ាំងវិបាកដែលជាសុខ ឬជាទុក្ខ ឱ្យកើតឡើងបានយូរជាង ឬជាបច្ច័យនៃការប្រព្រឹត្តិទៅយឺនយូរ ដែលសមគួរដល់កម្មដែលអាចឱ្យកើត ដើម្បីមិនឱ្យបច្ច័យដែលជាហេតុកាត់ផ្ដាច់កើតឡើង និងដើម្បីឱ្យជាបច្ច័យដែលជាគ្រឿងកពូនកើតឡើងនៃវិបាក ដែលជាសេចក្ដីសុខ និងសេចក្ដីទុក្ខទាំងឯង ឈ្មោះថា **ឧបត្ថម្ភកកម្ម** បានដល់ ចេតនាក្នុងអកុសលចិត្ត ១២ និងក្នុងមហាកុសល ៨

ប៉ុណ្ណោះ ។ ចំណែកចេតនាក្នុងមហគ្គតកុសលចិត្ត ៩ មាន តួនាទីជាជនកកម្មតែម្យ៉ាង ។

ដែលឈ្មោះថា ឧបបីឡកកម្ម ព្រោះអត្ថថា ចូលទៅ បៀតបៀនកម្មយ៉ាងណាមួយ ដែលជាហេតុជំទាស់ការប្រព្រឹត្តិទៅ យឺតយូរនៃវិបាក ដែលកម្មដទៃឱ្យកើត ដោយជំទាស់និមិត្តនៃ ព្យាធិ និងភាពជាអ្នកមានធាតុស្មើជាដើម ឈ្មោះថា **ឧបបីឡកកម្ម** បានដល់ ចេតនាក្នុងអកុសលចិត្ត ១២ និងមហាកុសល ៨ ។

ដែលឈ្មោះថា ឧបឃាតកកម្ម ព្រោះអត្ថថា ចូលទៅកាត់ ផ្តាច់ ៗ ចូលទៅកាត់ផ្តាច់នូវអំណាចដែលត្រៀមកម្លាំងហើយ ហាមវិបាកកម្មដែលមិនមានកម្លាំងនោះចេញ ដោយបណ្តាបច្ច័យ ដែលជាហេតុកាត់ផ្តាច់ឱ្យកើតឡើង ហើយកាត់ **តែងឱ្យកើតផល ខ្លួនឯង ឈ្មោះថា ឧបឃាតកកម្ម** បានដល់ ចេតនាក្នុង អកុសលចិត្ត ១២ និងកុសល ២១ ជនកកម្ម និងឧបឃាតកកម្ម ទាំង ២ នេះ មានសេចក្តីផ្សេងគ្នា គឺ ជនកកម្ម មិនចូលទៅកាត់ ផ្តាច់កម្មដទៃឡើយ ឱ្យវិបាកកើតឡើងបាន តែឧបឃាតកកម្ម

មានការចូលទៅកាត់ផ្តាច់វិបាកនៃកម្មដទៃ មុនហើយឱ្យវិបាកកើតឡើង ។

អាចារ្យពួកដទៃពោលថា ៖

ឧបបីឡកកម្ម រមែងជំទាស់វិបាកនៃកម្មដទៃ ក្នុងចន្លោះ ៗ ដោយនាំបច្ច័យ មានភាពជាអ្នកមិនអាពាធច្រើនជាដើមចូលទៅឱ្យ, ចំណែកឧបឃាតកកម្ម ចូលទៅកាត់ផ្តាច់វិបាកនៃកម្មដទៃនោះ ដោយប្រការគ្រប់ ៗយ៉ាង ហើយឱ្យឱកាសដល់កម្មដទៃ តែមិនឱ្យវិបាកកើតដោយខ្លួនឯង ។ ពិតមែន សេចក្តីប្លែកគ្នានៃឧបឃាតកកម្មនេះ អំពីជនកកម្មប្រាកដច្បាស់ល្អហើយយ៉ាងនេះឯង ។

២. អធិប្បាយ បាកចតុក្កៈ

កម្មដែលមានទោសច្រើន និងមានអានុភាពច្រើន និងកម្មដទៃមិនអាចជំទាស់រាំងបាន ឈ្មោះថា **គរុកម្ម** ។

កម្មដែលតាមរលឹកបានក្នុងពេលជិតស្លាប់ ឬកម្មដែលធ្វើក្នុងពេលជិតស្លាប់នោះ ឈ្មោះថា **អាសន្នកម្ម** ។

កម្មដែលធ្វើជាប់រឿយ ៗ ឬថា សូម្បីកម្មដែលធ្វើតែម្តង តែសេពប្រព្រឹត្តជានិច្ច ឈ្មោះថា **អាចិណ្ណកម្ម** កម្មដែលមិនដល់ភាពជាគរុកម្មជាដើម តែគប្បីពោលថា "កម្ម" ដោយត្រឹមតែថា ធ្វើហើយប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា **កដត្តាកម្ម** ។

បណ្តាគរុកម្មជាដើមទាំងនោះ ទោះជាកុសលកម្ម ឬអកុសលកម្មក៏ដោយ, បណ្តាគរុកម្មនិងមិនមែនគរុកម្ម កម្មណាមានការសម្លាប់មាតាជាដើម ចាត់ជាគរុកម្មក្នុងផ្នែកអកុសល ឬមហគ្គតកម្មណា ចាត់ជាគរុកម្មក្នុងផ្នែកកុសលកម្មនោះឯង សូម្បីអាសន្នកម្មជាដើមមានក៏ដោយ (គរុកម្ម) ក៏ឱ្យផលមុន ដូច-ក្រសែទឹកធំជន់ហូរលិចទឹកដែលតិចទៅ ព្រោះហេតុនោះ កម្មនោះទើបលោកហៅថា គរុកម្ម កាលគរុកម្មនោះមិនមាន បណ្តាកម្មឆ្ងាយនិងជិត កម្មដែលជិត គឺ កម្មដែលរលឹកបាន ក្នុងវេលាជិតស្លាប់នោះឯង រមែងឱ្យផលមុន ។ មិនមានពាក្យគួរពោលឡើយ ក្នុងកម្មដែលធ្វើនៅពេលជិតស្លាប់ សូម្បីកាលអាសន្នកម្មនោះមិនមាន បណ្តាកម្មដែលធ្លាប់ប្រព្រឹត្តមករឿយ ៗ

មិនបានប្រព្រឹត្តមកហើយ ៗ កម្មណា ដែលធ្លាប់ប្រព្រឹត្តមកហើយ និងជាអ្នកមានសីលល្អ ឬជាអ្នកទ្រុស្តសីលក៏ដោយ កម្មនោះឯង រមែងឱ្យផលមុន ។ ចំណែកកដត្តាកម្ម បានការសេពជិតដិត ហើយ កាលកម្មមុន ៗ មិនមាន រមែងទាញមកនូវបដិសន្ធិ ដោយប្រការយ៉ាងនេះ គរុកម្ម ទើបឱ្យផលមុនកម្មទាំងពួង ។ គរុកម្មផ្នែកអកុសល បានដល់ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ ៣ អនន្តរិយកម្ម ៥, ផ្នែកកុសល បានដល់ មហគ្គតកុសល ៩ ។

និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ ៣

១.នត្ថិកទិដ្ឋិ យល់ថា ផលរបស់បុណ្យ និងបាបមិនមាន

២.អហេតុកទិដ្ឋិ យល់ថា មិនមានហេតុ

៣.អកិរិយទិដ្ឋិ យល់ថា កម្មដែលធ្វើហើយ មិនមាន

អនន្តរិយកម្ម ៥

១. មាតុឃាត សម្លាប់មាតា

២. បិតុឃាត សម្លាប់បិតា

៣. អរហន្តឃាត សម្លាប់ព្រះអរហន្ត

៤. លោហិតុប្បាទ ញុំាងលោហិតព្រះពុទ្ធឱ្យពុរពង

៥. សង្ឃភេទ បំបែកសង្ឃ

កម្មទាំង ៥ នេះ សង្ឃភេទ ជាកម្មធ្ងន់បំផុត បន្ទាប់មក ការញុំាងលោហិតឱ្យពុរពង បន្ទាប់មកទៀតអរហន្តឃាត ចំណែក មាតុឃាតនិងបិតុឃាតអ្នកណាមានគុណខ្ពស់ជាង សម្លាប់អ្នកនោះ បាបក៏ច្រើនជាង (បើស្មើគ្នា មាតុឃាតបាបច្រើនជាងបិតុ ឃាត) ។ កុសលដែលជាគរុកម្ម បានដល់ មហគ្គតកុសល ៩ ។

កាលគរុកម្មមិនមាន អាសន្នកម្ម រមែងឱ្យផលមុន
បើអាសន្នកម្មមិនមាន អាចិណ្ណកម្ម រមែងឱ្យផលមុន
បើអាចិណ្ណកម្មមិនមាន កដត្តាកម្ម ទើបឱ្យផលបាន

ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកអាចារ្យពោលថា ដោយ បរិយាយនៃការឱ្យផល អធិប្បាយថា ដោយលំដាប់នៃការឱ្យផល ។

ចំណែកក្នុងបករណ៍ទាំងឡាយ មានអភិធម្មាវតាជាដើម លោកអាចារ្យពោលដាក់ឱ្យអាចិណ្ណកម្ម ឱ្យផលមុនអាសន្នកម្ម ។

ដូចឧទាហរណ៍ថា កាលហ្វូងគោដែលគេបង្ខឹកហើយ និងគោដែលមានកម្លាំងដែលមាននៅក្នុងក្រោល កាលនាយគោបាលបើកទ្វារក្រោលដែលពេញទៅដោយគោ, គោណានៅជិតទ្វារ សូម្បីជាគោទុព្វលភាពក៏ដោយ ក៏ចេញបានមុនគេ យ៉ាងណា កាលកម្មជាកុសល និងអកុសលដែលក្រៅពីគរុកម្ម អាសន្នកម្ម(កម្មធ្វើជិតស្លាប់) នោះឯង រមែងឱ្យផលមុន ព្រោះនៅជិតមរណកាល ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងបករណ៍នេះ ទើបព្រះអនុរុទ្ធពោលថា អាសន្នកម្មឱ្យផលមុនអាចិណ្ណកម្ម ។

៣_អធិប្បាយ កាលចតុក្កៈ

កម្មឈ្មោះថា **ទិដ្ឋធម្មវេទនីយៈ** ព្រោះអត្ថថា ដែលសត្វគប្បីជ្រាបបាន ដោយអំណាចការសោយក្នុងទិដ្ឋធម៌ គឺ អត្តភាពដែលឃើញប្រច័ក្ស បានដល់ ផលដែលជាបច្ចុប្បន្ននោះ ។ កម្មដែលសត្វត្រូវកើតតពីភពបច្ចុប្បន្ន ទើបសោយផល ឈ្មោះថា **ឧបបជ្ជវេទនីយៈ** ។ កម្មដែលសត្វគប្បីសោយផលត ៗ ទៅ

ក្នុងអត្តភាពដទៃណាមួយ ក្រៅចាកភពបច្ចុប្បន្ននេះ និងភពទី ២ ឈ្មោះថា **អបរាបរិយវេទនីយៈ** គឺ ភពទី ៣ រហូតដល់ភពចុងក្រោយ ។ កម្មដែលគប្បីពោលយ៉ាងនេះថា "កម្មដែលមានហើយ ឯផលរបស់កម្មនោះមិនមានទេ កំពុងមាន ឬនឹងមាន ឈ្មោះថា **អហោសិកម្ម** ។

បណ្តាកម្មទាំង ៤ នោះ ចេតនាក្នុងជវនដំបូង ដល់ភាពជាចេតនា ដែលមានកម្លាំង ព្រោះមិនត្រូវកុសលអកុសលដែលជាសត្រូវគ្របសង្កត់ និងព្រោះជាចេតនា ដែលបានទទួលសេចក្តីវិនាស ដោយការវិនាសនៃបច្ច័យ ជាចេតនាដែលមានសេចក្តីល្អក្រៃលែង ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការតាក់តែងខាងដើម ដូច្នោះ អំណោយផលឱ្យក្នុងអត្តភាពនោះប៉ុណ្ណោះ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋធម្មវេទនិយៈ ។ សេចក្តីពិត ចេតនាដំបូងនោះ រមែងមិនឈ្មោះថា ជាតួកម្ម ដែលសម្លឹងការដាច់ផ្នែកនៃសន្តានដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយ និងដែលសម្លឹងការបានឱកាស ដូចកម្មទាំង ២ គឺ (ឧបជ្ជវេទនីយកម្ម អបរាបរិយវេទនីយកម្ម)ក្រៅនេះ ព្រោះ

ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃសេចក្ដីឧបការៈ និងប្រទូសរ៉ាយ ក្នុងបុគ្គលដែលប្រកបដោយគុណវិសេស ក្នុងសន្ដាននៃជវនៃដែលមានកម្លាំង ដោយប្រការដូចពោលហើយ និងព្រោះជាចេតនាដែលមានវិបាកខ្សោយ និងមិនមានការសេពជិតដិត ព្រោះហេតុនោះ ចេតនាដំបូងនោះ ទើបឱ្យផលជាអហេតុក ត្រឹមតែវិបាកក្នុងបវត្តិកាល ដូចត្រឹមតែផ្កាឈើ(គ្រឿងប្រដាប់) ក្នុងអត្តភាពនេះប៉ុណ្ណោះ ។

ពាក្យថា "ឱ្យផលជាអហេតុក ជាវិបាកក្នុងបវត្តិកាល" នេះ លោកសង្គ្រោះយកអហេតុកវិបាកចិត្ត មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម បានអារម្មណ៍គួរប្រាថ្នា និងការដល់ព្រមដោយបញ្ចកាមគុណ ។ ក៏ក្នុងបឋមជវនៃ ចេតនាដែលឱ្យផលនេះ និងជាកុសល ឬអកុសលក៏ដោយ ដែលបញ្ចេញខាងក្នុង ៧ ថ្ងៃ ឈ្មោះថា ឱ្យផលសម្រេចហើយ ។ ម្យ៉ាងទៀត អ្នកដែលធ្វើកុសល បានបច្ច័យពិសេស មានកម្លាំងឱ្យផលក្នុងភពនេះ រមែងដល់ព្រមដោយសម្បទា ៤ តាមដែលពោលទុកក្នុងធម្មបទ រឿងសុខសាម

ណេរ ។

សម្បទា ៤ គឺ

១-វត្ថុសម្បទា ដល់ព្រមដោយវត្ថុ
២-បច្ចយសម្បទា ដល់ព្រមដោយទេយ្យធម៌
៣-ចេតនាសម្បទា ដល់ព្រមដោយចេតនា
៤-គុណាតិរេកសម្បទា ដល់ព្រមដោយគុណដ៏ក្រៃលែង ។

បណ្ដាសម្បទា ៤ នោះ ព្រះអរហន្ត ឬព្រះអនាគាមី ដែលគួរដល់និរោធសមាបត្តិ ដែលជាទក្ខិណេយ្យបុគ្គល ឈ្មោះថា វត្ថុសម្បទា ។ ការកើតឡើងនៃ វត្ថុ (ទេយ្យធម៌) ដោយធម៌ស្មើ ឈ្មោះថា បច្ចយសម្បទា ។ ការដែលចេតនាក្នុង ៣ កាល គឺ កាលមុនឱ្យ ១ ក្នុងកាលកំពុងឱ្យ ១ និងក្នុងកាលខាងក្រោយ១ សម្បយុត្តដោយញាណ ប្រកបដោយសោមនស្ស ឈ្មោះថា ចេតនាសម្បទា ។ ចំណែកព្រះទក្ខិណេយ្យបុគ្គល ចេញពីនិរោធសមាបត្តិ ឈ្មោះថា គុណាតិរេកសម្បទា ។ ក្នុងរឿងនេះ នាយកាកវឡិយ បានតំណែងសេដ្ឋី ក្នុងថ្ងៃទី ៧ រាប់

តាំងពីថ្ងៃដែលភរិយាថ្វាយយាគូដែលចាត់ទុកដើម្បីខ្លួន ដល់ព្រះមហាកស្សបត្ថេរ ដែលចេញពីនិរោធសមាបត្តិ ។ រឿងមួយទៀត នាយបុណ្ណៈដែលជាទាសៈ បានជាសេដ្ឋីមានភោគទ្រព្យរាប់មិនអស់ រាប់តាំងពីថ្ងៃដែលខ្លួននិងភរិយា បានថ្វាយទឹកនិងអាហារ ដល់ព្រះសារីបុត្តត្ថេរ ដែលចេញពីនិរោធសមាបត្តិក្នុងថ្ងៃនោះ ។

ក្នុងផ្នែកអកុសលកម្ម ដែលឱ្យវិបាកក្នុងអត្តភាពនេះ ដូចកម្មរបស់នន្ទយក្ស, នន្ទមាណព, គោឃាតកៈ, ភិក្ខុកោកាលិកៈ, ព្រះបាទសុប្បពុទ្ធ, ភិក្ខុទេវទត្ត, និងចិញ្ចមាណវិកា ។ តែបើបឋមជវនចេតនា មិនឱ្យវិបាកក្នុងជាតិនេះ ក៏ជាអហោសិកម្ម ។

<u>ក្នុងបបញ្ចសូទនី អដ្ឋកថាមជ្ឈិមនិកាយ ឧបរិបណ្ណាសក</u> ពោលថា ៖

"កម្មដែលបុគ្គលធ្វើក្នុងបឋមវ័យ រមែងឱ្យផលវិបាកក្នុងបឋមវ័យ ឬមជ្ឈិមវ័យ ឬបច្ឆិមវ័យ. កម្មដែលបុគ្គលធ្វើក្នុងមជ្ឈិមវ័យ រមែងឱ្យផលវិបាកក្នុងមជ្ឈិមវ័យ ឬបច្ឆិមវ័យ. កម្ម

ដែលបុគ្គលធ្វើក្នុងបច្ឆិមវ័យ រមែងឱ្យផលវិបាកក្នុងបច្ឆិមវ័យដែលធ្វើនោះ” នេះឈ្មោះថា ទិដ្ឋធម្មវេទនិយកម្ម ។

ចំណែកជវនចេតនាទី ៧ ដែលឱ្យសម្រេចប្រយោជន៍ ជាចេតនាឱ្យសម្រេចការតាំងចិត្ត ដែលបានសេចក្តីពិសេសដោយន័យដូចពោលហើយ ទាំងជាចេតនាផ្តល់ឱ្យវិបាកក្នុងអត្តភាពជាលំដាប់តទៅ ឈ្មោះថា ឧបបជ្ជវេទនីយៈ ។ ក៏ជវនចេតនាទី ៧ នោះ ឱ្យបដិសន្ធិមុន ហើយឱ្យវិបាកក្នុងបវត្តិកាល ។ មិនមានការពោលថា “ក៏កាលមិនឱ្យបដិសន្ធិ ចេតនានោះ រមែងឱ្យវិបាកក្នុងបវត្តិកាល” ។ លោកអាចារ្យទាំងឡាយពោលទុកថា “ពិតមែន ក្នុងលំដាប់នៃចុតិចិត្ត ជាឱកាសនៃឧបបជ្ជវេទនីយកម្ម តែកាលឱ្យបដិសន្ធិហើយ ចេតនានោះរមែងឱ្យវិបាក ក្នុងបវត្តិកាលតទៅ សូម្បីទាំងរយជាតិ” ។ ចេតនាក្នុងជវន ៥ ដែលមិនដល់ ភាពជាទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្មជាដើម ព្រោះវៀរចាកហេតុតាមដែលពោលហើយ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង

ចន្លោះកណ្តាលនៃចេតនាក្នុងខាងដើម និងទីបំផុត, ចេតនានេះ កាលបានឱកាសក្នុងកាលណា ក៏ញុំាងវិបាកឱ្យកើតឡើងក្នុង បដិសន្ធិកាល និងបវត្តិកាល សម្រេចបាន ព្រោះមានសភាព គឺ ការឱ្យផល ដែលមិនត្រូវកម្មដទៃកាត់ផ្តាច់ ឈ្មោះថា អបរាបរិយ វេទនីយកម្ម ។ តែកម្មទាំង ២ ខាងដើម និងសូម្បីកម្មទី ៣ ដែលកន្លងកាលរបស់ខ្លួន ៗទៅហើយ កាលការប្រព្រឹត្តិទៅនៃ សង្សារវដ្តៈដាច់ហើយ ឈ្មោះថា **អហោសិកម្ម** ។

កម្មទាំង ៣ មានទិដ្ឋធម្មវេទនីយៈជាដើម ឱ្យផល មិន ជ្រៀតបៀតកាលគ្នា រមែងតាំងនៅក្នុងឋានៈរបស់ខ្លួន ៗ ប៉ុណ្ណោះ គឺ កាលកម្មណាមួយ មិនឱ្យផលក្នុងឋានរបស់ខ្លួន ដោយការខ្វះ ខាតនៃបច្ច័យ កម្មនោះ ៗ រមែងជាអហោសិកម្ម ដូចកាលទិដ្ឋធម្ម វេទនីយកម្ម មិនឱ្យផល ក៏ជាអហោសិកម្ម កាលឧបបជ្ជវេទនីយ កម្ម មិនឱ្យផល ក៏ជាអហោសិកម្ម និងកាលសង្សារវដ្តដាច់សូន្យ ហើយ អបរាបរិយវេទនីយកម្ម ក៏ជាអហោសិកម្ម ។

សេចក្ដីនេះ គប្បីប្រៀបធៀបគ្នាក្នុងរឿងព្រានម្រឹគ ។ នាយព្រានម្រឹគឃើញ ម្រឹគហើយ ឃឹតធ្នូបាញ់ទៅ បើមិនខុសភ្លាត់ ក៏នឹងធ្វើម្រឹគដួលស្លាប់ ក្នុងទីនោះឯង តពីនោះ នាយព្រាននោះ ក៏ពន្លាត់ស្បែក ចៀរសាច់ជាដុំតូចធំយកទៅចិញ្ចឹម ប្រពន្ធកូន តែបើបាញ់ខុស ម្រឹគនឹងគេចទៅ មិនបែរត្រឡប់មកមើលទិសនោះទៀត យ៉ាងណា សេចក្ដីប្រៀបធៀបនេះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបយ៉ាងនោះ ។ មានអធិប្បាយថា ការបានចំពោះវិបាករបស់ទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្ម ដូចគ្នានឹងព្រួញដែលបាញ់ត្រូវម្រឹគដោយមិនខុសភ្លាត់ តែកម្មនោះជាកម្មមិនមានផល ដូចព្រួញដែលនាយព្រានបាញ់ ម្រឹគខុសភ្លាត់ទៅ ដូច្នេះឯង ។

ចំណែកជវនចេតនាទី ៧ ក្នុងផ្នែកកុសលកម្ម បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបដោយអំណាចនៃសមាបត្តិ ៨ ។ អ្នកបានសមាបត្តិ ៨ នឹងទៅកើតក្នុងព្រហ្មលោក ដោយសមាបត្តិត្រឹមតែមួយប៉ុណ្ណោះ សមាបត្តិដែលនៅសល់ ក៏ជាអហោសិកម្ម សូម្បីអនន្តរិយកម្ម ៥ ក៏ន័យនេះ ។

៤_អធិប្បាយ បាកដ្ឋានចតុក្កៈ

ឈ្មោះថា កម្ម ៤ យ៉ាង ដោយអំណាចបាកដ្ឋាន គឺ ដោយអំណាចឋានៈដែលឱ្យផល បានដល់ អកុសល ១ កាមាវចរកុសល ១ រូបាវចរកុសល ១ អរូបាវចរកុសល ១ ។

១_អកុសលកម្មបថ ១០

១_កាយកម្ម កម្មដែលប្រព្រឹត្តតាមផ្លូវកាយ

២_វចីកម្ម កម្មដែលប្រព្រឹត្តតាមផ្លូវវាចា

៣_មនោកម្ម កម្មដែលប្រព្រឹត្តតាមផ្លូវចិត្ត

តើប្រព្រឹត្តយ៉ាងណា ៖

បាណាតិបាត ការសម្លាប់សត្វមានជីវិតឱ្យស្លាប់ ១

អទិន្នាទាន ការកាន់យកទ្រព្យដែលគេមិនបានឱ្យ ១

កាមេសុមិច្ឆាចារ ការប្រព្រឹត្តិខុសក្នុងកាមទាំងឡាយ ១

ទាំង ៣ នេះ ឈ្មោះថា កាយកម្ម ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅ ដោយច្រើនតាម កាយទ្វារ ពោលគឺ កាយវិញ្ញត្តិ ។

មុសាវាទ ការនិយាយកុហក ១

បិសុណាវាទ ការនិយាយញុះញង់ ១

ផរុសវាទ វាចាគ្រោតគ្រាត ១

សម្ផប្បលាប ការនិយាយឥតប្រយោជន៍ ១

រួមទាំង ៤ នេះ ឈ្មោះថា វចីកម្ម ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយច្រើនតាមវចីទ្វារ ពោល គឺ វចីវិញ្ញត្តិ ។

អភិជ្ឈា ការសម្លឹងរំពៃ ១

ព្យាបាទ ការបៀតបៀន ១

មិច្ឆាទិដ្ឋិ ការយល់ខុស ១

រួមទាំង ៣ នេះ ឈ្មោះថា មនោកម្មព្រោះសូម្បីវៀរចាកវិញ្ញត្តិ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅដោយច្រើនតាមមនោទ្វារ ។

រួមជាអកុសលកម្មបថ ១០ ប្រការ ដូច្នេះឯង

មូលហេតុរបស់អកុសលកម្មបថទាំង ១០ ប្រការនោះមាន ៣ គឺ លោភមូល១ ទោសមូល១ និងមោហមូល១

-បាណាតិបាត ផរុសវាទ និងព្យាបាទ រួម ៣ នេះ មានទោសៈ (បើពោលដោយសម្បយុត្ត ទោសៈកើតរួមនឹងមោហៈ)

ជាមូលមួយយ៉ាង ។

-កាមេសុមិច្ឆាចារ អភិជ្ឈា មិច្ឆាទិដ្ឋិ រួម ៣ នេះ មាន លោភៈ (លោភៈរួមនឹងមោហៈ) ជាមូល មួយយ៉ាង ។

-អទិន្នាទាន មុសាវាទ បិសុណាវាទ និងសម្ផប្បលាប រួម ៣ នេះ មានលោភមូល ទោសមូល មោហមូល ។

ក៏អកុសលកម្មបថ១០ នេះ សូម្បីដោយប្រការទាំងពួង ជាអកុសលចិត្ត១២ ដោយអំណាចនៃចិត្តុប្បាទនុ៎ះឯង ។

អធិប្បាយ កាយកម្ម ៣

កម្មដែលប្រព្រឹត្តតាមផ្លូវកាយទ្វារ ឈ្មោះថា កាយកម្ម មាន ៣ គឺ

ការញុំាងសត្វមានជីវិតឱ្យស្លាប់ ឈ្មោះថា បាណាតិបាត ការកាន់យកទ្រព្យដែលគេមិនបានឱ្យ ដោយកាយនិងវាចា ឈ្មោះថា អទិន្នាទាន ។ ការប្រព្រឹត្តិខុសក្នុងកាមទាំងឡាយ គឺ ថា ការកន្លងមេថុនធម្ម ឈ្មោះថា កាមេសុមិច្ឆាចារ ។

វិនិច្ឆ័យ ក្នុងកាយកម្ម ៣

១_បាណាតិបាត

ពាក្យថា **បាណាតិបាត** បែកជា **បាណ+អតិ+បាត** ជា **បាណាតិបាត** ការញុំាងជីវិតសត្វឱ្យធ្លាក់ចុះទៅ (សម្លាប់សត្វ), ឈ្មោះថា **បាណ** ដោយវោហារ បានដល់ សត្វមានជីវិត ដោយបរមត្ថ បានដល់ ជីវិតិន្ទ្រិយ ។ ជីវិតិន្ទ្រិយ មាន ២ គឺ រូបជីវិតិន្ទ្រិយ អរូបជីវិតិន្ទ្រិយ ។ ការព្យាយាមផ្តាច់បង់សត្វ មានជីវិតឱ្យធ្លាក់ចុះទៅ គឺ ផ្តាច់រូបជីវិតិន្ទ្រិយនៃសត្វឱ្យធ្លាក់ចុះទៅ. មិនមានការផ្តាច់ចាកអរូបជីវិតិន្ទ្រិយ ព្រោះមិនអាចមានបុគ្គលណាផ្តាច់អរូបជីវិតិន្ទ្រិយនោះបាន ចំណែករូបជីវិតិន្ទ្រិយមានបុគ្គលអាចព្យាយាមផ្តាច់បាន តែកាលផ្តាច់រូបជីវិតិន្ទ្រិយ នោះហើយឈ្មោះថា ផ្តាច់បង់អរូបជីវិតិន្ទ្រិយផង ។ ពិតមែន អរូបជីវិតិន្ទ្រិយនោះ រមែងរលត់ព្រមនឹងរូបជីវិតិន្ទ្រិយនោះឯង ព្រោះមានព្រឹត្តិការណ៍ជាប់ដោយ រូបជីវិតិន្ទ្រិយនោះ ។[១]

---

១. សមន្ត. បារា. មនុស្សវិគ្គហ. ២. ១៨១/៥២៦ ។

បាណាតិបាត មានអង្គ ៥ គឺ

១, បាណោ សត្វមានជីវិត

២, បាណសញ្ញិតា សេចក្តីដឹងថា សត្វមានជីវិត

៣, វធកចិត្តំ មានចិត្តគិតសម្លាប់

៤, បយោគោ មានការព្យាយាមសម្លាប់

៥, តេន មរណំ សត្វស្លាប់ដោយការព្យាយាមនោះ

បើគ្រប់អង្គ៥ ជាអកុសលកម្មបថ, បើមិនគ្រប់មិនជាកម្មបថ ។ អកុសលកម្មបថ មានទោសធ្ងន់ ធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ, ទោសស្រាលបំផុត កាលកើតជាមនុស្ស ធ្វើឱ្យមានអាយុខ្លី ។

សេចក្តីព្យាយាម ហៅថា **បយោគៈ** មាន ៦ គឺ

១, សាហត្ថិកោ ការធ្វើដោយខ្លួនឯង

២, អាណត្តិកោ ប្រើអ្នកដទៃឱ្យធ្វើ

៣, និស្សគ្គិយោ បោលឬគ្រវែងអាវុធទៅ

៤, ថាវរោ ធ្វើគ្រឿងប្រហារដែលជាថាវរៈ

៥, វិជ្ជាមយោ ប្រកបវិជ្ជាធ្វើឱ្យស្លាប់

៦, ឥទ្ធិមយោ ប្រកបឫទ្ធិធ្វើឱ្យស្លាប់

២_អទិន្នាទាន

អទិន្នាទាន មានអង្គ ៥ គឺ

១ បរបរិគ្គហិតំ វត្ថុនោះមានម្ចាស់ហួងហែង

២ បរបរិគ្គហិតសញ្ញិតា ដឹងថា វត្ថុនោះមានម្ចាស់ហួងហែង

៣ ថេយ្យចិត្តំ មានចិត្តគិតនឹងលួច

៤ បយោគោ មានការព្យាយាមលួច

៥ តេន ហរណំ នាំទៅបានដោយការព្យាយាមនោះ ។

បើគ្រប់អង្គ ៥ ជាអកុសលកម្មបថ បើមិនគ្រប់អង្គ មិនជាកម្មបថ ។ វិបាកធ្ងន់របស់អទិន្នាទានធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ, វិបាកស្រាលបំផុត កាលកើតជាមនុស្ស រមែងធ្វើភោគៈឱ្យវិនាស ។

បយោគៈ មាន ៦ គឺ

១, សាហត្ថិកោ ការធ្វើដោយខ្លួនឯង

២, អាណត្តិកោ ប្រើអ្នកដទៃឱ្យធ្វើ

៣, និស្សគ្គិយោ យករបស់ចោលឬគ្រវែងទៅ

៤, ថាវរោ ធ្វើគ្រឿងលួចឱ្យបិតនៅមាំ
៥, វិជ្ជាមយោ ប្រើវេទមន្ត
៦, ឥទ្ធិមយោ ប្រើឫទ្ធិ ។

៣_កាមេសុមិច្ឆាចារ

កាមេសុមិច្ឆាចារ មានអង្គ ៤

១, **អគមនីយវត្ថុ** មានវត្ថុដែលមិនគួរទាក់ទង
២, **តស្មឹ សេវនចិត្តំ** ចិត្តគិតសេពក្នុងវត្ថុដែលមិនគួរនោះ
៣, **សេវនប្បយោគោ** មានការព្យាយាមសេព
៤, **មគ្គេន មគ្គបដិបត្តិ អធិវាសនំ** សេពមគ្គដោយមគ្គ

បើគ្រប់អង្គ ៥ ជាអកុសលកម្មបថ, បើមិនគ្រប់ មិនជាកម្មបថ ។ វិបាកធ្ងន់របស់កាមេសុមិច្ឆាចារៈ ធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ វិបាកស្រាលបំផុត កាលកើតជាមនុស្ស រមែងធ្វើឱ្យមានសត្រូវនិងពៀរ ។

អគមនីយវត្ថុ មាន ២០ ប្រភេទ[១]

ស្រី ២០ ប្រភេទ ដែលបុរសមិនគួរទាក់ទង គឺ

១. មាតុរក្ខិតា ស្រីដែលម្ដាយថែរក្សា

២. បិតុរក្ខិតា ស្រីដែលឪពុកថែរក្សា

៣. មាតាបិតុរក្ខិតា ស្រីដែលម្ដាយឪពុកថែរក្សា

៤. ភាតុរក្ខិតា ស្រីដែលបងប្អូនប្រុសថែរក្សា

៥. ភគិនិរក្ខិតា ស្រីដែលបងប្អូនស្រីថែរក្សា

៦. ញាតិរក្ខិតា ស្រីដែលពួកញាតិថែរក្សា

៧. គោត្តរក្ខិតា ស្រីដែលជនក្នុងវង្សត្រកូលថែរក្សា

៨. ធម្មរក្ខិតា ស្រីដែលជនប្រព្រឹត្តធម៌ថែរក្សា

១៩. សារក្ខា ស្រីដែលមានប្រុសជាគូដណ្ដឹងថែរក្សា

១០. សបរិទណ្ឌា ស្រីដែលច្បាប់ហាម

១១. ធនក្កីតា ស្រីដែលគេទិញមកដោយទ្រព្យ

១២. ឆន្ទវាសិនី ស្រីដែលស្ម័គ្រចិត្តនៅរួមជាមួយប្រុសដទៃ

---

១. វិន. សង្ឃា. សញ្ចរិត្ត. ២. ៣០/១៣៤ ។

១៣. ភោគវាសិនី ស្រីដែលនៅរួមជាមួយប្រុសព្រោះភោគសម្បត្តិ

១៤. បដវាសិនី ស្រីដែលនៅរួមជាមួយប្រុសព្រោះសំពត់ស្លៀកដណ្តប់

១៥. ឱទបត្តកិនី ស្រីដែលផ្ដុំដៃជ្រលក់ក្នុងភាជន៍ទឹក

១៦. ឱភដចុម្ពដា ស្រីដែលជាភរិយាដោយដាក់ទំនូលពីក្បាល

១៧. ទាសី ច ភរិយា ច ស្រីដែលជាទាសីផង ជាភរិយាអ្នកដទៃផង

១៨. កម្មការី ច ភរិយា ច ស្រីដែលជាកូនឈ្នួលផង ជាភរិយាអ្នកដទៃផង

១៩. ធជាហដា ស្រីដែលជាឈ្លើយសឹក

២០. មុហុត្តិកា ស្រីនៅជាមួយប្រុសមួយគ្រា (សោភិនី) ។

កាមេសុមិច្ឆាចារ តាំងពីទី ១ ដល់ទី ៨ កាលប្រព្រឹត្តកន្លង រមែងមិនជាកាមេសុមិច្ឆាចារៈដល់ស្រីទាំង ៨ នោះ ព្រោះមិនទាន់មានស្វាមី ។ ទី ៩ ដល់ទី ២០ កាលស្រីទាំង ១២ នោះ ប្រព្រឹត្តកន្លង រមែងជាកាមេសុមិច្ឆាចារៈ ព្រោះមានស្វាមី

វក្យាហើយ ។

មានបយោគ ១ គឺ សាហត្ថិកបយោគប៉ុណ្ណោះ ។

អាចារ្យទាំងឡាយពោលថា "សុម្បីការផឹកសុរា ក៏សង្គ្រោះចូលក្នុងបទថា កាមេសុមិច្ឆាចារនេះ ដូចគ្នា ព្រោះជាការប្រព្រឹត្តិខុសក្នុងកាម ពោល គឺ រស ។ ក៏ការផឹកសុរានេះលោកមិនចាត់ជាកម្មបថ ព្រោះនៅមិនទាន់សម្លាប់សត្វជាដើម, តែការផឹកសុរានោះ ជាហេតុនៃការស្រវឹង និងការស្រវឹងនេះក៏ជាហេតុធ្វើអកុសលកម្មបថ ។

កាយកម្ម ហៅថា កាយវិញ្ញត្តិ ព្រោះឱ្យដឹងសេចក្តីប្រាថ្នាដោយកាយ និងខ្លួនឯងក៏ដឹងសេចក្តីដោយកាយ គឺ វិការនៃរូបកលាប ដែលក្រែលែងដោយវាយោធាតុកើតអំពីចិត្ត ដែលនាំឱ្យកើតសេចក្តីគិតទឹងឈានទៅមុខជាដើម ជាហេតុធ្វើផលរួមគ្នាដល់ធាតុទាំងឡាយ ដែលមានការឧបត្ថម្ភជាដើម ពោលគឺ កាយទ្វារ (មិនមែនកាយប្រសាទ) ព្រោះជាកាយកម្រើកញ័រ និងព្រោះជាផ្លូវប្រព្រឹត្តទៅរបស់កម្មទាំងឡាយ ។ ចិត្តុប្បាទដែលកើតរួមនឹង

ចេតនាកម្មនោះ ៗ ប៉ុណ្ណោះ រមែងញ៉ាំងវិញ្ញត្តិឱ្យកើតក៏ពិតមែន តែកាលវិញ្ញត្តិនោះ នៅប្រព្រឹត្តទៅ កម្មដែលញ៉ាំងវិញ្ញត្តិនោះឱ្យកើត ក៏ឈ្មោះថា ជាកាយកម្ម ព្រោះដូច្នោះ វិញ្ញត្តិនោះ ទើបលោកពោលថា ព្រោះជាផ្លូវនៃការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់កម្មនោះ ៗ កាលលោកពោលត្រឹមតែពាក្យថា "ព្រោះជាផ្លូវប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយទ្វារ"ប៉ុណ្ណោះ នឹងគប្បីប្រាកដ មានពាក្យជំទាស់ឡើងថា "បើយ៉ាងនោះ មិនគួរកំណត់កម្ម និងទ្វារ" ។

ក៏កម្មដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយទ្វារ លោកហៅថា កាយកម្ម និងទ្វារដែលជាផ្លូវនៃការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់កាយកម្ម លោកហៅថា កាយទ្វារ ។ តែកាយកម្មរបស់មនុស្សដែលបង្គាប់ឱ្យធ្វើបាណាតិបាតជាដើម ដោយវាចា រមែងប្រព្រឹត្តទៅជាវចីទ្វារ ព្រោះដូច្នោះ ទើមមិនគួរកំណត់កម្មដោយទ្វារ (ត្រឹមតែម្យ៉ាង) ។ មួយទៀត វចីកម្មរបស់អ្នកធ្វើមុសាវាទជាដើម ដោយកាយវិការ រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយទ្វារ ព្រោះដូច្នេះ សូម្បីការកំណត់ទ្វារដោយកម្ម ក៏មិនបាន ដូច្នោះ ដើម្បីសម្តែងកំណត់ការប្រព្រឹត្តិទៅ

ដោយច្រើន ព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យ ទើបបានពោលទុកថា "ព្រោះការប្រព្រឹត្តិទៅដោយច្រើន" ដូច្នេះ ។

សរុបកាយទុច្ចរិត ៣

ពិតមែន កាយកម្មប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយទ្វារប៉ុណ្ណោះច្រើនក្នុងវចីទ្វារតិច ព្រោះហេតុដែលកាយកម្មប្រព្រឹត្តទៅច្រើនក្នុងកាយទ្វារតែម្យ៉ាងនោះ សូម្បីជាកាយកម្ម ទើបសម្រេចហើយ. ដូចបុគ្គលដែលត្រាច់ទៅក្នុងព្រៃជាដើម ក៏មានឈ្មោះថា ព្រានព្រៃជាដើម ។ ម្យ៉ាងទៀត កាយកម្មតែម្យ៉ាង រមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយទ្វារដោយច្រើន កម្មក្រៅនេះមិនប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះកាយកម្មប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយទ្វារនេះតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ ច្រើននោះ ទើបសម្រេចជាទ្វារនៃកាយកម្ម ដូចផ្ទះព្រាហ្មណ៍ជាដើម គេហៅថា ផ្ទះរបស់ព្រាហ្មណ៍ជាដើម ព្រោះដូច្នោះ ក្នុងការកំណត់កម្ម និងទ្វារ ទើបមិនមានការហាមឡើយ នេះជាសេចក្តីអធិប្បាយក្នុងពាក្យថា "ព្រោះការប្រព្រឹត្តិទៅដោយច្រើននោះ" ។

អធិប្បាយវចីកម្ម ៤

៤~មុសាវាទ

មុសាវាទ មានពាក្យកំណត់ សេចក្តីថា រឿងដែលមិនពិត ឈ្មោះថា មុសា ជនទាំងឡាយ រមែងនិយាយរឿងដែលមិនពិតនោះ ដោយធ្វើឱ្យជារឿងពិត ដោយសភាវៈនេះ ព្រោះហេតុនោះ សភាវៈនេះ ទើបឈ្មោះថា មុសាវាទ ប្រែថា និយាយកុហក ។ ក្នុងអដ្ឋកថាមជ្ឈិមនិកាយសល្លេខសូត្រថា "ជនពួកណានិយាយកុហក ព្រោះហេតុនោះ ជនទាំងនោះ ឈ្មោះថា មុសាវាទី អធិប្បាយថា អ្នកនិយាយវាចាទទេ គឺ ឡេះឡោះដែលបំផ្លាញប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃ" ។ ក្នុងសមន្តប្បាសាទិកាថា "ពោលពាក្យដទៃ មិនមែនពោលញាប់មាត់ មិនមែន ពោលដោយភ្លាត់មាត់, ភិក្ខុនោះ រមែងត្រូវអាបត្តិពិត" ។ ក្នុងទ្វារនៃកម្ម ហៅថា វចីវិញ្ញត្តិ ព្រោះអត្ថថា ឱ្យមនុស្សដទៃដឹងសេចក្តីប្រាថ្នាបានដោយវាចា ទីងខ្លួនឯង ក៏ដឹងបាន ដោយវាចា គឺ វិការៈនៃរូបកលាបៈដែលញ៉ាំងឱ្យបឋវីធាតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋានដែលញ៉ាំងប្រយោជន៍

ដែលធ្វើការថ្លែងវាចាឱ្យតាំងឡើង ។

មុសាវាទ មានអង្គ ៤

១ អតថំ វត្ថុ រឿងមិនពិត

២ វិសំវាទនចិត្តំ គិតនឹងពោលឱ្យខុស

៣ តជ្ជោ វាយាមោ ព្យាយាមដោយការគិតនោះ

៤ បរស្ស តទត្ថវិជាននំ អ្នកដទៃដឹងសេចក្ដីនោះ

វិបាកធ្ងន់របស់មុសាវាទ ធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ វិបាកស្រាលបំផុត កាលកើតជាមនុស្ស ត្រូវគេនិយាយកុហក ឆបោក ដោយពាក្យមិនពិត ។

បយោគមាន ៤ គឺ

១ សាហត្ថិកោ ការធ្វើដោយខ្លួនឯង

២ អាណត្តិកោ ប្រើអ្នកដទៃឱ្យធ្វើ

៣ និស្សគ្គិយោ សរសេរ ឬប្រកបរឿងមិនពិត គប់គ្រវែងទៅ

៤ ថាវរោ ចារ ឬធ្វើគ្រឿងមិនពិតក្នុងទីដែលមាំមួន

៥. បិសុណាវាទ

បិសុណាវាទ មានវចនត្ថៈថា ៖

វាចា ដែលឈ្មោះថា បិសុណា ព្រោះអត្ថថា បំបែក គឺ ធ្វើការសាមគ្គីឱ្យខ្ទេចខ្ទី គឺ ឱ្យបែកស្អែកទៅផ្សេង ៗ ម្យ៉ាងទៀត ឈ្មោះថា បិសុណា ព្រោះអត្ថថា វាចាដែលធ្វើសេចក្តីស្រឡាញ់ឱ្យសាបសូន្យ ។

បិសុណាវាទ មានអង្គ ៤

១ ភិន្ទិតព្វោ បរោ មានអ្នកដទៃដែលខ្លួនបំបែក

២ ភេទបុរេក្ខារតា វា បិយកម្យតា វា ចេតនា ប្រាថ្នាឱ្យគេបែកគ្នា ឬឱ្យខ្លួនជាទីស្រឡាញ់

៣ តជ្ជោវាយាមោ ព្យាយាមដែលកើតពីចេតនានោះ

៤ បរស្ស តទត្ថវិជាននំ អ្នកដទៃដឹងច្បាស់នូវពាក្យញុះញង់នោះ

វិបាកធ្ងន់របស់បិសុណាវាចា ធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ វិបាកស្រាលបំផុត កាលកើតជាមនុស្សរមែងធ្វើឱ្យបែកមិត្ត ។

៦-ផរុសវាទ

ផរុសវាទ មានវចនត្ថៈថា វាចា ដែលឈ្មោះថា ផរុសវាទ ព្រោះអត្ថថា ធ្វើខ្លួនឯងខ្លះ ធ្វើអ្នកដទៃខ្លះ ឱ្យអាក្រក់ ឬថា ផរុសា ព្រោះអត្ថថា មានសម្ផស្សគ្រោតគ្រាតដូចរណា ដូច្នោះ ។

ផរុសវាទ មានអង្គ ៣

១ អក្កោសិតព្វោ បរោ	មានបុគ្គលដទៃដែលត្រូវជេរ
២ កុបិតចិត្តំ	មានចិត្តក្រោធ
៣ អក្កោសនា	ការជេរ ។

វិបាកធ្ងន់របស់ផរុសវាទ ឬផរុសវាចា ធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ វិបាកស្រាលបំផុត កាលកើតជាមនុស្ស រមែងបានឮសំឡេងដែលមិនជាទីពេញចិត្ត

អក្កោសវត្ថុ[១] មាន ១០

១. ជាតិយា	ជេរប្រទេចដោយជាតិ
២. នាមេន	ជេរប្រទេចដោយឈ្មោះ

---

១. វិន. បាចិ. ឱមសវាទ. ៣. ១៨២/២៣៦ ។

៣. **គោត្តេន** ជេរប្រទេចដោយគោត្រ
៤. **កម្មេន** ជេរប្រទេចដោយការងារ
៥. **សិប្បេន** ជេរប្រទេចដោយសិល្បសាស្ត្រ
៦. **អាពាធេន** ជេរប្រទេចដោយអាពាធ
៧. **លិង្គេន** ជេរប្រទេចដោយភេទ
៨. **កិលេសេន** ជេរប្រទេចដោយកិលេស
៩. **អាបត្តិយា** ជេរប្រទេចដោយអាបត្តិ
១០. **ហីនេន** ជេរប្រទេចដោយពាក្យដ៏ថោកទាប ។

ក្នុងធម្មបទភាគ ២ រឿងព្រះនាងសមាវតី **អក្កោសវត្ថុ មាន ១០** គឺ ១.លោកជាចោរ ២.លោកជាមនុស្សពាល ៣.លោកជាមនុស្សល្ងង់ ៤.លោកជាអូដ្ឋ ៥.លោកជាគោ ៦.លោកជាលា ៧.លោកជាសត្វនរក ៨.លោកជាសត្វតិរច្ឆាន ៩.សុគតិរបស់លោកមិនមាន ១០.ទុគ្គតិប៉ុណ្ណោះដែលលោកត្រូវបាន ។

អង្គរបស់ផរុសវាទ មិនបានពោលប្រយោគទុក តែក្នុងទីនេះ ក៏មានប្រយោគ ២ គឺ កាយបយោគ ការធ្វើកិរិយាជេរដោយកាយ និងវចីបយោគ ការជេរដោយវាចា ។

៧-សម្ផប្បលាបៈ

សម្ផប្បលាប មានវចនត្ថៈថា ៖

វាចា ដែលឈ្មោះថា សម្ផៈ ព្រោះអត្ថថា ទម្លាយសេចក្ដីសុខ និងប្រយោជន៍ឱ្យវិនាស បានដល់ ពាក្យនិយាយយ៉ាងណាមួយ ដែលមិនជាឧបការៈដល់ខ្លួន និងអ្នកដទៃ ធម៌ដែលឈ្មោះថា សម្ផប្បលាបៈ ព្រោះអត្ថថា ជាគ្រឿងចរចាពាក្យឥតប្រយោជន៍នោះ ។

សម្ផប្បលាប មានអង្គ ២

១ និរត្ថកកថាបុរេក្ខារតា ប្រាថ្នានិយាយពាក្យដែលមិនជាប្រយោជន៍

២ តថារូបីកថាកថនំ និយាយវត្ថុដែលមិនជាប្រយោជន៍

វិបាកធ្ងន់របស់សម្ផប្បលាបៈ ធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ, វិបាកស្រាលបំផុត កាលកើតជាមនុស្ស រមែងធ្វើឱ្យមិនមានអ្នកណាជឿពាក្យសំដី ។ ពាក្យនិយាយឥតប្រយោជន៍ ហៅថា

និរត្ថកថា បានដល់ តិរច្ឆានកថា ៣២ ប្រការ ។ មានតែវថីបយោគប៉ុណ្ណោះ ។

តិរច្ឆានកថា និយាយរឿងឥតប្រយោជន៍ ៣២ ប្រការ

១.រឿងស្តេច
២.រឿងចោរ
៣.រឿងមហាមាត្យ
៤.រឿងសេនា
៥.រឿងភ័យ
៦.រឿងចម្បាំង
៧.រឿងបាយ
៨.រឿងទឹកផឹក
៩.រឿងសំពត់
១០.រឿងទីដេក
១១.រឿងផ្កាកម្រង
១២.រឿងគ្រឿងក្រអូប
១៣.រឿងញាតិ
១៤.រឿងយាន
១៥.រឿងស្រុក
១៦.រឿងនិគម
១៧.រឿងក្រុង
១៨.រឿងជនបទ
១៩.រឿងស្រី
២០.រឿងប្រុស
២១.រឿងកុមារី
២២.រឿងកុមារ
២៣.រឿងសុរា
២៤.រឿងប្រេក
២៥.រឿងកំពង់ទឹក
២៦.រឿងញាតិស្លាប់
២៧.រឿងផ្សេង ៗ
២៨.រឿងលោក
២៩.រឿងសមុទ្រ
៣០.រឿងសាបសូន្យ និងចម្រើន
៣១.រឿងព្រៃ
៣២.រឿងភ្នំ ។

បយោគៈ ក្នុងរឿងនេះ មានតែវចីបយោគប៉ុណ្ណោះ ។

សរុបវចីទុច្ចរិត

បណ្ដាវចីទុច្ចរិតទាំងនោះ ចេតនារបស់បុគ្គលដែលប្រាថ្នានឹងឱ្យអ្នកដទៃជ្រាបរឿងដែលមិនពិត ដោយសេចក្ដីជារឿងពិតញុំាងប្រយោគដែលឱ្យអ្នកដទៃដឹងដោយអាការយ៉ាងនោះ ឱ្យតាំងឡើង ឈ្មោះថា មុសាវាទ ។

ចេតនាដែលសៅហ្មង ដែលញុំាងវចីបយោគជាហេតុធ្វើអ្នកដទៃបែកបាក់គ្នា តាំងឡើងដើម្បីត្រូវការទម្លាយអ្នកដទៃក្ដី ដើម្បីប្រាថ្នាធ្វើខ្លួនឱ្យជាទីស្រឡាញ់ក្ដី ឈ្មោះថា បិសុណវាចា ។ បិសុណវាចានោះ កាលជនទាំង ២ បែកគ្នា ទើបជាកម្មបថ ។

ចេតនាដែលគ្រោតគ្រាតដោយចំណែកមួយ ដែលញុំាងវចីបយោគ ដែលធ្វើការកាត់សេចក្ដីស្រឡាញ់របស់អ្នកដទៃឱ្យតាំងឡើង ឈ្មោះថា ផរុសវាចា ។ កាលបុគ្គលមានចិត្តខ្សោយ ឈ្មោះថា ផរុសវាចា រមែងមិនមាន ។

ចេតនាដ៏សៅហ្មង ដែលញុំាងប្រយោគជាហេតុឱ្យអ្នកដទៃ

ដឹងវត្ថុមិនជាប្រយោជន៍ មានរឿងនាងសិដាជាដើមឱ្យតាំងឡើង ឈ្មោះថា សម្ផប្បលាបៈ ។ ក៏សម្ផប្បលាបៈនេះ កាលបុគ្គលដទៃកាន់យកសេចក្ដីនោះប៉ុណ្ណោះជាកម្មបថ ។

កម្មទ្វារ ឈ្មោះថា វចីវិញ្ញត្តិ ព្រោះអត្ថថា ឱ្យអ្នកដទៃដឹងសេចក្ដីប្រាថ្នាដោយវាចា និងខ្លួនឯងក៏ដឹងដោយវាចា ពោលគឺវិការៈនៃរូបកលាបៈ ដែលច្រើនដោយបឋវីធាតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន ដែលញ៉ាំងបយោគដែលធ្វើការថ្លែងវាចាឱ្យតាំងឡើង ។ ដែលឈ្មោះថា វចីទ្វារ ព្រោះជាវាចាដែលកម្រើកញ័រ (ចោបនវាចា) និងព្រោះជាហេតុនៃការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់កម្មទាំងឡាយ លោកអធិប្បាយពាក្យថា "ព្រោះការប្រព្រឹត្តិទៅដោយច្រើន" នេះ មានន័យដូចពោលហើយនុ៎ះឯង ។

អធិប្បាយមនោកម្ម ៣

ការធ្វើចំពោះផ្លូវចិត្ត ឈ្មោះថា មនោកម្ម ។ មនោកម្ម នេះ ដែលត្រឹមតែជាកម្មក៏មាន ជាកម្មបថក៏មាន ដោយអំណាច នៃអភិជ្ឈា ព្យាបាទ និងមិច្ឆាទិដ្ឋិ ។

អភិជ្ឈា មានវចនត្ថៈថា **បរសម្បត្តី អភិមុខំ ឈាយតិ លោភវសេន ចិត្តេតីតិ = អភិជ្ឈា** ធម្មជាតិណា រមែងសម្លឹង ដល់សម្បត្តិអ្នកដទៃ ដែលប្រាកដចំពោះមុខ គឺ រមែងជាប់ដោយ អំណាចនៃលោភៈ ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតិនោះ ទើបឈ្មោះថា អភិជ្ឈា បានដល់ លោភ ២ យ៉ាង គឺ សមលោភៈ (លោភៈ ក្នុងវត្ថុរបស់ខ្លួន) និងវិសមលោភៈ (លោភៈក្នុងវត្ថុរបស់អ្នក ដទៃ) ។ ម្យ៉ាងទៀត បានដល់ ធម្មិយលោភៈ គឺ ចង់បាន ស្វែងរកក្នុងផ្លូវសុចរិត និងអធម្មិយលោភៈ ចង់បានស្វែងរកក្នុង ផ្លូវទុច្ចរិត ។ ក្នុងទីនេះប្រាថ្នាដល់វិសមលោភៈ ឬអធម្មិយ លោភៈ ។

៨_អភិជ្ឈា

អភិជ្ឈា មានអង្គ ២

១_បរភណ្ឌំ វត្ថុរបស់មនុស្សដទៃ

២_អត្តនោ បរិណាមនំ បង្អោនមកជារបស់ខ្លួន

ទោសធ្ងន់និងស្រាល ដូចគ្នានឹងអទិន្នាទាន ។

៩_ព្យាបាទ

ព្យាបាទ មានវចនត្ថៈថា **ព្យាបជ្ជតិ ហិតសុខំ ឯតេនាតិ = ព្យាបាទោ** សភាវៈដែលឈ្មោះថា **ព្យាបាទ** ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឱ្យវិនាសទៅនៃប្រយោជន៍ និងសេចក្តីសុខរបស់សត្វ ។

ព្យាបាទ មានអង្គ ២

១_បរសត្តោ មានសត្វដទៃដែលខ្លួនគិតឱ្យវិនាស

២_តស្ស វិនាសចិន្តា គិតឱ្យសត្វនោះវិនាស

អធិប្បាយ

ការខឹងក្រោធដែលមិនទាន់ធ្វើសេចក្តីសុខឱ្យវិនាសទេ មិន

ជាកម្មបថ, កាលណាមានការគិតប្រទូស្តអ្នកដទៃឱ្យវិនាសយ៉ាងនេះថា "ដូចម្តេចហ្ន៎ សត្វនេះគប្បីវិនាស" ដូច្នេះ ឈ្មោះថាព្យាបាទៈ ដែលជាកម្មបថ ។ មានវិបាកដូចគ្នានឹងផរុសវាចា ។

១០-មិច្ឆាទិដ្ឋិ

មិច្ឆាទិដ្ឋិ មានវចនត្ថៈថា ៖

នត្ថិ ទិន្នន្តិអាទិនា នយេន វិបរីតទស្សនំ = មិច្ឆាទិដ្ឋិ ការឃើញដែលវិបរិត ដោយន័យជាដើមថា "ទានដែលបុគ្គលឱ្យហើយមិនមានផល" ឈ្មោះថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិដែលជាកម្មបថ បានដល់ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ ៣ គឺ នត្ថិកទិដ្ឋិ១ អហេតុកទិដ្ឋិ១ និងអកិរិយទិដ្ឋិ១ ។

មិច្ឆាទិដ្ឋិ មានអង្គ ២

១-វត្ថុនោ វិបរិតា ព្រោះការដែលវត្ថុវិបរិត

២-តថាភាវេន តស្សុបដ្ឋានំ ការប្រាកដនៃវត្ថុនោះ មិនពិត ។

អធិប្បាយ

និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំង ៣ នោះ សេពច្រើន មានទោសច្រើន សេពតិចមានទោសតិច ។ សេពច្រើនធ្វើឱ្យកើតក្នុងលោកន្តរនរក សេពតិចធ្វើឱ្យកើតក្នុងអបាយភូមិ ។ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិទាំងនោះ គ្រូបូរណកស្សបៈ មានការឃើញជាអកិរិយទិដ្ឋិ គ្រូមក្ខលិគោសាលមានការឃើញជាអហេតុកទិដ្ឋិ និងគ្រូអជិតកេសកម្ពល មានការឃើញជានត្ថិកទិដ្ឋិ (ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ) ។

មនោកម្មទាំង ៣ នេះ លោកពោលថា "សូម្បីវៀរកាយវិញ្ញត្តិ និងវចីវិញ្ញត្តិ" អធិប្បាយថា សូម្បីមិនឱ្យវិញ្ញត្តិទាំង ២ នោះ តាំងឡើង ។ ក៏បណ្ដាអកុសលកម្មបថទាំងនេះ អកុសលកម្មបថមានអភិជ្ឈាជាដើម ដែលសម្បយុត្តដោយចិត្តដែលញ៉ាំងវិញ្ញត្តិឱ្យតាំងឡើង រមែងមានក្នុងផ្នែកនៃចេតនា ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយកម្ម និងវចីកម្មយ៉ាងនោះឯង ។

ចប់ អកុសលកម្ម

២-កាមាវចរកុសលកម្ម ៣

សូម្បីកាមាវចរកុសល ក៏មាន ៣ យ៉ាង រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ដោយអំណាចទានសីល និងភាវនា តែដោយអំណាចនៃចិត្តុប្បាទ កាមាវចរកុសលនេះ ទើបមាន ៨, មាន ១០ ទៀត ដោយអំណាចបុញ្ញកិរិយា ១០ គឺ ទាន១ សីល១ ភាវនា១ អបចាយនៈ១ វេយ្យាវច្ចៈ១ បត្តិទាន១ បត្តានុមោទនា១ ធម្មស្សវនៈ១ ធម្មទេសនា១ និងទិដ្ឋុជុកម្មៈ១ ក៏កាមាវចរកុសលនេះ សូម្បីមានដល់ ២០ យ៉ាង ក៏ដល់ការសង្គ្រោះចូលក្នុងពាក្យថា កាមាវចរកុសលនោះឯង ។

<u>**ព្រះដីកាចារ្យ**</u> អធិប្បាយទុកថា ៖

ក៏កាមាវចរកុសលនោះ សូម្បីកាលនឹងកើតក្នុងអារម្មណ៍ ៦ ដោយអំណាចនៃកម្ម ៣ មានកាយកម្មជាដើម រមែងកើតឡើងដោយការនិយម ដូច្នេះ ទើបលោកអាចារ្យពោលថា "ម្យ៉ាងទៀត កាមាវចរកុសល រមែងមាន ៣ យ៉ាង ដោយអំណាចនៃទានសីលនិងភាវនា" ។

ពិតមែន បុញ្ញកិរិយាវត្ថុទាំង ១០ នោះ បត្តិទានមយៈ និងបត្តានុមោទនាមយៈ សង្គ្រោះចូលក្នុងទាន អបចាយនមយៈ និងវេយ្យាវច្ចមយៈ សង្គ្រោះក្នុងសីល ធម្មទេសនាមយៈ ធម្មស្សវនមយៈ និងទិដ្ឋុជុកម្មៈ សង្គ្រោះក្នុងភាវនា លោកសង្គ្រោះបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០ ចូលក្នុងកម្ម ៣ គឺ ទាន សីល ភាវនា ដោយប្រការដូច្នេះ ។

ចំណែកការប្រព្រឹត្តិទៅនៃបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០ ដែលការប្រកបក្នុងអារម្មណ៍ ៦ និងក្នុងកម្មទ្វារទាំង ៣ នោះ បណ្ឌិតគួរកាន់យកន័យដែលមកហើយក្នុងបករណ៍ទាំងឡាយ មានអដ្ឋកថាអដ្ឋសាលិនីជាដើមចុះ ។

អធិប្បាយបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០

១, __ទានមយ__ បុណ្យដែលសម្រេចដោយទាន គឺ ការលះបង់ ទ្រព្យឱ្យជាប្រយោជន៍ដល់អ្នកដទៃ ។

មានវចនត្ថថា : **ទីយតិ ឯតេនាតិ** = **បរិច្ចាគចេតនា** វត្ថុមានបាយទឹកជាដើម ដែលបុគ្គលគប្បីឱ្យដោយធម្មជាតិនោះ

ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតិនោះ ទើបឈ្មោះថា ទាន បានដល់ចេតនាជាហេតុបរិច្ចាគ ។

ចេតនាដែលឈ្មោះថា ទាន គឺ ចេតនាដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការលះបង់ទ្រព្យដែលមានជារបស់ខ្លួន ដោយត្រូវការបូជា ឬអនុគ្រោះដល់អ្នកដទៃនៃអ្នកដែលមានសន្តានទៅមានអនុស័យ ឈ្មោះថា ទាន ។ បុព្វចេតនា (ចេតនាខាងដើម) និងបច្ឆាចេតនា (ចេតនាខាងក្រោយ) គឺ ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចការស្វែងរកវត្ថុដែលនឹងឱ្យ និងដោយអំណាចការរលឹកដល់ទានដែលឱ្យហើយ ដោយចិត្តសោមនស្ស ដល់ការប្រមូលចុះក្នុងទាននេះដូចគ្នា ។ ក្នុងបុញ្ញកិរិយាវត្ថុដែលនៅសល់ មានសីលមយជាដើម បណ្ឌិតគប្បីឃើញចេតនាដែលជាខាងដើម និងខាងក្រោយសមគួរតាមការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់បុញ្ញកិរិយាវត្ថុនោះ ៗចុះ ។

២, <u>សីលមយ</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយសីល គឺ វិរតិទុច្ចរិតកម្ម[១]

---

១. សុមង្គលវិលាសិនី អដ្ឋកថាទីឃនិកាយកូដទន្តសូត្រ សម្ដែងវិរតិ ៣ គឺ

សីល មានវចនត្ថៈថា **សីលតិ សម្មា ទហតិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ = សីលំ** ចិត្តរមែងតាំងមាំ គឺ តាំងនៅដោយប្រពៃ ដោយធម្មជាតិនោះ ព្រោះហេតុនោះ ធម្មជាតិនោះ ទើបឈ្មោះថា សីល ។

ចេតនា ក៏ឈ្មោះថា សីល ដោយអធិប្បាយថា ចេតនារបស់អ្នកសមាទានសីល៥ សីល៨ ឬសីល១០ របស់សាមណេរ ប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនិច្ចសីលជាដើម បំពេញឱ្យបរិបូណ៌ សូម្បីអ្នកមិនសមាទានតែវៀរ គឺ វៀរចាកកាយទុច្ចរិត និងវចីទុច្ចរិតដែលជួបប្រសព្វ និងសីលរបស់អ្នកសមាទានសំវរៈក្នុងពេលឧបោសថ បំពេញចតុប្បារិសុទ្ធិសីលឱ្យបរិបូណ៌ ឈ្មោះថា សីល ។

៣, <u>**ភាវនាមយ**</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយការចម្រើនសមថៈ និងវិបស្សនា

សម្បត្តវិរតិ សមាទានវិរតិ និងសេតុឃាតវិរតិ ។

ភាវនា មានវចនត្ថៈថា **ភាវេតិ កុសលធម្មេ អាសេវតិ វឌ្ឍេតិ ឯតេនាតិ = ភាវនា** ធម្មជាតិដែលឈ្មោះថា ភាវនា ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុអប់រំ គឺ សេព បានដល់ ចម្រើនកុសលធម៌ទាំងឡាយ ។

ចេតនា ក៏ឈ្មោះថា ភាវនា អធិប្បាយថា ចេតនាដែលមានគោត្រភូញាណជាទីបំផុត ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃបរិកម្ម ឧបចារៈ អនុលោម គោត្រភូ និងការពិចារណា (សម្មសនញ្ញាណ) ក្នុងកម្មដ្ឋាន ៤០ និងក្នុងវិបស្សនាភូមិ មានខន្ធ ៥ ជាដើម ដែលនៅមិនដល់អប្បនា ឈ្មោះថា ភាវនា ។ សូម្បីចេតនាដែលរៀនវិជ្ជាដែលមិនមានទោសជាដើម[1] រមែងដល់ការសង្គ្រោះចូលក្នុងភាវនានេះដូចគ្នា ។

---

១. សម្មោហវិនោទនី វិជ្ជាដែលមិនមានទោស គឺ កម្មាយតនវិជ្ជា, សិល្បវិជ្ជា ។ ឈ្មោះថា អបចាយន ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុប្រព្រឹត្តទន់ភ្លន់ គឺ ធ្វើសាមីចិកម្ម ដោយអំណាចការបូជានៃបុគ្គល ។

៤, <u>អបចាយនមយ</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយគោរព ឱនលំទោន ដល់អ្នកដែលគួរគោរព ឱនលំទោន

អបចាយនា មានវចនត្ថៈថា ៖

អបចាយតិ បូជាវសេន សាមីចិ ករោតិ ឯតាយាតិ = **អបចាយនា** ដែលឈ្មោះថា អបចាយនៈ ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុប្រព្រឹត្តឱនលំទោន គឺ ធ្វើសាមីចិកម្មដោយអំណាចការបូចជាបុគ្គល ។

ចេតនាដែលឈ្មោះថា អបចាយន មានអធិប្បាយថា ចេតនាដែលធ្វើការគោរព រាប់អាន ដល់បុគ្គលដែលចម្រើនដោយវ័យ និងដោយគុណ ដោយអធ្យាស្រ័យដែលមិនសៅហ្មង ដែលវៀរចាកការតបស្នងនូវបច្ច័យ ៤ មានចីវរប្បច្ច័យជាដើម ដោយការក្រោកឡើងទទួល ការនាំសេនាសនៈមកឱ្យ ឈ្មោះថា អបចាយនៈ ។

៥, <u>វេយ្យាវច្ចមយ</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយការជួយធ្វើកិច្ចការបុណ្យ ។

វេយ្យាវច្ច មានវចនត្ថៈថា **តំ តំ កិច្ចករណេ ព្យាវដស្ស ភាវោ** = **វេយ្យាវច្ចំ** ភាវៈនៃបុគ្គលដែលខ្វល់ខ្វាយក្នុងកិច្ចការងារនោះ ៗ ទើបឈ្មោះថា វេយ្យាវច្ចៈ ។

ចេតនាដែលឈ្មោះថា វេយ្យាវច្ចៈ អធិប្បាយថា ចេតនាដែលធ្វើកិច្ចនោះ ៗ ដោយសទ្ធាដែលមិនសៅហ្មងដល់អ្នកដែលចម្រើនដោយវ័យ និងគុណទាំងនោះឯង និងដល់អ្នកជម្ងឺ ឈ្មោះថា វេយ្យាវច្ចៈ ។

៦, <u>បត្តិទានមយ</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយការឧទ្ទិសចំណែកបុណ្យឱ្យអ្នកដទៃ ។

បត្តិទាន មានវចនត្ថៈថា **អត្តនោ សន្តានេ និព្វត្តា បត្តិ ទិយ្យតិ ឯតេនាតិ** = **បត្តិទានំ** ដែលឈ្មោះថា បត្តិទាន ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឱ្យចំណែកបុណ្យដែលកើតឡើងក្នុងសន្តានរបស់ខ្លួន ។

ចេតនាដែលប្រាថ្នាចង់ឱ្យចំណែកបុណ្យ ដែលកើតឡើងក្នុងសន្តានរបស់ខ្លួន ជាប្រយោជន៍ទូទៅដល់ជនដទៃ ឈ្មោះថា

បត្តិទាន ។

៧, <u>បត្តានុមោទនាមយ</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយការអនុមោទនានូវចំណែកបុណ្យ ។

បត្តានុមោទនា មានវចនត្ថៈថា **បត្តិំ អនុមោទតិ ឯតាយាតិ = បត្តានុមោទនា** ដែលឈ្មោះថា បត្តានុមោទនា ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុឱ្យអនុមោទនាចំណែកបុណ្យនៃបុគ្គល ។

ចេតនាដែលត្រេកអរយ៉ាងក្រៃលែង តាមនូវចំណែកបុណ្យដែលបុគ្គលដទៃឱ្យហើយ ឬមិនបានឱ្យក៏ដោយ, ដោយចិត្ត (ត្រេកអរនោះ) មិនមានមន្ទិល គឺ សេចក្តីកំណាញ់ ឬប្រណែន ឈ្មោះថា បត្តានុមោទនា ។

៨, <u>ធម្មស្សវនមយ</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយការស្តាប់ធម៌

ធម្មសវន មានវចនត្ថថា **ធម្មំ សុណន្តិ ឯតេនាតិ = ធម្មសវនំ** ដែលឈ្មោះថា ធម្មស្សវនៈ ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុស្តាប់ធម៌ ។

ចេតនាដែលទទួលស្តាប់ ការណែនាំណា ដែលមានប្រយោជន៍ ដោយអធ្យាស្រ័យដែលមិនសៅហ្មងដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចផ្សាយប្រយោជន៍ ដើម្បីខ្លួន និងដល់ពួកជនដទៃយ៉ាងនេះថា "យើងស្តាប់យ៉ាងនេះហើយ បដិបត្តិតាមន័យដែលលោកពោលហើយក្នុងធម៌នោះ នឹងជាអ្នកមានចំណែកនៃគុណវិសេសដែលជាលោកិយ និងលោកុត្តរ ឬយើងជាពហុស្សូតហើយ នឹងអនុគ្រោះដល់ជនដទៃ ដោយកិច្ចមានការសម្តែងធម៌ជាដើម" ឈ្មោះថា ធម្មស្សវនៈ ។ សូម្បីចេតនាដែលទទួលស្តាប់នូវវិជ្ជា ដែលមិនមានទោសជាដើម ក៏សង្គ្រោះចូលក្នុងធម្មស្សវនៈនេះដូចគ្នា ។

៩, <u>ទេសនាមយ</u> បុណ្យដែលសម្រេចដោយការសម្តែងធម៌

ធម្មទេសនា មានវចនត្ថថា **ធម្មំ ទេសេន្តិ ឯតាយាតិ** = **ធម្មទេសនា** ដែលឈ្មោះថា ធម្មទេសនា ព្រោះអត្ថថា ជាហេតុសម្តែងធម៌នៃបុគ្គល ។

ចេតនាដែលណែនាំប្រាប់ឱ្យបានជាប្រយោជន៍ ដែលធ្វើទុកក្នុងចិត្តដោយឧបាយដ៏ប្រពៃ ព្រោះជាអ្នកមិនសម្លឹងអាមិសមានលាភសក្ការៈជាដើម ឈ្មោះថា ធម្មទេសនា ។ សូម្បីចេតនាបង្ហាញនូវវិជ្ជាដែលមិនមានទោសជាដើម ក៏សង្គ្រោះចូលក្នុងការសម្ដែងធម៌នេះដូចគ្នា ។

១០, <u>ទិដ្ឋុជុកម្ម</u> ការធ្វើទិដ្ឋិឱ្យត្រូវល្អ ។

ទិដ្ឋុជុកម្ម មានវចនត្ថៈថា **ទិដ្ឋិយា ឧជុករណំ = ទិដ្ឋុជុកម្មំ** ការធ្វើសេចក្ដីយល់ ឃើញឱ្យត្រង់ ឈ្មោះថា ទិដ្ឋុជុកម្ម ។

ការធ្វើសេចក្ដីយល់ឱ្យត្រង់ ដោយអំណាចនៃសម្មាទស្សនៈ (ការឃើញប្រពៃ)ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយន័យជាដើមថា ទានដែលបុគ្គលឱ្យហើយ មានផល" ឈ្មោះថា ទិដ្ឋុជុកម្ម ។

សម្មាទិដ្ឋិទស្សនៈ ១០ គឺ

១- **អត្ថិ ទិន្នំ** យល់ថា ទានដែលគេឱ្យហើយ មានផល

២- **អត្ថិ យិដ្ឋំ** យល់ថា ការបូជាធំ មានផល

៣- **អត្ថិ ហុតំ** យល់ថា ការបូជាតូច មានផល

៤- **អត្ថិ សុកតទុក្កតានំ កម្មានំ វិបាកោ** យល់ថា ផលវិបាក របស់កម្មដែលគេធ្វើល្អ និងធ្វើអាក្រក់ មាន

៥- **អត្ថិ អយំ លោកោ** យល់ថា (សត្វដែលមកកើតក្នុង)លោកនេះ មាន

៦- **អត្ថិ បរោ លោកោ** យល់ថា (សត្វដែលកើតក្នុង)លោកខាងមុខ មាន

៧- **អត្ថិ មាតា** យល់ថា គុណមាតា មាន

៨- **អត្ថិ បិតា** យល់ថា គុណបិតា មាន

៩- **អត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា** យល់ថា ពួកសត្វជាឱបបាតិកកំណើត មាន

១០- **អត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា** យល់ថា ពួកសមណព្រាហ្មណ៍ក្នុងលោក ជាអ្នកប្រព្រឹត្តល្អ ប្រតិបត្តិត្រឹមត្រូវ ដែលធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់នូវលោកនេះ និងលោកខាងមុខ ដោយប្រាជ្ញាដ៏ឧត្តមដោយខ្លួនឯង ហើយ

សម្តែងបាន មាន ។[១]

កាមាវចរកុសលនេះ កាលសម្តែងដោយន័យដទៃទៀត មានច្រើន គឺ សុចរិតកម្ម ១០ ប្រកបដោយចេតនា ៣ គឺ បុព្វចេតនា មុញ្ចនចេតនា និងអបរាបរចេតនា បានសុចរិតកម្ម ៣០, ដោយបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០ ប្រកបដោយចេតនា ៣ នោះ ជាបុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ៣០ ដែលជាបារមី ១០ មានទានជាដើម ដោយបារមី ៣ គឺ បារមី ឧបបារមី និងបរមត្ថបារមី រួមជាបារមី ៣០. រួមកុសល ៩០ នេះ ហៅថា ឧបនិធិកណ្ឌៈជាសម្បត្តិដែលកប់ទុកក្នុងសន្តានដើម្បីប្រយោជន៍ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងព្រះនិព្វាន ។

កុសលទាំងអស់ តាមដែលពោលហើយដោយចិត្តប្បាទ បានដល់ មហាកុសលចិត្ត ៨ ប៉ុណ្ណោះ ។

ចប់ កាមាវចរកុសលកម្មទី ២

---

១. អភិ. សង្គ. សុត្តន្តិកទុកនិក្ខេប. ៧៩. ៣៧១/២៣៩ ។

៣-រូបាវចរកុសលកម្ម ៥

ព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យពោលថា **រូបាវចរកុសលំ បន មនោកម្មមេវ តញ្ច ភាវនាមយំ អប្បនាប្បត្តំ ឈានង្គភេទេន បញ្ចវិធំ ហោតិ** : ចំណែករូបាវចរកុសល ជាមនោកម្មតែម្យ៉ាង, ក៏រូបាវចរកុសលនោះ ជាភាវនាមយបុណ្យ (គឺបុណ្យដែលសម្រេចដោយភាវនា) ដែលដល់អប្បនា មាន ៥ យ៉ាង ដោយអំណាចអង្គឈាន ។

<u>ក្នុងអភិធម្មត្ថសង្គហដីកា</u> អធិប្បាយថា ៖

រូបាវចរកុសល ដែលឈ្មោះថា មនោកម្មតែម្យ៉ាង ព្រោះមិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារទាំងឡាយ មានកាយទ្វារជាដើម ដោយមិនមានចិត្តដែលនឹងញុំាងវិញ្ញាណឱ្យកើតឡើង ក៏ឯរូបាវចរកុសលនោះ ឈ្មោះថា ជាភាវនាមយ ព្រោះមិនប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចនៃទានជាដើម ដែលឈ្មោះថា នៅមិនដល់អប្បនា ព្រោះកុសលដែលប្រព្រឹត្តទៅខាងដើមនៃឈាននោះ ជាកាមាវចរ ក៏ឯរូបាវចរកុសលនោះ សូម្បីមានច្រើន ដោយការផ្សេងគ្នានៃបដិបទា ៤

ជាដើម ក៏ពិតមែន តែក៏មានត្រឹមតែ ៥ យ៉ាង ដោយអំណាចនៃឈានដែលកើតឡើងដោយអំណាចនៃការកន្លងអង្គ ។

អង្គឈាន ៥

បឋមជ្ឈាន	មានអង្គ	៥	គឺ	វិតក្កៈ	វិចារៈ	បីតិ	សុខ	ឯកគ្គតា
ទុតិយជ្ឈាន	មានអង្គ	៤	គឺ	-	វិចារៈ	បីតិ	សុខ	ឯកគ្គតា
តតិយជ្ឈាន	មានអង្គ	៣	គឺ	-	-	បីតិ	សុខ	ឯកគ្គតា
ចតុត្ថជ្ឈាន	មានអង្គ	២	គឺ	-	-	-	សុខ	ឯកគ្គតា
បញ្ចមជ្ឈាន	មានអង្គ	២	គឺ	-	-	-	ឧបេក្ខា	ឯកគ្គតា

ចប់ រូបាវចរកុសលកម្ម

៤-អរូបាវចរកុសលកម្ម

បាលីថា តថា អរូបាវចរកុសលញ្ច មនោកម្មំ តម្បិ ភាវនាមយំ អប្បនាប្បត្តំ អារម្មណភេទេន ចតុព្វិធំ ហោតិ : មួយទៀត អរូបាវចរកុសលដែលជាមនោកម្មដូចគ្នា, សូម្បីអរូបាវចរកុសលនោះ ក៏ជាភាវនាមយៈដែលដល់ អប្បនា ក៏មាន ៤ យ៉ាង ដោយការផ្សេងគ្នានៃអារម្មណ៍ ។

<u>ក្នុងអភិធម្មត្ថវិភាវិនី</u> សម្ដែងអារម្មណ៍ទុកថា ៖

កសិណុគ្ឃាដិមាកាសំ អាកាសវិសយំ មនោ
តទភាវោ តទាលម្ពំ វិញ្ញាណន្តិ ចតុព្វិធំ ។

អារម្មណ៍ ៤ គឺ អាកាសដែលបើកកសិណ ១ ចិត្តដែលមានអាកាសជាអារម្មណ៍ ១ សេចក្ដីមិនមាននៃចិត្តនោះ ១ វិញ្ញាណ ដែលមានសេចក្ដីមិនមាននៃចិត្តនោះជាអារម្មណ៍ ១ ។

អធិប្បាយ

អាកាសានញ្ចាយតនកុសល មានអាកាសដែលបើកកសិណជាអារម្មណ៍ ក្នុងបឋមារូបឈាននេះ មានបញ្ញត្តិជាអារម្មណ៍ ហៅថា **កសិណុគ្ឃាដិមាកាសប្បញ្ញត្តិ** ។

វិញ្ញាណញ្ចាយតនកុសល មានចិត្តដែលមានអាកាសដែលបើកកសិណនោះជាអារម្មណ៍ ក្នុងទុតិយារូបឈាននេះ ហៅថា មហគ្គតអារម្មណ៍ ព្រោះចិត្តដែលជាអារម្មណ៍នោះ ជាបរមត្ថ មិនមែនបញ្ញត្តិ ។

អាកិញ្ចញ្ញាយតនកុសល មានសេចក្ដីមិនមាននៃវិញ្ញាណក្នុងបឋមារូបជ្ឈានជាអារម្មណ៍ អារម្មណ៍របស់ឈាននេះជាបញ្ញត្តិ ហៅថា នត្ថិភាវបញ្ញត្តិ ។ វិញ្ញាណនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកុសល មានវិញ្ញាណដែលមានសភាពមិនមាននៃចិត្តនោះ ជាអារម្មណ៍ និងអរូបជ្ឈានទី ៤ នេះ មានមហគ្គតជាអារម្មណ៍ ។

ចប់ អរូបាវចរកុសលកម្ម

អធិប្បាយការឱ្យផលរបស់អកុសលជាដើម

បណ្ដាកម្មទាំង ៤ នេះ អកុសលកម្មដែលវៀរឧទ្ធច្ចៈ រមែងឱ្យកើតបដិសន្ធិ ក្នុងអបាយភូមិ ។ ចំណែកក្នុងបវត្តិកាល អកុសលកម្មទាំង ១២ យ៉ាង រមែងឱ្យអកុសលវិបាក ៧ ក្នុងកាមលោកទាំងអស់ និងរូបលោកតាមសមគួរដល់ការកើត ។

សូម្បីកាមាវចរកុសល ក៏ឱ្យកើតបដិសន្ធិ ក្នុងសុគតិតែម្យ៉ាង ។ មួយទៀត ក្នុងបវត្តិកាល រមែងបញ្ចេញផលជាមហាវិបាក ៨ និងអហេតុកកុសលវិបាកទាំង ៨ ក្នុងកាមលោកទាំងអស់ និងរូបលោក តាមសមគួរដល់ការកើត ។ កុសលកម្មដែលឱ្យផលនោះ តិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងខ្ពស់ ឱ្យតិហេតុកបដិសន្ធិហើយ រមែងឱ្យវិបាក ១៦ ក្នុងបវត្តិកាល គឺ មហាវិបាក ៨ អហេតុកកុសលវិបាកចិត្ត ៨ ។ ចំណែកតិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងទាប និងទ្វិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងខ្ពស់ ឱ្យបដិសន្ធិជាទ្វិហេតុកៈហើយ ក្នុងបវត្តិកាល រមែងឱ្យវិបាក ១២ ។ កុសលដែលប្រកបដោយហេតុ ២ ដែលជាឱមកៈ

បដិសន្ធិជាអហេតុកកុសលវិបាកតែម៉្យាង និងក្នុងបវត្តិកាល ក៏ឱ្យអហេតុកកុសលវិបាកនោះឯង ។

ព្រះមហាទត្តត្ថេរ និងមហាធម្មរក្ខិតត្ថេរ ដែលមានប្រក្រតីពោលដល់កម្មដែលជាអសង្ខារិក និងសសង្ខារិកដែលឱ្យវិបាកទុក ដូចសង្គហគាថាដែលព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យពោលទុកថា ៖

សង្គហគាថា

៦. អសង្ខារំ សសង្ខារ　　វិបាកានិ ន បច្ចតិ

សសង្ខារមសង្ខារ　　វិបាកានីតិ កេចិ ន ។

៧. តេសំ ទ្វាទស បាកានិ　　ទសដ្ឋ ច យថាក្កមំ

គថាវុត្តានុសារេន　　យថាសម្ភវមុទ្ទិសេ ។

ព្រះថេរៈពួកខ្លះពោលថា "កម្មដែលជាអសង្ខារ រមែងមិនឱ្យវិបាកជាសសង្ខារ និងកម្មដែលជាសសង្ខារ ក៏មិនឱ្យវិបាកដែលជាអសង្ខារឡើយ" ដូច្នេះ ។

តាមមតិរបស់លោកអាចារ្យទាំងនោះ បណ្ឌិតគប្បីសម្តែង

វិបាកចិត្ត ១២. ១០ និង ៨ តាមលំដាប់ ដោយទំនងដែលអាចារ្យទាំងនោះ ពោលទុកហើយ តាមសមគួរដល់ការកើតនៃបដិសន្ធិ ។

អធិប្បាយ សង្គហគាថា

មតិរបស់កេចិអាចារ្យថា "កុសលកម្មដែលជាអសង្ខារិក ឱ្យវិបាកជាអសង្ខារិក កុសលកម្មដែលជាសសង្ខារិក ឱ្យវិបាកដែលជាសសង្ខារ" តាមដែលពោលហើយនោះ ចែកចេញបាន ៥ យ៉ាង ដូចតទៅនេះ ៖

១-កុសលកម្មឧក្រិដ្ឋ ប្រកបដោយតិហេតុកជាដើម អសង្ខារិក ២ ណាមួយ ឱ្យបដិសន្ធិហើយ, ក្នុងបវត្តិកាលរមែងឱ្យវិបាកចិត្ត ១២ ទៀត គឺ មហាវិបាកដែលជាអសង្ខារិក ៤ និងអហេតុកកុសលវិបាក ៨ ។

២-កុសលកម្មឧក្រិដ្ឋ ប្រកបដោយតិហេតុក ដែលជាសសង្ខារិក ២ ណាមួយ ឱ្យបដិសន្ធិហើយ, ក្នុងបវត្តិកាលរមែងឱ្យវិបាកចិត្ត ១២ ទៀត គឺ មហាវិបាកសសង្ខារិក ៤ និង

អហេតុកកុសលវិបាក ៨ ។

៣-កុសលកម្មឱមកៈ គឺ តិហេតុកដែលជាសសង្ខារិក ២ ទ្វិហេតុកដែលជាកុសលអសង្ខារិកខ្ពស់បំផុត ២ ពួកនេះ ណាមួយឱ្យបដិសន្ធិហើយ, ក្នុងបវត្តិកាលក៏ឱ្យវិបាកចិត្ត ១០ ទៀត គឺ មហាវិបាកញាណវិប្បយុត្តសសង្ខារិក ២ និងអហេតុកកុសលវិបាក ៨ ។

៤-កុសលកម្មឱមកៈ គឺ តិហេតុកដែលជាសសង្ខារិក ២ ទ្វិហេតុកខ្ពស់បំផុតដែលជាសសង្ខារិក ២ (ទាំង ៤)នេះណាមួយ ឱ្យបដិសន្ធិហើយ, ក្នុងបវត្តិកាលក៏ឱ្យវិបាកចិត្ត ១០ ទៀត គឺ មហាវិបាកញាណវិប្បយុត្តសសង្ខារិក ២ និងអហេតុកកុសលវិបាក ៨ ។

៥-កុសលកម្មឱមកៈ គឺ ទ្វិហេតុកដែលជាអសង្ខារិក ២ និងសសង្ខារិក ២ (ទាំង ៤)នេះ ណាមួយ ឱ្យបដិសន្ធិជាអហេតុកបដិសន្ធិកុសលវិបាកហើយ, ក្នុងបវត្តិកាល ក៏ឱ្យអហេតុកកុសលវិបាក ៨ ប៉ុណ្ណោះ ។

វាទៈរបស់លោកអាចារ្យពោលថា បណ្តាកុសលកម្មដែលឱ្យផលទាំងនេះ រមែងឱ្យវិបាក ក្នុងបវត្តិកាល ១៦ យ៉ាង ១២ យ៉ាង ៨ យ៉ាង ដូច្នេះ គឺ ៖

១_តិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងខ្ពស់ (គឺ តិហេតុកឧក្កដ្ឋៈ ញាណសម្បយុត្ត អសង្ខារិក ២ សសង្ខារិក ២, ទាំង ៤ នេះមួយ ៗ) ឱ្យតិហេតុកបដិសន្ធិហើយ រមែងបញ្ចេញផល ជាវិបាក ១៦ ក្នុងបវត្តិកាល គឺ មហាវិបាក ៨ និង អហេតុកកុសលវិបាក ៨ ។

២_តិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងទាប (គឺ តិហេតុកឱមកកុសល) និងទ្វិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងខ្ពស់ (គឺ ទ្វិហេតុកឧក្កដ្ឋៈដែលជាអសង្ខារិក ២ សសង្ខារិក ២) ឱ្យទ្វិហេតុកបដិសន្ធិហើយ, ក្នុងបវត្តិកាល រមែងបញ្ចេញផលវិបាក ១២ យ៉ាង ដោយវៀរតិហេតុកកុសលវិបាក ៤ គឺ ឱ្យមហាវិបាកដែលជាញាណវិប្បយុត្ត ដែលជាអសង្ខារិក ២ សសង្ខារិក ២ និងអហេតុកកុសលវិបាក ៨ ។

៣-ទ្វិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងទាប គឺ (ទ្វិហេតុកកុសលដែលជាអសង្ខារិក ២ និងសសង្ខារិក ២) ឱ្យបដិសន្ធិជាអហេតុកតែម្យ៉ាង ក្នុងបវត្តិកាល ឱ្យអហេតុកកុសលវិបាកចិត្ត ៨ ប៉ុណ្ណោះ ។

អធិប្បាយ កុសលឧក្កដ្ឋៈ-ឱមកៈ

ពាក្យថា **ឧក្កដ្ឋំ** ប្រែថា ឧក្រិដ្ឋ ខ្ពស់បំផុត បានដល់កុសលកម្មដែលពិសេស ៗ ព្រោះបានកុសលជាបរិវារ ឬថា ព្រោះការប្រព្រឹត្តិទៅនៃការសេព យ៉ាងជិតជិត ក្នុងកាលជាខាងក្រោយ ។ ពិតណាស់ កម្មដែលជាកុសលដែលប្រព្រឹត្តទៅមុននិងខាងក្រោយហែហមហើយ ក្នុងវេលាដែលកុសលប្រព្រឹត្តទៅ ឬថា ជាកម្មសន្សំរឿយ ៗ ដោយបានការសេពយ៉ាងជិតជិត ក្នុងកាលជាខាងក្រោយនោះ ឈ្មោះថា ឧក្កដ្ឋៈ ។

ចំណែកកុសលណា ដែលត្រូវអកុសលនៅហែហមហើយ ក្នុងវេលាធ្វើ ឬថា ក្នុងខាងក្រោយញ៉ាំងអកុសលឱ្យចម្រើនឡើង ដោយក្តៅក្រហាយថា "យើងបានធ្វើកម្មអាក្រក់នេះ

ហើយ” ដូច្នេះ ឈ្មោះថា ឱមកៈ (ទន់ខ្សោយ) ។

__ក្នុងអភិធម្មត្ថសង្គហដីកា__ អធិប្បាយឧទ្ធច្ចសម្បយុត្តចិត្ត ដែលមិនឱ្យបដិសន្ធិវិបាកនោះទុកថា ៖

បណ្ដាកម្ម ៤ ពួកនេះ ពោលដោយអំណាចនៃបាកដ្ឋាន គឺ ឋានដែលឱ្យវិបាកថា “វៀរចាកឧទ្ធច្ចៈ អកុសលកម្ម ១១ ព្រមឱ្យអហេតុកបដិសន្ធិ” ដូច្នេះ ។

សួរថា ព្រោះហេតុអ្វី ក្នុងពាក្យនេះថា អកុសលកម្ម ដែលប្រកបដោយវិចិកិច្ឆា សូម្បីទុព្វលជាងអកុសលកម្មទាំងអស់ ព្រោះវៀរចាកអធិមោក្ខៈ រមែងទាញបដិសន្ធិមកបាន អកុសលកម្មដែលប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ សូម្បីមានកម្លាំងជាងអកុសលកម្ម ដែលប្រកបដោយវិចិកិច្ឆានោះ ព្រោះសម្បយោគដោយអធិមោក្ខ រមែងមិនទាញបដិសន្ធិមក ដូច្នេះ ?

ឆ្លើយថា ព្រោះមិនមានសភាវៈ គឺ ការឱ្យបដិសន្ធិ ។ ក៏ព្រោះក្នុងកម្មដែលមានសភាវៈ ការឱ្យបដិសន្ធិ មានពាក្យដែលគួរពិចារណាថា “កម្មមានកម្លាំង រមែងទាញបដិសន្ធិមក កម្មដែល

ទុព្វលរមែងមិនទាញបដិសន្ធិមក” តែកម្មណា ដែលមិនមានសភាវៈឱ្យបដិសន្ធិឡើង សភាវៈនៃកម្មនោះ ទោះជាមានកម្លាំង ក៏មិនជាហេតុក្នុងការទាញបដិសន្ធិមក ។

សួរថា ក៏ពាក្យនេះថា កម្មដែលសហគតដោយឧទ្ធច្ចៈមិនមានសភាវៈក្នុងបដិសន្ធិ ពួកយើងនឹងគប្បីជ្រាបបានយ៉ាងណា ?

ឆ្លើយថា គប្បីជ្រាបបាន ព្រោះកម្មដែលសហគតដោយឧទ្ធច្ចៈមិនមកក្នុងពួកធម៌ទាំងឡាយ ដែលទស្សនៈគប្បីលះ ។ ពិតណាស់ អកុសល ៣ យ៉ាង គឺ អកុសលដែលទស្សនៈគប្បីលះ១ អកុសលដែលភាវនាគប្បីលះ១ អកុសលដែលទស្សនៈគប្បីលះក្នុងពេលខ្លះ ដែលភាវនាគប្បីលះក្នុងពេលខ្លះ ១ ។

អធិប្បាយ អកុសលដែលគប្បីលះដោយអរិយមគ្គ

បណ្តាអកុសលទាំង ៣ នោះ ចិត្តុប្បាទដែលសហគតដោយទិដ្ឋិ និងដែលសហគតដោយវិចិកិច្ឆា ឈ្មោះថា ធម៌ដែលទស្សនៈគប្បីលះ ព្រោះភាវៈជាធម៌ដែលសោតាបត្តិមគ្គបាននាមថាទស្សនៈ ដោយអំណាចការឃើញព្រះនិព្វានជាដំបូងគប្បីលះ ។

ចិត្តុប្បាទដែលសហគតដោយឧទ្ធច្ចៈ ឈ្មោះថា ធម៌ដែលភាវនាគប្បីលះ ព្រោះជាធម៌ដែលអរហត្តមគ្គគប្បីលះ ព្រោះថាមគ្គខាងលើ ៣ ព្រះមានព្រះភាគ ត្រាស់ហៅថា ភាវនា ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅក្នុងព្រះនិព្វាន ដែលបឋមមគ្គឃើញហើយ ដោយអំណាចនៃភាវនា ។

ចំណែកចិត្តុប្បាទដែលមិនសហគតដោយទិដ្ឋិ និងដែលជាធម៌សហគតដោយទោមនស្ស ឈ្មោះថា ធម៌ដែលទស្សនៈគប្បីលះក្នុងពេលខ្លះ ដែលភាវនាគប្បីលះក្នុងពេលខ្លះ ព្រោះកម្មជាគ្រឿងកំណត់ ដែលឱ្យសត្វកើតក្នុងអបាយនៃចិត្តុប្បាទទាំងនោះដែលបឋមមគ្គកំពុងលះ ព្រោះកម្មជាគ្រឿងកំណត់យ៉ាងច្រើនក្រៅពីនោះ ដែលមគ្គខាងលើត្រូវលះ ។ ក្នុងអកុសល ៣ យ៉ាងសូម្បីធម៌ដែលទស្សនៈ គប្បីលះក្នុងពេលខ្លះ អាចារ្យទាំងឡាយរមែងហៅថា "ធម៌ដែលទស្សនៈគប្បីលះ" ក្នុងនិទ្ទេសនៃកម្មនេះ ព្រោះដូចគ្នានឹងធម៌ដែលទស្សនៈគប្បីលះ ។

ក៏បើកម្មដែលសហគតដោយឧទ្ធច្ចៈ គប្បីឱ្យបដិសន្ធិបាន

មែននោះ ក្នុងកាលនោះ កម្មនោះ ក៏គប្បីឱ្យបដិសន្ធិក្នុងអបាយតែម្តង ព្រោះអកុសលបដិសន្ធិ មិនបដិសន្ធិក្នុងសុគតិទេ ។ ចំណែកអកុសលដែលឱ្យសត្វទៅកាន់អបាយ គួរជាធម៌ដែលទស្សនៈគប្បីលះដោយពិត ។ កាលកាន់យកសេចក្តីដោយប្រការដទៃក្រៅពីនេះ ព្រះសេក្ខទាំងឡាយ ក៏ត្រូវកើតក្នុងអបាយ ព្រោះលោកលះអកុសលដែលឱ្យសត្វទៅកាន់អបាយមិនបាន សេចក្តីនោះមិនត្រូវឡើយ ។ ព្រោះខុសនឹងពាក្យថា "សោតាបន្នបុគ្គលរួចស្រឡះចាកអបាយទាំង ៤ មានការមិនធ្លាក់ចុះ (ទៅកាន់អបាយ) ជាធម្មតា" ដូច្នេះ ។

សមដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា "**កតមេ ធម្មា ភាវនាយ បហាតព្វហេតុកា ។ ឧទ្ធច្ចសហគតោ ចិត្តុប្បាទោ. ឯត្ថុប្បន្នំ មោហំ ឋបេត្វា ឥមេ ធម្មា ភាវនាយ បហាតព្វហេតុកា** : ពួកធម៌មានហេតុត្រូវលះដោយភាវនា ដូចម្តេច ។ ចិត្តុប្បាទប្រកបដោយឧទ្ធច្ចៈ វៀរតែមោហៈដែលកើតឡើងក្នុងទីនុ៎ះចេញ

នេះពួកធម៌មានហេតុត្រូវលះដោយភាវនា”[១] ដូច្នេះជាដើម ។ ព្រោះហេតុដែលត្រាស់ទុកដូច្នេះ ការដែលត្រាស់ទុកក្នុងពួកធម៌ដែលទស្សនៈគប្បីលះនោះឯង ធ្វើឱ្យសម្រេចសេចក្ដីថា ចិត្តុប្បាទដែលសម្បយុត្តដោយឧទ្ធច្ចៈនេះ មិនឱ្យបដិសន្ធិ ។

អកុសលឱ្យផលមិនគួរប្រាថ្នា

អកុសលចិត្តឱ្យអកុសលវិបាក ៧ ក្នុងកាមលោកទាំងអស់ ដោយអំណាចនៃសុគតិភូមិ និងទុគ្គតិភូមិ តាមសមគួរដល់ទ្វារ និងអារម្មណ៍ ។ វិបាកវិញ្ញាណ ក្នុងបវត្តិកាលយ៉ាងណា មានមហាសម្បត្តិជាអារម្មណ៍កើតដល់ពួកនាគ និងគ្រុឌជាដើម សូម្បីក្នុងអបាយទាំងឡាយក្ដី វិបាកវិញ្ញាណ យ៉ាងណា កើតដល់ពួកសត្វនរក ព្រោះហេតុដែលបានឃើញព្រះមហាមោគ្គល្លានត្ថេរជាដើមក្ដី វិបាកវិញ្ញាណទាំងពីរនោះ ជាផលរបស់កុសលកម្មតែម្យ៉ាង ព្រោះផលដែលគួរប្រាថ្នារបស់អកុសលកើតមិនបាន ។

---

១. អភិ. សង្គ. តិកអត្ថុទ្ធារ. ៧៩. ៣៨៦/២៤៩ ។

សេចក្តីនេះ សមនឹងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា “ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ផលរបស់កាយទុច្ចរិត ជាទីត្រេកអរ ជាទីគាប់ចិត្ត គប្បីកើតដោយហេតុឯណា ហេតុនោះ មិនមែនជាហេតុ មិនមែនជាបច្ច័យ គឺថា ហេតុនោះ មិនដែលមានឡើយ”[១] ដូច្នេះ ព្រោះដូច្នោះ កុសលកម្ម ទើបញ៉ាំងអហេតុកវិបាកឱ្យកើតឡើងបាន សូម្បីក្នុងអបាយទាំងឡាយ និងញ៉ាំងអហេតុកវិបាកទាំងនោះ ដែលមានរូបជាដើម ជាអារម្មណ៍ឱ្យសម្រេចតាមសមគួរដល់ទ្វារ និងអារម្មណ៍ សូម្បីក្នុងរូបលោក ព្រោះមិនមានការកើតនៃអហេតុកវិបាក ដោយរូបាវចរកម្ម ហេតុដែលមិនមានវិបាកប្រព្រឹត្តក្នុងភូមិដទៃ ដល់កម្មដែលប្រព្រឹត្តក្នុងភូមិដទៃ និងហេតុដែលភាវនាជាគ្រឿងកំចាត់កាម ប្រកបដោយការញ៉ាំងវិញ្ញាណដែលជាអារម្មណ៍នៃកាមតណ្ហាឱ្យកើត និងហេតុដែលមហគ្គតកុសល និងលោកុត្តរកុសល មានវិបាកសូម្បីដោយចំណែក

---

១. អង្គុ. ឯក. អដ្ឋានបាលី. ៤០. ១៦៧/៦៣ ។

មួយ ព្រោះដូច្នោះ ទើបព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យពោលពាក្យថា "មួយទៀត ក្នុងបវត្តិកាល (កាមាវចរកុសល) រមែងបញ្ចេញផលមហាវិបាកនិងអហេតុកវិបាក ៨ ក្នុងកាមលោកទាំងអស់ និងរូបលោកតាមសមគួរ ។

លោកអាចារ្យពោលថា ក៏កម្មកាលឱ្យផលយ៉ាងនោះ គឺតិហេតុកកុសលកម្មយ៉ាងខ្ពស់ ឱ្យតិហេតុកបដិសន្ធិហើយ រមែងឱ្យវិបាក ១៦ យ៉ាងក្នុងបវត្តិកាល, តិហេតុកយ៉ាងទាប ទ្វិហេតុកៈកុសលកម្មយ៉ាងខ្ពស់ ឱ្យទ្វិហេតុកបដិសន្ធិហើយ រមែងឱ្យវិបាក ១២ យ៉ាង ដែលវៀរចាកតិហេតុកវិបាកក្នុងបវត្តិកាល, ចំណែកទ្វិហេតុកយ៉ាងទាប ឱ្យអហេតុកបដិសន្ធិតែម្យ៉ាង ហើយឱ្យអហេតុកវិបាក ៨ ក្នុងបវត្តិកាល ។

ការឱ្យបដិសន្ធិក្នុងកម្ម១ រមែងមានតែ ១ដង ។ ពិតមែនដោយកម្មមួយ ឱ្យបដិសន្ធិមួយដងប៉ុណ្ណោះ មិនមានបដិសន្ធិបានច្រើន ៗជាតិទេ តែថា វិបាកក្នុងបវត្តិកាល រមែងមានច្រើនរយ-ពាន់ជាតិ ។ សមដូចដែលព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ទុកថា ៖

"ម្នាលអានន្ទ បណ្ដាបុគ្គលអ្នកទទួលទានទាំងនោះ ទក្ខិណាទានមានគុណមួយរយ ដែលបុគ្គលត្រូវបាន ព្រោះឱ្យទានចំពោះសត្វតិរច្ឆាន ។ ទក្ខិណាទានមានគុណមួយពាន់ ដែលបុគ្គលត្រូវបាន ព្រោះឱ្យទានចំពោះបុថុជ្ជនទ្រុស្តសីល"[១] ជាដើម ។

អធិប្បាយ កម្មនាំបដិសន្ធិមកបាន និងមិនបាន

__ក្នុងអភិធម្មត្ថសង្គហដីកា__ អធិប្បាយទុកថា ៖

ក៏ព្រោះញាណជាបដិបក្ខចំពោះមោហៈ ឬចំពោះអកុសលទាំងពួង ដែលជានិមិត្តនៃការវិបត្តិរបស់មនុស្សខ្វាក់ភ្នែក ពីកំណើតជាដើម ព្រោះហេតុនោះ កម្មដែលសម្បយុត្តដោយញាណនោះ ទើបមិនជាបច្ច័យនៃការវិបត្តិរបស់បុគ្គលខ្វាក់ភ្នែកជាដើម ព្រោះហេតុនោះ បណ្ដាតិហេតុកកម្ម និងទុហេតុកកម្មទាំង ២ នោះ តិហេតុកកម្ម សូម្បីជាកម្មទុព្វលបំផុត ក៏នៅតែនាំ

---

១. មជ្ឈិ. ឧប. ទក្ខិណាវិភង្គសូត្រ. ២៨. ១៨៦/២២៣ ។

ទុហេតុកបដិសន្ធិមកបាន តែមិនអាចនាំ អហេតុកបដិសន្ធិមកឱ្យ ។ ចំណែកទុហេតុកកម្ម មិនអាចញ៉ាំងផលដែលសម្បយុត្តដោយញាណ ឱ្យកើតឡើង ព្រោះមិនមានការប្រកបដោយញាណ ដូចអកុសលកម្ម មិនអាចក្នុងការញ៉ាំងផល ដែលសម្បយុត្តដោយអលោភៈ ឱ្យកើត ព្រោះមិនមានការប្រកបដោយអលោភៈ ព្រោះហេតុនោះ ទុហេតុកកម្មនោះ សូម្បីជាកម្មឧក្រិដ្ឋបំផុត ក៏នាំមកបាន តែចំពោះទុហេតុកបដិសន្ធិប៉ុណ្ណោះ មិននាំតិហេតុកបដិសន្ធិមក ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកអាចារ្យពោលទុកថា "តិហេតុកកុសលយ៉ាងទាប និងទុហេតុកកម្មយ៉ាងឧក្រិដ្ឋ ឱ្យទ្វិហេតុកបដិសន្ធិហើយ រមែងបញ្ចេញវិបាក ១២ យ៉ាង ដែលវៀរចាកតិហេតុកវិបាក ក្នុងបវត្តិកាលជាដើម ។

ក្នុងអធិការតិហេតុកកម្ម នាំទុហេតុកបដិសន្ធិមកនេះ គប្បីមានពាក្យជំទាស់ថា ដូចយ៉ាងក្នុងបដិសម្ភិទាមគ្គ ព្រះសារីបុត្រពោលដល់វិបាកញាណសម្បយុត្តបង្កើត ព្រោះបច្ច័យនៃហេតុ ៨ ប្រការ ដោយអំណាចនៃកុសលហេតុ ៣ និងជវនខណៈនៃ

កុសលកម្ម, ដោយអកុសលហេតុ ២ ក្នុងនិក្កន្តិខណៈ និងអព្យាកតហេតុ ៣ ក្នុងបដិសន្ធិខណៈថា "ការកើតឡើងនៃគតិសម្បត្តិក្នុងញាណសម្បយុត្ត ព្រោះបច្ច័យនៃហេតុ ៨"[១] ។ ម្យ៉ាងទៀត លោកពោលវិបាកញាណវិប្បយុត្តបង្កើត ព្រោះបច្ច័យនៃហេតុ ៦ ប្រការ ដោយអំណាចនៃកុសលហេតុនៃជវនខណៈ ដោយអកុសលហេតុ ៣ ក្នុងនិក្កន្តិខណៈ និងអព្យាកតហេតុ ២ ក្នុងបដិសន្ធិខណៈថា កាលសេចក្តីដល់ព្រមដោយគតិមាន កាលកុសលកម្មគប្បីឱ្យបដិសន្ធិជាញាណវិប្បយុត្ត វិបាកជាញាណវិប្បយុត្ត រមែងកើតឡើង ព្រោះហេតុនៃបច្ច័យ ៦ ប្រការ យ៉ាងណា តិហេតុកកម្ម នឹងនាំទុកហេតុកបដិសន្ធិមក ក៏មិនបាន ព្រោះលោកមិនបានពោលដល់ទុហេតុកបដិសន្ធិ ដោយតិហេតុកកម្មថា "ការកើតឡើងនៃគតិសម្បត្តិក្នុងញាណវិប្បយុត្ត ព្រោះ

---

១. ខុទ្ទ. បដិ. មហាវគ្គ. ៧០. ២២៥៣៧៩ ។

បច្ច័យនៃហេតុ ៦"១ ដូច្នេះ យ៉ាងណាហ្ន៎ ? វិសជ្ជនាថា តិហេតុកកម្មនេះ មិនដូចជាពាក្យដែលពោលហើយយ៉ាងនោះ ព្រោះតិហេតុកកម្មយ៉ាងទាប គប្បីឱ្យទុហេតុកបដិសន្ធិតែម្យ៉ាង ប៉ុណ្ណោះ ដោយសមគួរដល់សេចក្ដីប្រាថ្នា ដូចទុហេតុកកម្មយ៉ាង ទាប គប្បីឱ្យអហេតុកបដិសន្ធិ ដូច្នោះ ។ តែដើម្បីសម្ដែងវិបាក ដែលស្មើដោយកម្ម ទើបព្រះមហាថេរៈពោលបាលីដែលនៅសល់ មានពាក្យថា "**គតិសម្បត្តិយា** ជាដើម បណ្ឌិតគប្បីសន្និដ្ឋានថា "កាលកាន់យកសេចក្ដីក្រៅអំពីនេះ សូម្បីអហេតុកបដិសន្ធិដែល បង្កើតដោយទុហេតុកកម្ម ក៏ត្រូវមិនមាន ព្រោះមិនមានពាក្យថា ព្រោះបច្ច័យនៃហេតុ ៤ ប្រការ ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះមហា ថេរៈបានលើកការកើតឡើងនៃតិហេតុកបដិសន្ធិ ដោយតិហេតុក កម្មតែម្យ៉ាង ដើម្បីសម្ដែងវិបាកដែលស្មើដោយកម្ម មិនបានលើក សេចក្ដីកើតឡើងនៃតិហេតុកបដិសន្ធិ ដោយតិហេតុកកម្ម ដូច

---

១. ខុទ្ទ. បដិ. មហាវគ្គ. ៧០. ២២៩៣៨៨ ។

ដែលលោកវៀរការកើតនៃអហេតុកបដិសន្ធិ ក្នុងសុគតិដោយការ វិបត្តិនៃមនុស្សខ្វាក់ភ្នែក និងថ្លង់ជាដើម ដោយលើកការកើត ទុហេតុកបដិសន្ធិ ដោយទុហេតុកកម្មប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីសម្តែងការ កើតឡើងនៃសហេតុកបដិសន្ធិ ដោយការដល់ព្រមដោយគតិ មិន បានលើកការកើតឡើងនៃអហេតុកបដិសន្ធិ ដូច្នោះ តែដែល លោកមិនបានលើកឡើងទុក ព្រោះមិនបានការកើតនៃទុហេតុក បដិសន្ធិ ដោយតិហេតុកកម្ម ដោយវិបាកដែលមិនស្មើដោយកម្ម ដូច្នេះ ដោយប្រការ ដូចដែលពោលមកនោះ លោកអាចារ្យ កាលសម្តែងការប្រព្រឹត្តិទៅនៃវិបាក ដោយវាទរបស់ព្រះតិបិដក ចុល្លនាគ ដែលប្រព្រឹត្តយ៉ាងនេះថា "ដោយចេតនា ១ មានវិបាក ១៦ យ៉ាង នៃកម្មដែលជាកុសលចេតនា ១ ប្រមូលមកហើយ នេះឯង ដោយចេតនា ១ មានវិបាក ១២ យ៉ាង សូម្បីដែលជា អហេតុក ក៏មានវិបាក ១៨ យ៉ាងហើយ ដូច្នេះ ដើម្បីសម្តែង ការប្រព្រឹត្តិទៅនៃវិបាក ដោយវាទរបស់ព្រះមោរវាបីវាសត្ថេរ និងព្រះមហាធម្មមហារក្ខិតត្ថេរ ដែលមកហើយយ៉ាងនេះថា "ចេតនា

១ មានវិបាក ១២ យ៉ាង ក្នុងកម្មដែលចេតនា ១ ប្រមូលមក ហើយនេះឯង ដោយចេតនា ១ មានវិបាកប្រមាណ ១០ យ៉ាង សូម្បីដែលជាអហេតុកសត្វ ក៏មានវិបាក ៨ យ៉ាង" ដូច្នេះ ទើបពោលពាក្យថា **អសង្ខារំ សសង្ខារវិបាកានិ** ជាដើម ។

ក្នុងគាថានេះ មានអធិប្បាយថា "ការតាក់តែងនៃវិបាកជាសសង្ខារ តាមដែលមកយ៉ាងនេះ គឺ អសង្ខារកុសល មានវិបាកជាអសង្ខារប៉ុណ្ណោះ មិនជាសសង្ខារ ប្រៀបដូចកាលមុខកម្រើក ស្រមោលមុខក្នុងកញ្ចក់ក៏កម្រើក ដូច្នោះ" ។ តែព្រោះព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យ ប្រាថ្នាសេចក្តីផ្សេងគ្នានៃវិបាកដែលជាសង្ខារដោយអំណាចបច្ច័យ មិនមែនដោយអំណាចនៃកម្ម ព្រោះដូច្នោះ វាទថា **អសង្ខារំ សសង្ខារវិបាកានិ** ជាដើមនេះ ទើបលោកចាត់ទុកថា ជាវាទរបស់អាចារ្យពួកខ្លះ ។

អ្នកចម្រើនឈានទៅកើតក្នុងព្រហ្មលោក

ព្រះយោគាវចរ ចម្រើនបឋមជ្ឈានដែលជារូបាវចរកុសល បានបន្តិចបន្តួច រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មជាន់បារិសជ្ជា គ្រាចម្រើន

បឋមជ្ឈាននោះឯង បានថ្នាក់កណ្ដាល រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មជាន់បុរោហិត, គ្រាបម្រើនបឋមជ្ឈាននោះឯង បានយ៉ាងប្រណីត រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មជាធំ គឺ មហាព្រហ្ម ។

មួយទៀត គ្រាបម្រើនទុតិយជ្ឈាន និងតតិយជ្ឈានបានបន្តិចបន្តួច រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មជាន់បរិត្តាភា គ្រាបម្រើនបានថ្នាក់កណ្ដាល រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មអប្បមាណាភា, គ្រាបម្រើនបានយ៉ាងប្រណីត រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មអាភស្សរា ។

គ្រាបម្រើនចតុត្ថជ្ឈានបានបន្តិចបន្តួច រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មបរិត្តសុភា គ្រាបម្រើនឈាននោះ បានថ្នាក់កណ្ដាល រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មអប្បមាណសុភា, គ្រាបម្រើនបានយ៉ាងប្រណីត រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មសុភកិណ្ហា ។

គ្រាបម្រើនបញ្ចមជ្ឈានបានហើយ រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មវេហប្ផលា ។ គ្រាបម្រើនបញ្ចមជ្ឈានឱ្យកំចាត់បង់សញ្ញាចេញ រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មអសញ្ញីសត្វ ។ ចំណែកព្រះអនាគាមី រមែងកើតក្នុងសុទ្ធាវាសភូមិទាំងឡាយ ។

ព្រះយោគាវចរចម្រើនអរូបាវចរកុសល បានតាមលំដាប់ហើយ បានកើតក្នុងអរូបភូមិទាំងឡាយប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះឯង ។

អធិប្បាយ បរិត្តឈានជាដើម

<u>*ក្នុងអភិធម្មត្ថវិភាវិនី*</u> អធិប្បាយពាក្យថា ៖

បរិត្តជាដើមទុកថា **បរិត្តោ អត្តំ ខណ្ឌិតំ វិយ អប្បានុភាវត្តា បរិត្តំ** : ឈានណាមានអានុភាពតិច ដូចត្រូវកាត់ទៅដោយជុំវិញដែលធ្វើឱ្យជាកំណាត់ ព្រោះហេតុនោះ ឈាននោះ ទើបឈ្មោះថា **បរិត្ត** ។ **បកដ្ឋភាវំ និតន្តិ បណីតំ** ឈានណាដល់សេចក្តីល្អក្រៃលែង ព្រោះហេតុនោះ ឈាននោះ ឈ្មោះថា **បណីត** ។ **ឧភិន្នំ មជ្ឈេ ភវំ មជ្ឈិមំ** : ឈានដែលមានក្នុងកណ្តាលនៃឈានទាំង ២ ឈ្មោះថា មជ្ឈិម ។ ព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យពោលទុកក្នុងអដ្ឋកថា ដោយមិនប្លែកគ្នាថា "បណ្តាឈានទាំង ៣ មានបរិត្តាឈានជាដើមនោះ ឈានដែលត្រឹមតែបានហើយ នៅមិនទាន់បានសេពជិតជិត ឈ្មោះថា បរិត្តឈាន" ។ ម្យ៉ាងទៀត ឈានដែលនៅមិនទាន់ល្អប្រើន មានវសីភាវៈនៅមិន

ទាន់បរិបូណ៌ ឈ្មោះថា មជ្ឈិមឈាន ។ តែឈានដែលចម្រើនបានល្អក្រៃលែង មានវសីភាវៈមិនទាន់បរិបូណ៌ ដោយប្រការទាំងពួង ឈ្មោះថា បណីតឈាន ។ ព្រះដីកាចារ្យពន្យល់ច្បាស់ថា "ក៏ក្នុងឋាននេះ លោកអាចារ្យប្រាថ្នាយកសូម្បីបរិត្តឈានដែលមានការសេពជិតដិត តិចតួចប៉ុណ្ណោះ ។ ពិតមែន ក្នុងនាមរូបបរិច្ឆេទព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យនេះ ពោលនូវមហគ្គតធម៌ដែលឱ្យវិបាក ព្រោះជាធម៌មានកម្លាំង ដោយបានទទួលការសេពជិតដិតអំពីធម៌ដែលមានភូមិស្មើគ្នា ហើយទើបពោលដល់អភិញ្ញាមិនបញ្ចេញផល ព្រោះមិនបានការសេពជិតដិតអំពីធម៌ដែលមានភូមិស្មើគ្នានោះ ថា ៖

> កាលមហគ្គតកុសល បានអាសេវនៈអំពីធម៌ដែលស្មើគ្នា ទាំងមានកម្លាំងច្រើន មានមហគ្គតកុសលទើបឱ្យវិបាក ចំណែកអភិញ្ញា មិនបានហេតុដូច្នេះទើបមិនបញ្ចេញវិបាក ដូច្នេះ ។

<u>**ព្រះដីកាចារ្យ**</u> ពោលថា ឈានដែលបុគ្គលឱ្យកើតឡើង

ដោយឆន្ទៈ វីរិយៈ ចិត្តៈ វិមំសា យ៉ាងទាប ឈ្មោះថា បរិត្តឈាន ។ ឈានដែលបុគ្គលឱ្យកើតឡើងដោយឆន្ទៈជាដើម យ៉ាងកណ្តាល ឈ្មោះថា មជ្ឈិមឈាន ។ ឈានដែលបុគ្គលឱ្យកើតឡើងដោយឆន្ទៈជាដើម យ៉ាងប្រណីត ឈ្មោះថា បណីតឈាន ។

ក្នុងសេចក្តីដែលថា "អ្នកចម្រើនបញ្ចមជ្ឈាន" លោកអធិប្បាយថា បុគ្គលចម្រើនបញ្ចមជ្ឈានសូម្បីទាំង ៣ មានបរិត្តឈានជាដើម ដែលមិនទាន់ដល់ភាពជាអភិញ្ញា រមែងកើតជាពួកព្រហ្មវេហប្ផលា តែថាបញ្ចមជ្ឈានដែលដល់ភាពជាអភិញ្ញាហើយក៏មិនមានវិបាក ព្រោះមិនបានហេតុដូចនឹងខ្លួន ។

ក្នុងសេចក្តីដែលថា "ចម្រើនបញ្ចមជ្ឈានហើយ រមែងកើតក្នុងអសញ្ញីសត្វ"នេះ មានអធិប្បាយថា ពួកតិរ្ថិយដែលមានប្រក្រតីពោលការធ្វើថា ជាកម្មនោះឯង ចម្រើនភាវនាជាគ្រឿងបន្ទោបង់អរូបធម៌ ដោយអំណាចការញុំាងអរូបធម៌ ឱ្យដល់ការមិនកើតឡើង ជាសភាវៈនៃភពដែលខ្លួនគួរបានដោយកម្លាំងនៃភាវនានោះ ទើបកើតឡើងក្នុងអសញ្ញីសត្វ ដោយកម្លាំងនៃភាវនា

ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវាយោកសិណ ឬក្នុងអាកាសកសិណដែលកំណាត់ហើយ តាមមតិរបស់លោកអាចារ្យពួកខ្លះ ដោយការពន្យល់ទោស ការប្រព្រឹត្តិទៅនៃអរូបធម៌ និងកំណាត់សេចក្ដីជារបស់ប្រណីត ក្នុងការមិនមាននៃអរូបធម៌ដែលប្រព្រឹត្តទៅនោះ ដោយន័យជាដើមថា "សញ្ញាដូចជារោគ សញ្ញាដូចជាបូស សញ្ញាដូចជាព្រួញ" ឬថា "គួរតិះដៀលចិត្ត ចិត្តនេះឯងគួរតិះដៀលពិត"ជាដើម ។ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា "ក៏សត្វទាំងនោះស្លាប់ពីលោកនេះទៅ ក្នុងឥរិយាបថណា ក៏កើតឡើងនៅអសញ្ញីភពក្នុងឥរិយាបថនោះ" ដូច្នេះឯង ។

ព្រះអនាគាមីទៅកើតក្នុងសុទ្ធាវាស ៥

ព្រះអរិយបុគ្គលជាព្រះអនាគាមីប៉ុណ្ណោះ ចម្រើនបញ្ចមជ្ឈានទាំង ៣ មានបរិត្តជាដើម ក្នុងកាលនៅជាបុថុជ្ជន, ជាព្រះសោតាបន្ន ជាព្រះសកទាគាមី ឬក្នុងវេលាខាងក្រោយ គឺវេលាជាព្រះអនាគាមីក៏ដោយ រមែងកើតក្នុងសុទ្ធាវាស ៥ ជាន់

តាមលំដាប់នៃការផ្សេងគ្នារបស់ឥន្ទ្រិយ មានសទ្ធាជាដើម (ដែលនឹងកើតក្នុងអវិហាភូមិជាដើម) ។

អ្នកចម្រើនអរូបជ្ឈានទៅកើតក្នុងអរូបភូមិ ៤

ក្នុងយោជនា ថា ៖

"ព្រះយោគាវចរចម្រើនឈាន គឺ បឋមារូបជ្ឈានជាដើមហើយ រមែងកើតក្នុងអរូបភូមិទាំងឡាយ តាមលំដាប់នៃអរូបភពទាំងឡាយ" ដូច្នេះ ។ ក៏ឯពាក្យសូម្បីទាំងពួង គឺ

ចម្រើនឈាន មានរូបាវចរកុសលជាដើម ដែលអាចារ្យពោលហើយ ដោយអំណាចនៃភូមិដែលផ្សេងគ្នា ដោយឈាននោះឯង ។ ចំណែកបុថុជ្ជន ព្រះសោតាបន្ន ព្រះសកទាគាមីកាលនិក្កន្តិកនៅមាន រមែងកើតក្នុងទីណាមួយ ដែលជាភូមិរបស់លោកអ្នកបានឈានក៏បាន វៀរសុទ្ធាវាស ។ មួយទៀត កាលនិក្កន្តិកនៅមានយ៉ាងនោះ បុថុជ្ជន ព្រះសោតាបន្ន ព្រះសកទាគាមីដែលមិនបានឈាន រមែងកើតក្នុងកាមភពដោយអំណាចនៃកម្ម

ដែលជាកាមាវចរ ។ សមនឹងព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ថា "**ឥជ្ឈតិ ភិក្ខវេ សីលវតោ ចេតោបណិធិ វិសុទ្ធត្តា : ខោ សីលវតោ វទាមិ នោ ទុស្សីលស្ស ។**" ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគតពោលនូវការសម្រេចនោះឯង ចំពោះបុគ្គលមានសីល មិនចំពោះបុគ្គលទ្រុស្តសីលឡើយ សេចក្តីប្រាថ្នាដោយចិត្តរបស់បុគ្គលមានសីល រមែងសម្រេច ព្រោះចិត្តដ៏បរិសុទ្ធ"[១] ដូច្នេះ ។ តែព្រះអនាគាមីទាំងឡាយ ជាអ្នកមិនមាននិកន្តិ គឺ ការត្រេកអរក្នុងកាមភពកើតឡើង ព្រោះលោកលះការត្រេកអរក្នុងកាមហើយដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះដូច្នោះ ទើបលោកកើតក្នុងទីណាមួយដែលជាភូមិនៃឈានតាមដែលខ្លួនបានហើយ ដោយវៀរចាកកាមលោក ។ ការកំណត់ថា "ព្រះអនាគាមីប៉ុណ្ណោះ រមែងកើតក្នុងសុទ្ធាវាសទាំងឡាយ" ដូច្នេះ មានតែការកំណត់ថា "ព្រះអនាគាមីទាំងនោះ រមែងមិនកើតក្នុងទីដទៃ" ដូច្នេះ មិនមាន ។

---

១. អង្គុ. អដ្ឋ. ទានវគ្គ. ៤៨. ៣៥/១៦៥ ។

ព្រោះធ្វើការកំណត់យ៉ាងនេះ ទើបលោកអាចារ្យពោលថា ៖

"ព្រះអនាគាមីបុគ្គលទាំងឡាយ រមែងកើតចំពោះក្នុងសុទ្ធាវាសទាំងឡាយ បុគ្គលទាំងឡាយ វៀរព្រះអនាគាមីហើយ រមែងកើតក្នុងកាមធាតុ" ដូច្នេះ ។

បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា "ក៏ព្រះអនាគាមីទាំងនោះ សូម្បីជាសុក្ខវិបស្សក ក្នុងវេលាជិតនឹងមរណៈ រមែងញ៉ាំងសមាបត្តិឱ្យកើតបានដោយពិតប្រាកដ ព្រោះលោកជាអ្នកធ្វើឱ្យបរិបូណ៌ក្នុងសមាធិ" ដូច្នេះ ទើបព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យពោលទុកក្នុងអដ្ឋកថា "សូម្បីពួកស្ត្រីជាព្រះអរិយៈ ឬមិនមែនជាព្រះអរិយៈក៏ដោយ អ្នកដែលមានប្រក្រតីបានសមាបត្តិ ៨ រមែងកើតក្នុងពួកព្រហ្មបារិសជ្ជាប៉ុណ្ណោះ" ដូច្នេះ ។

កំពូលភព ឬ កំពូលភូមិ មាន ៣

១-វេហប្ផលា ជាកំពូលរបស់រូបព្រហ្ម

២-អកនិដ្ឋា ជាកំពូលរបស់សុទ្ធាវាស

៣-នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ជាកំពូលរបស់អរូបភព

ម្យ៉ាងទៀត ក្នុងភពនៃពួកព្រហ្មបារិសជ្ជាជាដើមនេះ ព្រះអរិយបុគ្គល ដែលកើតក្នុងភពទាំង ៣ នោះ រមែងមិនកើតក្នុងព្រហ្មលោកជាន់ដទៃ ព្រោះជាន់វេហប្ផលា អកនិដ្ឋា និងអរូបទី ៤ ប្រសើរបំផុត ។ មួយទៀត ព្រះអរិយទាំងឡាយ ដែលកើតក្នុងព្រហ្មលោកជាន់ខ្ពស់ ៗឡើងទៅ ក្រៅពីភពទាំង ៣ នោះ មិនកើតក្នុងព្រហ្មលោកជាន់ទាប ៗទេ ។

សមដូចពាក្យដែលលោកអាចារ្យពោលទុកថា ៖

ព្រះអរិយបុគ្គលទាំងអស់ តាំងនៅហើយក្នុងជាន់វេហប្ផលា ជាន់អកនិដ្ឋា និងជាន់ភវគ្គព្រហ្មហើយ រមែងមិនកើតក្នុងព្រហ្មលោកជាន់ដទៃ ៗទៀត ព្រះអរិយទៅកាន់ព្រហ្មលោកជាន់ខ្ពស់ ៗ ឡើងទៅ រមែងមិនកើតក្នុងព្រហ្មលោកជាន់ទាប ៗ" ដូច្នេះ ។

សរុបមហគ្គតភូមិទុកក្នុងសង្គហគាថាទី ៨

៨. ឥត្ថំ មហគ្គតំ បុញ្ញំ យថាភូមិវវត្ថិតំ
ជនេតិ សទិសំ បាកំ បដិសន្ធិបវត្តិយំ ។

មហគ្គតកុសលលោកកំណត់ទុកតាមភូមិ រមែងឱ្យវិបាក

ដូចគ្នានឹងខួន កើតឡើងក្នុងបដិសន្ធិកាល និងបវត្តិកាល ដោយប្រការដូច្នេះ ។

នេះជាកម្មចតុក្ក ក្នុងអធិការនេះ ។

អធិប្បាយសង្គហគាថា

បឋមជ្ឈានកុសល ឱ្យវិបាកកើតក្នុងបឋមជ្ឈានភូមិ
ទុតិយជ្ឈានកុសល ឱ្យវិបាកកើតក្នុងទុតិយជ្ឈានភូមិ
តតិយជ្ឈានកុសល ឱ្យវិបាកកើតក្នុងទុតិយជ្ឈានភូមិ
ចតុត្ថជ្ឈានកុសល ឱ្យវិបាកកើតក្នុងតតិយជ្ឈានភូមិ
បញ្ចមជ្ឈានកុសល ឱ្យវិបាកកើតក្នុងចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ។

អរូបាវចរកុសល ឱ្យវិបាក ៤

បឋមារូបាវចរកុសល ឱ្យអាកាសានញ្ចាយតនវិបាក
ទុតិយារូបាវចរកុសល ឱ្យវិញ្ញាណញ្ចាយតនវិបាក
តតិយារូបាវចរកុសល ឱ្យអាកិញ្ចញ្ញាយតនវិបាក
ចតុត្ថារូបាវចរកុសល ឱ្យនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនវិបាក

ចប់ កម្មចតុក្កៈ

ពួកទី៤ មរណុប្បត្តិចតុក្កៈ

ឈ្មោះថា មរណុប្បត្តិ ប្រែថា ការកើតឡើងនៃមរណៈ មាន ៤ គឺ

១-អាយុក្ខយមរណំ ស្លាប់ព្រោះអស់អាយុ

២-កម្មក្ខយមរណំ ស្លាប់ព្រោះអស់កម្ម

៣-ឧភយក្ខយមរណំ ស្លាប់ព្រោះអស់ទាំងពីរយ៉ាង

៤-ឧបច្ឆេទមរណំ ស្លាប់ព្រោះកម្មចូលទៅកាត់ផ្តាច់

បណ្តាសេចក្តីស្លាប់ទាំង ៤ នោះ សូម្បីអានុភាពនៃកម្មនៅមាន ការស្លាប់ ព្រោះអស់ទៅនៃអាយុតាមដែលកំណត់ក្នុងគតិភូមិនោះ ៗ ឈ្មោះថា អាយុក្ខមរណៈ ព្រោះអាយុរបស់សត្វទាំងឡាយ មានការកំណត់ទុកដោយភូមិដែលសត្វនោះ កើតឡើង ។ ពាក្យថា "គតិ" មានអត្ថជាច្រើនប្រការ ក្នុងទីនេះសំដៅយកគតិ គឺ ភូមិដែលសត្វកើត ។

គតិ មានវចនត្ថៈថា **គន្តព្វាតិ គតិយោ យា ភូមិយោ** ភូមិណាដែលសត្វ គប្បីដល់ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះហេតុនោះ ភូមិនោះ

ឈ្មោះថា គតិ ។

គតិ មាន ៥ គឺ និរយគតិ ១, តិរច្ឆានយោនិគតិ ១, បេត្តវិស័យគតិ ១, មនុស្សគតិ ១, និងទេវគតិ ១ ។

កាលអាយុរបស់សត្វ តាមការកំណត់ទុកក្នុងគតិនោះនៅសល់ និងកាលដល់ព្រមដោយបច្ច័យ មានគតិ កាល ឧបធិ និងបយោគៈ នៅមាន សេចក្ដីស្លាប់ព្រោះកម្មដែលឱ្យកើតក្នុងភពនោះ ៗ អស់ហើយ ឈ្មោះថា កម្មក្ខយមរណៈ ។ កម្មដែលឱ្យផលល្អ ឱ្យផលអាក្រក់ រមែងប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះគតិ កាល ឧបធិ និងបយោគៈ ដែលជាសម្បត្តិ ឬវិបត្តិ ទើបលោកពោលថា កាលបច្ច័យទាំងនេះនៅមាន តែក៏ត្រូវស្លាប់ព្រោះកម្មដែលឱ្យកើតក្នុងគតិនោះឱ្យផលស្រេចហើយ ។

សេចក្ដីស្លាប់ ព្រោះអាយុ និងព្រោះកម្ម ទាំងពីរអស់ទៅព្រមគ្នានោះឯង ឈ្មោះថា ឧភយក្ខយមរណៈ សត្វដែលកើតក្នុងគតិតាមការកំណត់ទុកនោះ អស់អាយុ និងកម្មដែលឱ្យកើតក្នុងភពនោះ ឱ្យផលស្រេចហើយ សត្វនោះទើបស្លាប់ ព្រោះអស់

អាយុ និងអស់កម្ម ។

កាលអាយុ និងកម្ម ទាំងពីរនោះនៅមាន សេចក្ដីស្លាប់របស់បុគ្គលដែលមានសន្តានដាច់ចុះ ដោយសេចក្ដីព្យាយាមទាំងឡាយ មានការនាំសាស្ត្រាមកជាដើម ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយកម្លាំងនៃកម្មខ្លះ ដែលចូលទៅកាត់ផ្ដាច់ ដែលធ្វើស្រេចហើយក្នុងភពមុនក្ដី សេចក្ដីស្លាប់ដែលប្រព្រឹត្តទៅដោយអំណាចធ្វើឱ្យឃ្លាតចាកឋានៈក្នុងពេលណានុ៎ះឯង ដូចការស្លាប់របស់ស្ដេចទូសីមារ ស្ដេចកលាបុរាជជាដើម ព្រោះកម្មដែលមានអំណាចឱ្យកើតនោះ ត្រូវឧបច្ឆេទកកម្ម ដែលខ្លួនធ្វើហើយដោយការព្យាយាមយ៉ាងណានោះ ដែលធ្វើទុកក្នុងជនដែលមានគុណទាំងឡាយ ចូលមកកាត់ជាកម្មធ្វើឱ្យមិនអាចក្នុងការញ៉ាំងអត្តភាពនោះ ៗ ឱ្យប្រព្រឹត្តទៅក្ដី ឈ្មោះថា ឧបច្ឆេទមរណៈ ។ ក៏ឧបច្ឆេទមរណៈ រមែងមិនមានដល់ពួកសត្វនរក មិនមានដល់ពួកមនុស្សឧត្តរកុរុទ្វីប និងមិនមានដល់ពួកទេពពួកខ្លះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបអាចារ្យទាំងឡាយពោលថា "ការស្លាប់ដោយឧបច្ឆេទកកម្មមរណៈ គប្បីមានដល់ពួកសត្វ

ខ្លះ ព្រោះសេចក្ដីព្យាយាមខ្លះ ព្រោះឧបច្ឆេទកកម្មខ្លះ” ។ ការកើត គឺ ការប្រព្រឹត្តិទៅនៃមរណៈ ឈ្មោះថា មរណុប្បត្តិ ។

<u>ក្នុងសម្មោហវិនោទនីអដ្ឋកថាសច្ចវិភង្គ</u> ពោលមរណៈ ទុក ៣ យ៉ាង គឺ

១-ខណិកមរណំ ការស្លាប់ដោយខណៈ

២-សម្មុតិមរណំ ការស្លាប់ដោយសន្មុត

៣-សមុច្ឆេទមរណំ ការស្លាប់ដោយសមុច្ឆេទ ។

អធិប្បាយ

ការបែកធ្លាយនៃខន្ធ ១ នៃខន្ធ ៤ និងខន្ធ ៥ ក្នុងបវត្តិកាល ឈ្មោះថា ខណិកមរណៈ ។ មរណៈនេះ ដោយបរមត្ថខន្ធប៉ុណ្ណោះ រមែងបែកធ្លាយទៅ ឈ្មោះថា សត្វណា ៗ ស្លាប់មិនមានទេ, កាលពោលដោយវោហារ កាលខន្ធទាំងឡាយ កំពុងបែក ក៏មានវោហារថា សត្វកំពុងស្លាប់, កាលខន្ធនោះ បែកធ្លាយហើយ ក៏មានវោហារថា សត្វនោះស្លាប់ហើយ ដូច្នេះ ការស្លាប់

ដោយវោហារនេះ ឈ្មោះថា សម្មតិមរណៈ ។ ការធ្វើកាលៈរបស់ព្រះអរហន្ត អ្នកមិនមានបដិសន្ធិ ឈ្មោះថា សមុច្ឆេទមរណៈ ព្រោះធម្មជាតិមាននាមធម៌ និងរូបធម៌ជាដើម រមែងជាអារម្មណ៍ដល់ចិត្ត មានចិត្តជាទីបំផុត គឺ កម្ម កម្មនិមិត្ត និងគតិនិមិត្ត មិនដល់ភាពជាអារម្មណ៍ គឺ មិនប្រាកដដល់ព្រះខីណាស្រព អ្នកមិនមានបដិសន្ធិក្នុងភពណា ៗឡើយ ។

ក្នុងទីនេះ សំដៅយកសម្មតិមរណៈប៉ុណ្ណោះ សូម្បីក្នុងពាក្យថា ស្លាប់ព្រោះការកើតជាបច្ច័យក្តី ស្លាប់ព្រោះអស់អាយុក្តី ក៏ឈ្មោះថា សម្មតិមរណៈនុ៎ះឯង ។

លក្ខណាទិចតុក្កៈរបស់សម្មតិមរណៈ

១-ចុតិលក្ខណំ មានការឃ្លាតចាក ជាលក្ខណៈ

២-វិយោគរសំ មានការព្រាត់ប្រាស ជាកិច្ច

៣-វិប្បវាសបច្ចុប្បដ្ឋានំ មានការប្រាសចាកភពចាស់ ជាផល

៤-មរណុប្បត្តិបទដ្ឋានំ មានហេតុកើតឡើងនៃមរណៈ ជាហេតុជិត ។

និមិត្តប្រាកដដល់អ្នកជិតស្លាប់

មួយទៀត កម្មដែលឱ្យបដិសន្ធិក្នុងភពដទៃ ឬកម្មនិមិត្ត មានរូបជាដើម ដែលខ្លួនធ្លាប់បាន និងគ្រឿងឧបករណ៍ក្នុងពេលធ្វើកម្មនោះ ឬថា គតិនិមិត្តដែលខ្លួនគប្បីសោយ និងឧបភោគក្នុងភពដែលកើតឡើងតទៅ មកប្រាកដចំពោះមុខ តាមសមគួរក្នុងវេលាជិតស្លាប់ រមែងប្រាកដឡើងក្នុងទ្វារទាំង ៦ ទ្វារណាមួយដោយកម្លាំងនៃកម្ម ។ តពីនោះ ការបន្តនៃចិត្ត (ចិត្តសន្តានំ) ក៏ប្រាកដអារម្មណ៍ តាមដែលប្រាកដនោះឯង បរិសុទ្ធ ឬសៅហ្មង តាមសមគួរដល់កម្មដែលនឹងឱ្យផល ដូចបង្អោនទៅក្នុងភពដែលត្រូវកើតឡើងតាមសមគួរ ដល់ភពដែលនឹងកើតឡើង រមែងប្រព្រឹត្តទៅរឿយ ៗ ដោយច្រើន ។ ឬថា កម្មដែលធ្វើឱ្យកើតនោះឯង ជាកម្មដល់ទ្វារហើយ ដោយអំណាចការធ្វើឱ្យកម្មថ្មីក្រៃលែង ដូចកម្មដែលធ្វើក្នុងខណៈនោះ ។ ចុតិចិត្តដែលជាទីបំផុតនៃភពបច្ចុប្បន្នរបស់សត្វដែលជិតស្លាប់ កើតឡើងហើយរលត់ទៅ ដោយអំណាចនៃការឃ្លាតទៅក្នុងទីបំផុតនៃវិថីចិត្ត ឬក្នុងការអស់ទៅនៃភវង្គ ។

ចុតិ និងបដិសន្ធិ

ក្នុងទីបំផុតនៃចុតិដែលរលត់ទៅហើយនោះ ចិត្ត(មានសំ) ពោលគឺ បដិសន្ធិ ដោយអំណាចនៃការបន្តទៅនៃភពដទៃ ដែលមានវត្ថុ(បញ្ចវោការភូមិ)ក៏ដោយ មិនមានវត្ថុ(ចតុវោការភូមិ) ក៏ដោយ ប្រារព្ធអារម្មណ៍ដែលខ្លួនកាន់យកហើយយ៉ាងនោះ ក្នុងលំដាប់នៃចុតិនោះឯង ដែលសង្ខារត្រូវអវិជ្ជានុស័យហែហមហើយ មានតណ្ហានុស័យជាឫសគល់ឱ្យកើតតាមសមគួរ ដែលសម្បយុត្តធម៌ មានផស្សៈជាដើមលើកផ្គងឡើងទុកជាប្រធាន គឺជាធម្មជាតិដល់មុន ព្រោះជាទីតាំងនៃធម៌ដែលកើតរួមគ្នា លុះកើតឡើងប៉ុណ្ណោះ ក៏តាំងនៅក្នុងភពទៀត ។

អារម្មណ៍របស់បដិសន្ធិ ភវង្គ

ក៏ព្រោះជវនចិត្ត សូម្បីទាំង ៤ នោះ ប្រព្រឹត្តទៅខ្សោយក្នុងបដិសន្ធិចិត្តនេះ ដែលបណ្ឌិតគប្បីប្រាថ្នាយកក្នុងវិថីជិតស្លាប់ ព្រោះដូច្នោះ បើកាលអារម្មណ៍ ដែលជាបច្ចុប្បន្ននោះឯង មកកាន់គន្លងហើយឱ្យប្រាកដនោះឯង ទើបមានការស្លាប់ ទាំងបដិសន្ធិ

និងភវង្គ ក៏មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន ដែលសត្វនោះ រមែងបាន ក្នុងវេលានោះ ព្រោះធ្វើអធិប្បាយទុកថា "កាមាវចរបដិសន្ធិ រមែងបានអារម្មណ៍ដែលជាកម្មនិមិត្ត និងគតិនិមិត្ត ដែលទ្វារ ៦ កាន់យកហើយ ជាបច្ចុប្បន្ន និងអតីតកាល" ដូច្នេះ តែកម្មជាអតីតារម្មណ៍តែម្យ៉ាង និងកម្មនោះ ជាកម្មដែលមនោទ្វារកាន់យកហើយ ។ ក៏អារម្មណ៍ទាំងអស់នោះ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា អារម្មណ៍ កាមាវចរធម៌ទាំងអស់ ។

ចំណែករូបាវចរបដិសន្ធិ មានកម្មនិមិត្តដែលជាបញ្ញត្តិប៉ុណ្ណោះ ជាអារម្មណ៍ ។ ម្យ៉ាងទៀត អរូបាវចរបដិសន្ធិ មានកម្មនិមិត្តដែលជាមហគ្គត និងមានកម្មនិមិត្ត ដែលជាបញ្ញត្តិជាអារម្មណ៍ តាមសមគួរដល់ឈាន ។

តែពួកអសញ្ញីសត្វ មានជីវិតនវកប៉ុណ្ណោះតាំងនៅដោយបដិសន្ធិ ព្រោះដូច្នោះ អសញ្ញីសត្វទាំងនោះ ទើបឈ្មោះថា មានរូបជាបដិសន្ធិ ។ ពួកអរូបសត្វ មានអរូបជាបដិសន្ធិ ។ ដែលនៅក្រៅពីនោះ មានទាំងរូប និងអរូបជាបដិសន្ធិ ។

អធិប្បាយ អារម្មណ៍ដែលសត្វបដិសន្ធិ

ម្យ៉ាងទៀត កម្ម បានដល់ កុសលកម្ម និងអកុសលកម្ម មានគរុកម្មជាដើមដែលខ្លួនធ្វើទុកហើយ ឬកម្មនិមិត្ត បានដល់ រូបនិងសំឡេងជាដើម ដែលជានិមិត្តនៃកម្ម និងគតិនិមិត្ត គឺ សភាពនៃរូបដែលសត្វនឹងទៅកើត ជាអារម្មណ៍របស់សត្វ ក្នុង វេលាជិតស្លាប់នោះ ពោលពាក្យថា កម្មនិមិត្ត បានដល់ រូប សំឡេង ក្លិន រស និងផោដ្ឋព្វៈ ដែលខ្លួនបានហើយ ក្នុងកាល មុន ដោយអំណាចនៃការឃើញព្រះចេតិយ ឃើញព្រះពុទ្ធបដិមា ការស្តាប់ធម៌ និងការបានឧបករណ៍ ក្នុងការកុសល មានផ្កាឈើ ជាដើម ចំណែកនិមិត្ត គ្រឿងសំគាល់នៃគតិភូមិ មានសត្វនឹង គប្បីសោយក្នុងភពខាងមុខ បានដល់ មាននាងទេពអប្សរមក ប្រាកដ ឬ វិមាន និងដើមកប្បព្រឹក្ស និងគភ៌មាតាជាដើម ទាំង នេះ ជានិមិត្តនៃសុគតិ ឃើញ ភ្លើងនរក ឃើញនាយនិរយបាល ជាដើម ជានិមិត្តនៃទុគ្គតិ ។ និមិត្តនៃគតិ ឈ្មោះថា គតិនិមិត្ត ។ ពាក្យថា "ដោយកម្លាំងនៃកម្ម" បានដល់ ដោយអានុភាពនៃកម្ម

ដែលជាកុសល និងអកុសលដែលឱ្យកើតបដិសន្ធិ ។ ពាក្យថា "ទ្វារ" បានដល់ បណ្ដាទ្វារដែលកើតទាំង ៦ តាមសមគួរដល់ការកើត ដោយន័យដែលកំពុងពោល ។ លោកអាចារ្យធ្វើទុកក្នុងចិត្តថា "បើកុសលកម្មឱ្យផលសោត កុលសចិត្តដែលបរិសុទ្ធរមែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខណៈនោះ" ដូច្នេះ ទើបពោលថា "ចិត្តបរិសុទ្ធ ឬ សៅហ្មង តាមសមគួរដល់កម្មដែលកំពុងឱ្យផល" ដូច្នេះ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបព្រះមានព្រះភាគត្រាស់ថា "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ វិញ្ញាណដែលផ្ដេកផ្ដួលទៅរក សេចក្ដីត្រេកអរក្នុងនិមិត្ត ឬផ្ដេកផ្ដួលទៅរកសេចក្ដីត្រេកអរក្នុងអនុព្យញ្ជនៈ ហើយ តាំងនៅ បើបុគ្គលនោះធ្វើមរណកាលក្នុងសម័យនោះ ។ បណ្ដាគតិទាំងពីរ បុគ្គល នោះគប្បីចូលទៅកាន់គតិណាមួយ គឺ នរក ឬកំណើតតិរច្ឆាន ដោយហេតុណា ហេតុនោះ រមែងមាន"ជាដើម[១] ។

ពាក្យថា "ដូចបង្អោនទៅក្នុងភពដែលនឹងកើតនោះ" មាន

---

១. សំយុ. សឡា. សមុទ្ទវគ្គ. ៣៥. ៣០១/៣៨៤ ។

អធិប្បាយថា ចិត្តសន្តាន ដូចជាបង្អោនទៅក្នុងភពដែលគប្បីកើតនោះ ។ ពាក្យថា “ដោយច្រើន”នេះ លោកអាចារ្យសម្តែងថា ចិត្តសន្តានរបស់ពួកសត្វដែលមានជីវិតដាច់ ដោយរហ័ស(គឺស្លាប់ភ្លាម ៗ) មិនប្រព្រឹត្តទៅរឿយ ៗ ដូចចិត្តសន្តានរបស់ពួកសត្វដែលស្លាប់សន្សឹម ៗ” ពាក្យថា “ដោយការប្រាថ្នាធ្វើឱ្យថ្មីក្រៃលែង” បានដល់ ដោយអំណាចនៃការធ្វើខ្លួនឱ្យថ្មីក្រៃលែង ដូចកម្មដែលខ្លួនធ្វើក្នុងខណៈនោះ ។ ពាក្យថា “ចុតិចិត្តរបស់សត្វដែលជិតស្លាប់ សេចក្តីថា ចុតិរបស់សត្វដែលជិតស្លាប់ មានអាយុប្រមាណ ១ វិថី មានអាយុលើសជាងនោះ ទៅបន្តិចបន្តួច ។ ពាក្យថា “ក្នុងទីបំផុតនៃវិថីចិត្ត បានដល់ ក្នុងទីបំផុតនៃវិថីចិត្តទាំងឡាយ មានតទាលម្ពនៈជាទីបំផុត ឬមានជវនៃជាទីបំផុត ។ លោកអាចារ្យពោលទុកក្នុងធម្មានុសារទីថា “បណ្តាកពទាំងឡាយ មានកាមភពជាដើមនោះ វិថីចិត្តរបស់សត្វដែលឃ្លាតចាកកាមភព ហើយកើតក្នុងកាមភពនោះឯង មានតទាលម្ពនៈជាទីបំផុត វិថីចិត្តរបស់សត្វដែលនៅសល់ មាន

ជវនជាទីបំផុត” ដូច្នេះ ពាក្យថា “ឬក្នុងការអស់ទៅក្នុងភវង្គ សេចក្ដីថា បើមានអាយុសល់លើសជាងមួយជវនវិថី ទៅក្នុងកាលនោះ ចុតិចិត្តកើតក្នុងទីបំផុតនៃភវង្គ ហើយក៏រលត់ទៅ ឬបើមានអាយុសល់ត្រឹមតែមួយខណៈចិត្តសោត ក្នុងកាលនោះ ចុតិចិត្តកើតក្នុងទីបំផុតនៃវិថីចិត្ត ហើយក៏រលត់ទៅ និងចុតិចិត្តនោះមានកម្មដែលជាអតីតជាដើម (កម្ម កម្មនិមិត្ត គតិនិមិត្ត) ជាអារម្មណ៍តែម៉្យាង ។

ពាក្យថា **តាមសមគួរ** អធិប្បាយថា ដោយអំណាចនៃសេចក្ដីសមគួរដល់កាលធ្វើកម្ម ដែលជាកុសលឬអកុសល និងកាលដែលឱ្យវិបាកដែលជាសម្បត្តិ ឬវិបត្តិ ។ ម៉្យាងទៀតអធិប្បាយថា ដោយសមគួរដល់ការប្រព្រឹត្តិទៅ សមគួរដល់កម្មដែលកំពុងឱ្យផល ដោយអំណាចនៃអនុសយកិលេស ឬដោយអំណាចនៃអវិជ្ជា និងតណ្ហាដែលកើតរួមគ្នាក្នុងជវន ដូច្នេះ ។

សួរថា តើលោកអាចារ្យ (ព្រះអនុរុទ្ធ) បានពោលពាក្យជាដើមថា “ចិត្ត ពោលគឺ បដិសន្ធិដោយអំណាចនៃការបន្តទៅ

ក្នុងភពដទៃ... ប្រារព្ធអារម្មណ៍ដែលខ្លួនកាន់យកហើយ ក្នុងលំដាប់នៃចុតិចិត្តនោះឯង ដែលសង្ខារត្រូវអវិជ្ជានុស័យ ហែហមហើយ មានតណ្ហានុស័យជាឫសគល់ឱ្យកើតតាមសមគួរ” ដូច្នេះ មិនមែនឬ ? តើភាវៈនៃអវិជ្ជា និងតណ្ហា ដែលកើតរួមគ្នាក្នុងជវនៃជាអនុស័យ មានបានយ៉ាងណា ?

វិសជ្ជនាថា “ភាវៈនៃអវិជ្ជា និងតណ្ហា ដែលកើតរួមគ្នាក្នុងជវនៃ ជាអនុស័យនេះ មិនខុស ព្រោះអវិជ្ជានិងតណ្ហា ដែលកើតរួមគ្នាក្នុងជវនៃទាំងនោះ ហៅថា អនុស័យ ព្រោះកាលដែលអវិជ្ជា និងតណ្ហាទាំង ២ នោះ ដូចគ្នានឹងអនុស័យ” ដូច្នេះ ។ កាលដោយប្រការដទៃ (ដោយគម្ពីរកថាវត្ថុ ក៏មិនគប្បីមាន ការសង្គ្រោះអវិជ្ជានិងតណ្ហា ដែលកើតរួមនឹងអកុសលកម្ម ឫដែលកើតរួមនឹងការប្រាថ្នាភពនិងទីកើតរួមគ្នាក្នុងជវនៃជិតចុតិ ចូលក្នុងពាក្យថា “ត្រូវអវិជ្ជានុស័យហែហមហើយ” អវិជ្ជានោះឯងឈ្មោះថា អនុស័យ ព្រោះដេកជាប់ ព្រោះប្រព្រឹត្តទៅដោយអត្ថថា លះមិនទាន់បាន សង្ខារត្រូវអវិជ្ជាហែហមហើយ គឺ ជាប់

តាមទៅហើយ តណ្ហានុស័យនោះឯងជាមូល គឺ ជាប្រធាន បានដល់ ជាហេតុផលរួមគ្នានៃសង្ខារនេះ ព្រោះហេតុនោះ សង្ខារនោះ ទើបឈ្មោះថា មានតណ្ហានុស័យជាមូល ។

ពាក្យថា **ដែលសង្ខារ** បានដល់ ចិត្តដែលកុសលកម្មឱ្យកើត ឬថា ដែលជាការប្រជុំនៃធម៌ មានផស្សៈ ដែលសហគតដោយកម្មជាដើម ឬដែលប្រជុំនៃធម៌ មានផស្សៈជាដើមនោះ ដែលកើតរួមក្នុងជវនៃជិតចុតិឱ្យកើតពិត ៗ តណ្ហាឱ្យវិញ្ញាណបង្អោនទៅក្នុងអារម្មណ៍ដែលមានទោស ដែលត្រូវអវិជ្ជាបិទបាំងទុកសង្ខារតាមដែលពោលហៅថា ខិបនកសង្ខារ រមែងរុញវិញ្ញាណទៅក្នុងអារម្មណ៍មានកម្មជាដើមដែលជាទីតាំងនៃបដិសន្ធិ ។

ព្រះអាចារ្យទាំងឡាយ ពោលទុកយ៉ាងណា ?

ព្រះអាចារ្យទាំងឡាយ ពោលទុកក្នុងគម្ពីរសច្ចសង្ខេបថា "អវិជ្ជា តណ្ហា និងសង្ខារ ដែលកើតរួមជាមួយចិត្តរបស់ពួកសត្វដែលកើតក្នុងអបាយ បិទបាំងទោសរបស់អារម្មណ៍ និងបង្អោនវិញ្ញាណទៅកាន់អារម្មណ៍ដែលមានទោសបិទបាំងទុកខ្លះ និងរុញ

វិញ្ញាណទៅកាន់អារម្មណ៍ខ្លះ ដល់ពួកសត្វដែលកើតក្នុងអបាយ អវិជ្ជា និងតណ្ហានុស័យ ដែលមិនទាន់លះបានរបស់ពួកសត្វ ដែលមានប្រក្រតីទៅកាន់សុគតិ ដែលនៅសល់ក្រៅពីនោះ បិទបាំងទោសរបស់អារម្មណ៍ និងបង្អោនវិញ្ញាណទៅកាន់អារម្មណ៍ ដល់ពួកសត្វដែលនៅសល់ក្រៅនោះ ដែលទៅកាមសុគតិ ចំណែកខិបនកសង្ខារ ជាកុសលតែម្យ៉ាង រមែងមានក្នុងសុគតិ បដិសន្ធិនេះ" ដូច្នេះ ។ ពាក្យដែលលោកអាចារ្យពោលថា "ដែលសម្បយុត្តធម៌លើកផ្គងឡើងទុក" បានដល់ ចិត្តដែលធម៌ទាំងឡាយ មានផស្សៈជាដើម ដែលសម្បយុត្តជាមួយខ្លួន ហែហម ឧបត្ថម្ភដោយបច្ច័យ មានសម្បយុត្តប្បច្ច័យជាដើម ។ ខថា "ជាធម្មជាតិដល់មុន ព្រោះជាទីតាំងនៅនៃធម៌ទាំងឡាយ ដែលកើតរួមគ្នា" បានដល់ ចិត្ត, ឈ្មោះថា ជាប្រធាន ព្រោះជាទីតាំងនៅនៃធម៌ទាំងឡាយ ដែលកើតរួមជាមួយខ្លួន" ។ សមពិត ដូចព្រះតម្រាស់ដែលត្រាស់ទុកថា **មនោបុព្វង្គមា ធម្មា** ជាដើម ពាក្យថា "ដោយអំណាចនៃការបន្តទៅនៃភពដទៃ" សេចក្តីថា

ដោយអំណាចនៃការភ្ជាប់រវាងភពមុន និងភពក្រោយឱ្យជាប់តគ្នា ដូចជាប់គ្នា និងគ្នាតែមួយ ដូច្នោះ ។ ពាក្យថា "ចិត្តលុះមកើតឡើង ក៏តាំងនៅ" អធិប្បាយថា មិនមែនទៅចាកពីភពនេះ ទើបគប្បីតាំងនៅ. ពិតមែន ធម៌ណា ៗ ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងភពមុន មិនកន្លងទៅកាន់ភពដទៃទេ ចិត្តវៀរចាកហេតុ ដែលរាប់បញ្ចូលក្នុងភពមុន រមែងកើតមិនបាន ប្រៀបដូចសំឡេងពញ្ញាក់ ប្រទីប និង ត្រាប្រថាប់ជាដើម ។ ជវនទាំងឡាយ ជារបស់តិចប្រព្រឹត្តទៅ ឈ្មោះថា ប្រព្រឹត្តទៅខ្សោយ អធិប្បាយថា កាលអារម្មណ៍ដែលជាបច្ចុប្បន្នមកកាន់គន្លងមនោទ្វារ ដោយអំណាចនៃគតិនិមិត្ត (កាលអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្នមកកាន់គន្លង) ក្នុងបញ្ចទ្វារដោយអំណាចនៃកម្មនិមិត្ត ។

អធិប្បាយអារម្មណ៍របស់បដិសន្ធិ និងភវង្គ

ក្នុងពាក្យថា "ទាំងបដិសន្ធិ និងភវង្គ មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន រមែងបានក្នុងវេលានោះ" មានអធិប្បាយថា បដិសន្ធិ និងភវង្គទាំង ៤ មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន រមែងបានក្នុងមនោទ្វារ

តែក្នុងបញ្ចទ្វារ រមែងបានអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ព្រោះបដិសន្ធិ ។

អធិប្បាយភវង្គ ៤ មានអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន

កាលទុគ្គតិនិមិត្តក្នុងទុគ្គតិ ក្នុងនរកជាដើម មកកាន់គន្លងក្នុងមនោទ្វារ ដោយអំណាចនៃកម្ម តាមដែលពោលហើយ កាលភវង្គរបស់បុគ្គលនោះ កើតរលត់អស់ ២ ដងហើយ កើតវិថីចិត្តទាំង ៣ គឺ អាវជ្ជនចិត្តដែលប្រាវព្ធអារម្មណ៍ ១ វិថី, ជវនចិត្ត ៥ ព្រោះមានកម្លាំងខ្សោយ ក្នុងកាលជិតមរណៈ ១ វិថី, និងតទាលម្ពនៈ ២ ១ វិថីទៀត ។ តពីនោះ ចុតិចិត្តធ្វើភវង្គវិស័យឱ្យជាអារម្មណ៍ ១ ខណៈ ដោយលំដាប់នៃពាក្យត្រឹមតែប៉ុណ្ណេះ ខណៈចិត្តរមែងកន្លងទៅ ១១ ក្នុងលំដាប់នោះ បដិសន្ធិចិត្ត ទើបកើតឡើងក្នុងអារម្មណ៍ដែលមានអាយុនៃខណៈចិត្តដែលនៅសល់ ៥ ខណៈនោះឯង នេះបដិសន្ធិ និងភវង្គ មានអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ។

ភវង្គ ៤ ក្នុងមនោទ្វារ គឺ

១-ភវង្គ ២ ខណៈ ហើយកើតវិថីទាំង ៣ គឺ អាវជ្ជនៈ ១វិថី, ជវ័ន ៥ខណៈ ១វិថី, តទាលម្ពនៈ ២ខណៈ ១វិថី, ចុតិ ១ខណៈ, បដិសន្ធិ ១ខណៈ, និងភវង្គ ១ខណៈ ។

២-ភវង្គ ២ខណៈ ហើយកើតវិថីទាំង ៣ គឺ អាវជ្ជនៈ ១វិថី, ជវ័ន ១វិថី, តទាលម្ពនៈ ២ខណៈ ១វិថី, ភវង្គ១ខណៈ, ចុតិ ១ខណៈ, បដិសន្ធិ ១ខណៈ និងភវង្គ ១ខណៈ ។

៣-ភវង្គ ២ ខណៈ ហើយកើតវិថីទាំង ២ គឺ អាវជ្ជនៈ ១ វិថី, ជវ័ន ៥ ខណៈ ១ វិថី, ចុតិ ១ ខណៈ, បដិសន្ធិ ១ ខណៈ, និងភវង្គ ១ ខណៈ ។

៤-ភវង្គ ២ ខណៈ ហើយកើតវិថីទាំង ២ គឺ អាវជ្ជនៈ ១ វិថី, ជវ័ន ៥ខណៈ ១វិថី, ភវង្គ ១ខណៈ, ចុតិ ១ខណៈ, បដិសន្ធិ ១ខណៈ, និងភវង្គ ១ខណៈ ។

(រូបាវចរៈ និងអរូបាវចរៈមិនមានតទាលម្ពនៈ) ។

បញ្ចទ្វារ អារម្មណ៏បច្ចុប្បន្ន

ភវង្គ ២ ខណៈកើតចិត្ត ៧ គឺ អាវជ្ជន ១ វិថី, ទស្សនៈ ១ វិថី, សម្បដិច្ឆន្នៈ ១ វិថី, សន្តីរណៈ ១ វិថី, វោដ្ឋព្វនៈ ១ វិថី, ជវនៃប្រាំ ១ វិថី, តទាលម្ពនៈពីរ ១ វិថី, និងចុតិ ១ ខណៈ ក្នុងលំដាប់នោះ បដិសន្ធិទើបកើតឡើងក្នុងអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ១ ខណៈ ដែលនៅសល់នោះឯង បដិសន្ធិនេះ ក៏មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្ន (ដោយសង្ខេប) ។

ពិតមែន ក្នុងពាក្យនេះ មានសេចក្តីសង្ខេបដូច្នេះ គឺ កាលចុតិចិត្តកើតឡើងហើយក្នុងលំដាប់វិថីចិត្ត ដែលមានតទាលម្ពនៈជាទីបំផុត ដែលប្រារព្ធគតិនិមិត្តដែលជាបច្ចុប្បន្នមកកាន់គន្លងក្នុងមនោទ្វាររបស់ពួកសត្វ កើតឡើងហើយក្នុង លំដាប់នៃចុតិចិត្តនោះ រមែងជាការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់បដិសន្ធិដែលប្រព្រឹត្តទៅហើយ ក្នុងអារម្មណ៍ដែលមានអាយុ ៥ ជួរ ខណៈចិត្ត និង រមែងបានការប្រព្រឹត្តិទៅនៃភវង្គទាំង ៤ និងក្នុងបញ្ចទ្វារ រមែងបានការប្រព្រឹត្តិទៅក្នុងអារម្មណ៍ ដែលជាបច្ចុប្បន្ននៃបដិសន្ធិដែល

ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអារម្មណ៍ ដែលមានអាយុត្រឹមតែ ១ ខណៈចិត្ត ក្នុងវាងវិថីចិត្តដែលប្រារព្ធវណ្ណៈ គឺ ពណ៌ជាដើម ក្នុងទេយ្យធម៌ទាំងឡាយ ដែលញាតិជាដើមនាំចូលទៅតាំងទុកចំពោះមុខ ប្រព្រឹត្តទៅហើយតាមសមគួរ ក្នុងវាងនៃចុតិ" ដូច្នេះ ចំណែកសេចក្ដីពិស្ដារ គប្បីពិនិត្យមើលក្នុងវិសុទ្ធិមគ្គ ឬដោយន័យនៃការពណ៌នា "វិញ្ញាណមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ" នៃអដ្ឋកថាវិភង្គបករណ៍ សម្ដែងបដិសន្ធិ ២០ ប្រភេទ ។

ក្នុងពាក្យថា "ដែលទ្វារ ៦ កាន់យក"នេះ គប្បីប្រកបពាក្យតាមលំដាប់ តាមសមគួរថា "កម្មនិមិត្តដែលទ្វារទាំង ៦ កាន់យក, គតិនិមិត្តដែលទ្វារទាំង ៦ កាន់យក" ដូច្នេះ តែអាចារ្យពួកដទៃពណ៌នា កម្មនិមិត្ត និងគតិនិមិត្តទាំង ២ ទុកដោយមិនប្លែកគ្នា ដោយអធិប្បាយពាក្យនោះឯង ទើបបានជាព្រះធម្មបាលាចារ្យពោលពាក្យនេះទុក សូម្បីក្នុងសច្ចសង្ខេបថា ៖

"បដិសន្ធិចិត្តវៀរកម្ម(អារម្មណ៍)ចេញ គប្បីមានក្នុងអារម្មណ៍ទាំង ២ ពោលគឺ កម្មនិមិត្ត និងគតិនិមិត្តក្នុងទ្វារ ៥

មានចក្ខុទ្វារជាដើម” ដូច្នេះ ៗ

តែអាចារ្យទាំងឡាយ មិនព្រមទទួលយកពាក្យរបស់ពួកអាចារ្យដទៃនោះ ព្រោះព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យបានពោលទុកហើយក្នុងអដ្ឋកថាថា “គតិនិមិត្ត រមែងមកកាន់គន្លងក្នុងមនោទ្វារ” ដូច្នេះ និងព្រោះលោកមិនបានសម្ដែងបដិសន្ធិ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងបញ្ចទ្វារ ដែលមានគតិនិមិត្តនោះ ជាអារម្មណ៍ទុក និងព្រោះក្នុងមូលដីកាទាំងឡាយ ដែលព្រះដីកាចារ្យបានពោលទុកពិតប្រាកដថា “**វណ្ណាយតនំ** អាយតនៈ គឺ ពណ៌” ដែលកម្លាំងនៃកម្មឱ្យប្រាកដ រមែងដល់ភាពជាអារម្មណ៍ ក្នុងមនោទ្វារតែម្យ៉ាងដូចអារម្មណ៍ដែលមកកាន់គន្លងរបស់ជនអ្នកយល់សប្តិ និងដូចរូបាយតនៈ មកកាន់គន្លងរបស់អ្នកបានទិព្វចក្ខុ ដូច្នោះ ៗ

ក្នុងគម្ពីរបញ្ចិកា ភាគ ២ ពោលថា គតិនិមិត្ត រមែងមកកាន់គន្លងក្នុងបញ្ចទ្វារ ដោយមានរឿងធម្មិកឧបាសកក្នុងធម្មបទ, និងរឿងអភយទុដ្ឋគាមិនិរាជ ក្នុងមហាវង្ស ជាសេចក្តីបញ្ជាក់ ៗ

ពោលអំពីអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន ក្នុងសេចក្តីនេះ សួរថា “គតិ

និមិត្តជាអារម្មណ៍បច្ចុប្បន្ន រមែងសមគួរ ចំណែកកម្មនិមិត្ត ជានិមិត្តនៃកម្មដែលឱ្យកើតបដិសន្ធិតែម្យ៉ាង ដែលបណ្ឌិតសង្គ្រោះយកហើយ ព្រោះដូច្នោះ កម្មនិមិត្តនោះ ដែលជវនៃនៅជិតចំពោះចុតិ គឺ កាន់យកហើយ ជាបច្ចុប្បន្ន នឹងមានយ៉ាងណា ?

សេចក្តីពិត កម្មពោលគឺ ជវនៃដែលជិតចំពោះចុតិនោះឯង

មិនជាកម្ម ដែលញ៉ាំងអារម្មណ៍ឱ្យតាំងនៅបាន ទាំងមិនគប្បីជាកម្មដែលញ៉ាំងបដិសន្ធិឱ្យកើតឡើង ព្រោះមិនជាកម្មដែលសត្វធ្វើហើយ និងព្រោះភាវៈជាកម្មដែលតណ្ហា មិនឱ្យត្រេកអរហើយ, ពិតណាស់ កម្មដែលមានអាសេវនៈ ដែលបានហើយរឿយ ៗប៉ុណ្ណោះ រមែងនាំបដិសន្ធិមកឱ្យ ព្រោះព្រះបាលីថា "ព្រោះភាវៈជាកម្មដែលសត្វធ្វើហើយ ព្រោះភាវៈជាកម្មដែលសត្វសាងហើយ" ដូច្នេះ ក៏ឯសូម្បីកម្មដែលសត្វធ្វើហើយ សាងហើយ ដែលតណ្ហាមិនត្រេកអរហើយផង ទើបនឹងញ៉ាំងវិបាកឱ្យសម្រេចបាន ព្រោះក្នុងបដិសម្ភិទាមគ្គ ព្រះសារីបុត្តត្ថេរបានពោលដល់បដិសន្ធិ ដែលប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុដែលប្រព្រឹត្តទៅ

ហើយ សូម្បីព្រោះហេតុនៃបច្ច័យ ២ ប្រការក្នុងនិក្កន្តិខណៈ ។ ក៏ជវនដែលជិតនឹងចុតិ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាលនោះ ដូចវិថីដែលស្មើដោយបដិសន្ធិ នឹងគប្បីមានអាសេវនៈដែលបានហើយរឿយ ៗ យ៉ាងណា នឹងជវនដែលជិត នឹងចុតិទាំងនោះដែលតណ្ហា នឹងគប្បីតោងជាប់ក្នុងកាលនោះ បានយ៉ាងណា ? មួយប្រការទៀត លោកអាចារ្យពោលទុកក្នុងអដ្ឋកថា "កម្មនិមិត្តដែលជាបច្ចុប្បន្ន ជាអារម្មណ៍នៃជវន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារទាំង ៥ ដែលប្រព្រឹត្តជិតនឹងចុតិ តែកម្មដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារទាំង ៥ មិនជាកម្មដែលញ៉ាំងបដិសន្ធិឱ្យកើតបាន ព្រោះភាវៈជាកម្ម ដែលទុព្វលដោយជុំវិញ" ដូច្នេះ ។

វិសជ្ជនាថា "ពាក្យដែលលោកពោលនោះពិត តែព្រោះភាវៈដូចនឹងកម្មនិមិត្តដែលជាអារម្មណ៍នៃជវន ដែលជាផ្លូវមនោទ្វារប្រាវព្ធវណ្ណៈជាដើម ក្នុងវត្ថុមានផ្កាជាដើមទាំងនោះ ដែលប្រព្រឹត្តទៅមុនវិថីចិត្តដែលជិតចុតិ ដែលអាចញ៉ាំងបដិសន្ធិឱ្យកើតឡើង ព្រោះការកើតនៃមរណៈ ក្នុងកាលវត្ថុមានផ្កាជាដើម ដែលពួកជន

មានញាតិជាដើម នាំចូលទៅឱ្យប្រាកដហើយ តាំងទុកហើយ ទើប ព្រះអនុរុទ្ធាចារ្យពោលដល់វត្ថុមានវណ្ណៈជាដើម ដែលជាបច្ចុប្បន្នធ្លាក់ទៅហើយ ក្នុងសន្តតិជាមួយគ្នានឹងកម្មនិមិត្តនោះ សូម្បីជវនដែលនៅជិតចុតិ កាន់យកទុកហើយដោយសភាពជាកម្មនិមិត្ត ក៏ព្រោះអធិប្បាយយ៉ាងនេះ ទើបព្រះអានន្ទាចារ្យពោលទុកក្នុងដីកាបដិច្ចសមុប្បាទវិភង្គថា "ក៏កម្មនិមិត្តជាបច្ចុប្បន្ន ដែលមកកាន់គន្លងនៃទ្វារទាំង ៥ បណ្ឌិតគប្បីជ្រាបថា កើតនៅក្នុងសន្តតិនៃអារម្មណ៍របស់កម្ម ដែលសត្វធ្វើក្នុងវេលាជិតនឹងចុតិ" និងពោលថា "ដូចគ្នានឹងអារម្មណ៍របស់កម្ម តាមដែលពោលទុកហើយនោះ" ដូច្នេះ ។

អធិប្បាយ អារម្មណ៍បដិសន្ធិរបស់ព្រហ្ម

ព្រះយោគាវចរ ចម្រើនរូបាវចរកុសលហើយ រមែងបដិសន្ធិក្នុងរូបាវចរ តាមអំណាចដែលខ្លួនបានក្នុងកាលជិតស្លាប់ នឹងមានអារម្មណ៍បញ្ញត្តិ ហៅថា កម្មនិមិត្តជាបញ្ញត្យារម្មណ៍កើត

ឡើង មិនមានអារម្មណ៍យ៉ាងដទៃ ។

រូបាវចរកុសល មានអារម្មណ៍បញ្ញត្តិ ២៦ យ៉ាង គឺ

កសិណាប្បញ្ញត្តិ១០ អសុភប្បញ្ញត្តិ១០ កោដ្ឋាសប្បញ្ញត្តិ ១ អានាបានប្បញ្ញត្តិ ១ សត្តប្បញ្ញត្តិ ៤ ។

កាលជិតស្លាប់ នឹងមានអារម្មណ៍យ៉ាងណាមួយ តាមដែលពោលនេះ អារម្មណ៍ ១ ប៉ុណ្ណោះ ប្រាកដមុនចុតិ ហើយទើបបដិសន្ធិក្នុងភូមិដែលខ្លួនប្រាថ្នា គឺ ភូមិដែលបានមុនមរណៈ ។ ចំណែកអរូបាវចរបដិសន្ធិ មានអារម្មណ៍ ២ យ៉ាង អរូបាវចរឈានទី១ និងទី៣ មានកម្មនិមិត្ត បញ្ញត្យារម្មណ៍ជាអារម្មណ៍, អរូបាវចរឈានទី២ និងទី៤ មានកម្មនិមិត្ត ដែលជាមហគ្គតជាអារម្មណ៍, ក៏អារម្មណ៍ទាំងនេះ កាលព្រះយោគីជិតស្លាប់រមែងប្រាកដឡើងមុនចុតិ តពីនោះ បដិសន្ធិក៏កើតឡើង ។

សង្គហគាថា

៩. អរូបចុតិយា ហោន្តិ ហេដ្ឋិមារូបវជ្ជិតា
បរមារូបសន្ធី ច តថា កាមេ តិហេតុកា ។

១០. រូបាវចរចុតិយា អហេតុរហិតា សិយុំ
សព្វា កាមតិហេតុម្ហា កាមេស្វេវ បនេតរា ។

ក៏អរូបទាំងឡាយ វៀរអរូបខាងទាបចេញ រមែងមានតពីអរូបចុតិ ចំណែកពួកតិហេតុកបដិសន្ធិក្នុងកាមភព រមែងតពីអរូបចុតិបាន ។ បដិសន្ធិទាំងឡាយ (គឺទុហេតុកៈ តិហេតុកបដិសន្ធិ) វៀរអហេតុកបដិសន្ធិ គប្បីមានតពីរូបាវចរចុតិ. បដិសន្ធិទាំងពួង មានអហេតុកបដិសន្ធិជាដើម គប្បីមានតពីកាមាវចរតិហេតុកចុតិ. ចំណែកបដិសន្ធិក្រៅពីនេះ មានតិហេតុកបដិសន្ធិជាដើម គប្បីមានក្នុងកាមភពប៉ុណ្ណោះ (គឺ គប្បីមានតពីទុហេតុកៈ តិហេតុកចុតិ) នេះ ជាលំដាប់នៃចុតិ និង

បដិសន្ធិ ក្នុងអធិការនេះ ។

ចិត្ត(បដិសន្ធិចិត្ត)នោះឯង បណ្ឌិតហៅថា ភវង្គសន្តតិ ព្រោះកាលមិនមានវិថីចិត្តកើត ក៏ជាអង្គនៃភពប្រារព្ធអារម្មណ៍នោះឯង ប្រព្រឹត្តទៅមិនដាច់ខ្សែ ដល់សត្វដែលមានបដិសន្ធិកាន់យកហើយ ដោយអាការដែលពោលមកនេះ តាំងពីរវាងបដិសន្ធិរលត់ដរាបដល់ចុតិចិត្តកើត ដូចក្រសែទឹកក្នុងទន្លេដូច្នោះ និងក្នុងទីបំផុតជាចុតិចិត្តរលត់ទៅដោយអំណាចនៃការឃ្លាត និងតពីនោះទៅបដិសន្ធិជាដើម រមែងវិលផ្លាស់ប្តូរគ្នាទៅតាមលំដាប់តែម្តង ដូចកង់នៃរថ ដូច្នោះឯង ។

សម្ដែងបដិសន្ធិ តពីចុតិ

ក្នុងអភិធម្មវិភាវិនី *អធិប្បាយសង្គហគាថាទី ៩-១០ ថា ៖*

អរូបបដិសន្ធិទាំងឡាយ វៀរអរូបជាន់ទាប រមែងកើតតពីចុតិនៃអរូប ព្រោះអរូបសត្វដែលកើតក្នុងជាន់ខ្ពស់ ៗទាំងឡាយ ។

មិនប្រារព្ធ គឺ មិនត្រិះរិះដល់កម្មជាន់ទាប ៗ តែថាតិហេតុកបដិសន្ធិក្នុងកាមភព ដែលជាវិបាកនៃឧបចារជ្ឈាននោះរមែងមានបាន ព្រោះភាវៈនៃឧបចារជ្ឈានមានកម្លាំង ។ ទុហេតុកបដិសន្ធិ និងតិហេតុកបដិសន្ធិ ដែលវៀរចាកអហេតុកបដិសន្ធិគប្បីមានចំពោះរូបាវចរចុតិ ដោយអានុភាពនៃឧបចារឈានតែម្យ៉ាង ។ បដិសន្ធិទាំងឡាយ មានអហេតុកបដិសន្ធិជាដើម ដែលរាប់ជាប់ក្នុងកាមភព រូបភព និងអរូបភពទាំងអស់ គប្បីមានតពីតិហេតុកចុតិក្នុងកាមភពតាមសមគួរ ។ បដិសន្ធិទាំងឡាយ មានតិហេតុកបដិសន្ធិជាដើម មានក្នុងកាមភពប៉ុណ្ណោះ ក្រៅពីនេះ

គប្បីមានតពីទុហេតុកៈ និងតិហេតុកចុតិ ។

វង្គនៃបដិសន្ធិរលត់ ឈ្មោះថា តាំងពីវង្គនៃបដិសន្ធិរលត់ ។ ពាក្យថា "ចិត្តនោះឯង" បានដល់ ចិត្តនោះឯង ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះដល់វោហារថា ចិត្តនោះ ព្រោះភវង្គចិត្តប្រព្រឹត្តទៅដូចគ្នានឹងចុតិចិត្តនោះ ដូចក្នុងប្រយោគថា "ឱសថទាំងឡាយនោះឯង ព្រោះដល់វោហារថា ឱសថនោះ ដោយភាវៈដូចគ្នា" ពាក្យថា "កាលមិនមានវិថីចិត្តកើត" សេចក្តីថា កាលសេចក្តីកើតឡើងនៃវិថីចិត្តក្នុងវង្គចន្លោះ មិនមានចិត្តនោះឯង ជាចុតិចិត្តហើយរលត់ទៅ អធិប្បាយថា "បដិសន្ធិចិត្តជាដើម រមែងវិលបន្តបន្ទាប់ទៅដរាបដល់មូលហេតុរបស់វដ្តៈដាច់អស់" ដូច្នេះ ។

ចប់ មរណុប្បត្តិចតុក្កៈ

និគមន

សង្គហគាថា

១១. បដិសន្ធិភវង្គវីថិយោ ចុតិ ចេហ តថា ភវន្តរេ
បុន សន្ធិភវង្គមិច្ចយំ បរិវត្តតិ ចិត្តសន្តតិ ។

១២. បដិសង្ខាយ បនេតមទ្ធុវំ អធិគន្ត្វា បទមច្ចុតម្ពុធា
សុសមុច្ឆិន្នសិនេហពន្ធនា សមមេស្សន្តិ ចិរាយ សុព្វតា ។

ការបន្តនៃចិត្ត មានជាដើមយ៉ាងនេះ គឺ បដិសន្ធិចិត្ត ភវង្គចិត្ត វិថីចិត្ត និងចុតិចិត្ត រមែងវិលវល់ទៅក្នុងភពនេះ យ៉ាងណា បដិសន្ធិចិត្ត និងភវង្គចិត្តជាដើម រមែងវិលវល់ទៅក្នុងភពដទៃទៀត យ៉ាងនោះ ។ ក៏បណ្ឌិតទាំងឡាយ ពិចារណា បដិសន្ធិចិត្តជាដើមនេះថា មិននៅថ្កល់ជាថាវរៈ ហើយបានសម្រេចបទ ដែលមិនមានចុតិ ប្រែប្រួលជាអ្នកកាត់ចំណង គឺ កាត់សេចក្តីជាប់ជំពាក់ចេញបានដោយល្អ ជាអ្នកមានវត្តដ៏ល្អ រហូតអស់កាលយូរ ទើបដល់ធម៌ដែលស្ងប់ ដូច្នោះឯង ។

អធិប្បាយសង្គហគាថា

<u>ក្នុងអភិធម្មត្ថសង្គហដីកា</u> ពោលថា ៖

"បដិសន្ធិចិត្ត ១ ភវង្គចិត្ត ១ វិថីចិត្ត ១ និងចុតិចិត្ត ១ រមែងវិលវល់ក្នុងភពនេះយ៉ាងណា ការបន្តនៃចិត្តនេះ មានជាដើមយ៉ាងនេះថា បដិសន្ធិចិត្ត និងភវង្គចិត្ត រមែងវិលវល់ក្នុងភពមួងទៀត ដូច្នោះ" ។

បណ្ឌិតត្រិះរិះ គឺ ពិចារណាបដិសន្ធិចិត្តជាដើមនេះ គឺដែលវិលវល់ប្រព្រឹត្តទៅតាមដែលពោលហើយថា មិនទៀងពិតថាវរៈ មានភាវៈទ្រុឌទ្រោមទៅជាធម្មតា ជាអ្នកមានវត្តល្អ រហូតអស់កាលយូរ បានសម្រេចបទ គឺ ព្រះនិព្វានដែលមិនចុតិ មានការមិនឃ្លាតទៅជាធម្មតា ធ្វើឱ្យច្បាស់ដោយញាណ សម្បយុត្តដោយមគ្គនិងផល ជាអ្នកកាត់ចំណង គឺ អាល័យចេញបាន និងដល់ធម៌ដ៏ស្ងប់ គឺ និព្វានធាតុដែលមិនមានឧបធិទុំះឯង ។

បរិច្ឆេទទី ៥ វិថីមុត្តសង្គហវិភាគ ចប់